

Samen preventief en pedagogisch aan de slag

Februari –
juni 2019

Een praktijkgericht onderzoek naar de uitvoering van passend onderwijs in de brugklas van het Elzendaalcollege te Boxmeer.

Sabina Hamzic en Yara Reusen

Colofon

Samen preventief en pedagogisch aan de slag.

Een praktijkgericht onderzoek naar de uitvoering van passend onderwijs in de brugklas van het Elzendaalcollege te Boxmeer.

Auteurs: Sabina Hamzic (530273) en Yara Reusen (569632)

Klas: PED-VH37

Plaats en uitgave: Boxmeer en Nijmegen

Februari – juni 2019

Dit onderzoek is verricht ten behoeve van het studieonderdeel “Onderzoek en Innovatie” van de opleiding Pedagogiek.

Onderwijsinstelling: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Afstudeerorganisatie: Elzendaalcollege te Boxmeer

Opdrachtgever: Jacques Marsmans

Begeleidend docent: Eric Siebenheller

Eerste beoordelaar: Jessica Spikker

Tweede beoordelaar: Eric Siebenheller

Omslag

(OMO, 2014)

(Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2019)

Aantal woorden: 14.995

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek dat is uitgevoerd ten behoeve van de beroepstaak “Onderzoek & Innovatie” ter afronding van de opleiding Pedagogiek aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Het onderzoek is uitgevoerd binnen de onderwijsinstelling het Elzendaalcollege. Het Elzendaalcollege biedt regulier onderwijs aan waarbij het onderwijs binnen de kaders van passend onderwijs gerealiseerd wordt. Dit onderzoeksrapport richt zich op de uitvoering van Passend Onderwijs en het onderwijskundig beleid van de school: Preventief Groepsgericht Werken (PGW).

In overleg met de opdrachtgever is het onderzoek tot stand gekomen. Wij zijn met veel motivatie begonnen. Wij zijn tevreden over het resultaat.

Het was niet gelukt om dit onderzoek te realiseren zonder hulp van een aantal personen. Allereerst willen wij de praktijkorganisatie bedanken voor het beschikbaar stellen van een afstudeerplek. We hebben ons hier erg welkom gevoeld. Persoonlijk bedanken wij Jacques Marsmans, onze begeleider en opdrachtgever. Gedurende het onderzoek konden we met vragen bij hem terecht en werden samen de voortgang en vervolgstappen besproken. De conrector, Ellen van der Straaten, willen wij bedanken voor haar behulpzaamheid en advies. Daarnaast willen we de medewerkers, leerlingen en hun ouders bedanken. Zij zijn bereid geweest mee te werken, wat zorgde voor een prettige samenwerking en veel bruikbare resultaten.

Ook willen wij Eric Siebenheller, onze begeleidend docent vanuit de HAN bedanken. Zijn kritische blik en feedback zijn voor ons van toegevoegde waarden geweest. Daarnaast willen wij de medestudenten die ons van feedback hebben voorzien bedanken.

Ten slotte zijn er veel mensen in onze directe omgeving die ons gesteund hebben, onze dank gaat ook uit naar deze mensen.

Wij hopen dat dit onderzoek en de daaruit volgende aanbevelingen een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het onderwijs op het Elzendaalcollege.

Wij wensen u veel leesplezier.

Met vriendelijke groeten,
Sabina Hamzic en Yara Reusen
Boxmeer, 3 juni 2019

Inhoud

Samenvatting.....	7
Hoofdstuk 1: Inleiding	9
1.1 Aanleiding.....	9
1.2 Organisatie	9
Onderzoeksinstelling	9
Missie, visie en kernwaarden	9
1.3 Leeswijzer	10
Hoofdstuk 2: Probleemanalyse	11
2.1 Analyse van het probleem in de praktijk.....	11
Wat	11
Wie	12
Waar	13
Wanneer.....	13
Waarom	13
Hoe	13
2.2 Ondernomen acties.....	14
2.3 Analyse van het probleem in de literatuur.....	15
Doelgroep	15
Speciaal onderwijs.....	16
Didactiek.....	17
De rollen van de docent	17
Passend Onderwijs	18
Wet- en regelgeving	19
Wat vraagt Passend Onderwijs van docenten	20
Casestudie	21
Casus 1.....	21
Casus 2.....	22
2.4 Schoolbeleid	22
Toelatingsprocedure	22
Passend Onderwijs	23
Samenwerkingsverband	23
Ondersteuningsbehoeften matrix	24
PGW en Reproductie, Toepassing 1, Toepassing 2 en Inzicht (RTTI)	24
PGW.....	24

RTTI.....	26
De relatie tussen Passend Onderwijs en PGW	26
Functieomschrijving en bekwaamheidseisen.....	26
2.5 Probleemstelling.....	27
De vraag achter de vraag.....	27
Doelstelling.....	27
Vraagstelling.....	27
Deelvragen.....	27
Definitie van begrippen	27
Hoofdstuk 3: Methode van onderzoek	28
3.1 De onderzoeksbenadering	28
3.2 Participanten	28
3.3 Procedure van onderzoek	29
3.4 Meetinstrumenten.....	31
Enquête.....	31
Operationalisering enquêtes	31
Namenlijst	31
Interview.....	32
3.5 Analyse	32
3.6 Draagvlak	32
3.7 Betrouwbaarheid en Validiteit	33
Betrouwbaarheid.....	33
Validiteit.....	33
Hoofdstuk 4: Resultaten	35
Deelvraag 1.....	35
Deelvraag 2.....	37
Deelvraag 3.....	39
Deelvraag 4.....	40
Deelvraag 5.....	41
Deelvraag 6.....	43
Resultaten leerlingen	43
Resultaten ouders.....	45
Overige resultaten.....	48
Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie	49
Conclusie	49

Deelvraag 1.....	49
Deelvraag 2.....	49
Deelvraag 3.....	50
Deelvraag 4.....	51
Deelvraag 5.....	52
Deelvraag 6.....	52
Hoofdvraag.....	53
Evaluatie	54
Aanbevelingen.....	55
Vervolgonderzoek	56
Bibliografie	57
Bijlage 1: Toelichting diagnoses	62
Bijlage 2: Toelating	65
Bijlage 3: Ondersteuningsdomeinen samenwerkingsverband.....	66
Bijlage 4: Ondersteuningsniveaus en ondersteuningsprofiel Elzendaalcollege.....	67
Bijlage 5: Toelichting RTTI	69
Bijlage 6: Functieomschrijving en bekwaamheidseisen	70
Bijlage 7: Definitie van begrippen	71
Bijlage 8: Namenlijst.....	72
Bijlage 9: De zesde rol van de leraar	74
Bijlage 10: Theorie Kotter.....	75
Bijlage 11: Enquête leerlingen.....	76
Bijlage 12: Enquête ouders.....	78
Bijlage 13: Enquête docenten	80
Bijlage 14: Interviewguide respondent 1	82
Bijlage 15: Interviewguide respondent 3	83
Bijlage 16: Interviewguide respondent 4	84
Bijlage 17: Interviewguide respondent 6	85
Bijlage 18: Interviewguide respondent 3, 5 en 7	87
Bijlage 19: Geheimhoudingsverklaring onderzoekers.....	89

Samenvatting

Het Elzendaalcollege te Boxmeer is een reguliere middelbare school die onderwijs aanbiedt op de niveaus mavo, havo en vwo. Het Elzendaalcollege heeft als doel om leerlingen de optimale kans te bieden om een diploma te halen dat het best bij de capaciteiten van de leerling past (Elzendaalcollege, 2018b). Daarnaast streeft het Elzendaalcollege naar Preventief Groepsgericht Werken (PGW). Dit beleid komt er in het kort op neer dat op basis van systematisch verzamelende gegevens van een klas of groep een groepsplan wordt gemaakt met behulp waarvan het onderwijs wordt afgestemd op de leerling in de desbetreffende klas of groep (Elzendaalcollege, 2017a).

Het Elzendaalcollege heeft sinds 2014 te maken met de wet Passend Onderwijs. In datzelfde jaar is begonnen met de implementatie van PGW. Het onderwijs dient op een manier georganiseerd te worden dat elke leerling een passende plek krijgt (Rijksoverheid, 2019b). Het Elzendaalcollege moet extra hulp bieden aan leerlingen met ondersteuningsbehoefte, zoals een leer- en/of gedragsprobleem. Het doel van ondersteuning binnen het Elzendaalcollege is minder curatieve en meer preventieve ondersteuning te bieden door middel van PGW. Door op deze manier te werken wordt er gestreefd naar een leer- en werkomgeving waarbinnen alle leerlingen zich veilig voelen en optimaal tot hun ontwikkeling kunnen komen (Elzendaalcollege, 2017a). Deze verandering in het onderwijs brengt knelpunten met zich mee. De focus van dit onderzoek richt zich op de knelpunten rondom de uitvoering van Passend Onderwijs en PGW.

Sinds de invoering van Passend Onderwijs is de definitie van 'zorgleerling' verdwenen. De consequentie is dat binnen elke onderwijsinstelling een eigen definitie gehanteerd dient te worden. Binnen het Elzendaalcollege bestaat geen eenduidige definitie waardoor elke medewerker zijn eigen interpretatie toepast, wat leidt tot onduidelijkheid. Daarnaast hebben docenten behoefte aan specifieke handelingsadviezen om de begeleiding van leerlingen met een ondersteuningsbehoefte te optimaliseren.

Er bestaan scholingen en trainingen over de specifieke problematiek van de leerlingen door het samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen e.o. De schoolleiding maakt jaarlijks een plan voor collectieve scholing uit het aanbod van alle aanbieders van scholing. Daarbij is het schoolbeleid sturend. Ook wordt door de invoering van de wet Passend Onderwijs een hoge werkdruk ervaren bij docenten. Docenten weten door PGW meer over de achtergrond van een leerling en dienen zich hieraan aan te passen om te voldoen aan de eisen die gesteld worden door Passend Onderwijs.

Uit de resultaten blijkt dat leerlingen en ouders positief zijn over de docenten en het onderwijs op het Elzendaalcollege. Ook docenten zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit van het onderwijs die zij bieden en de omgang met leerlingen. Ook zijn zij van mening dat zichzelf en collega's competent genoeg zijn om leerlingen met een specifieke hulpvraag te ondersteunen tijdens de les. Het blijkt dat niet elke docent op de hoogte is welke leerling in zijn/haar klas een 'zorgleerling' is. Docenten merken dat er leerlingen zijn met een grote ondersteuningsvraag. Dat zijn in de meeste gevallen echter geen 'zorgleerlingen'. De ondersteuningsbehoefte van 'zorgleerlingen' zijn weergegeven in het groepsplan. Deze groepsplannen worden echter beperkt door docenten bekeken. Ook binnen het zorgteam van het Elzendaalcollege wordt geen gebruik gemaakt van deze groepsplannen. Medewerkers van het Elzendaalcollege denken positief over het inbrengen van een basisaanpak per niveau en per jaarlaag. Per niveau en per jaarlaag wordt namelijk hetzelfde van elke leerling verwacht en hierdoor hoeven docenten niet de basisaanpak van elk groepsplan opnieuw door te nemen, maar slechts de aanpak voor sommigen en enkelen.

Er kan geconcludeerd worden dat het zorgteam een coachende rol zou moeten aannemen, omdat mentoren en docenten de regie verliezen wanneer een leerlingbegeleider of orthopedagoog/Begeleider Passend Onderwijs (BPO'er) de begeleiding overneemt. Het streven is om zo veel mogelijk zorgvragen klassikaal op te pakken, terwijl momenteel veel individueel begeleid wordt.

Hoofdstuk 1: Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding van het onderzoek toegelicht. Daarna volgt een beschrijving van de organisatie, waarin de onderzoeksinstelling, missie, visie, kernwaarden en toelatingsprocedure zullen worden gepresenteerd. Tenslotte volgt een leeswijzer waarin toegelicht is wat na hoofdstuk 1 in het onderzoekverslag weergegeven wordt.

1.1 Aanleiding

Dit onderzoek wordt uitgevoerd naar aanleiding van een vraag van de rector, dhr. Marsmans van het Elzendaalcollege. Dhr. Marsmans meldt dat tijdens de jaarevaluatie is gesproken over passend onderwijs. Binnen het Elzendaalcollege worden knelpunten ervaren bij de uitvoering van de wet Passend Onderwijs. Deze wet heeft consequenties voor de eisen die aan de docenten worden gesteld. Uit de gesprekken met de respondenten en dhr. Marsmans blijkt dat de plannen voor de uitvoering er zijn. Deze zijn echter nog onvoldoende terug te zien in de praktijk, met name bij de uitvoering van de algemene benaderingswijze van de klas, ook wel de basisaanpak genoemd. De knelpunten worden verder toegelicht in hoofdstuk 2.1. Een toelichting over Passend Onderwijs volgt op pagina 18.

1.2 Organisatie

Onderzoeksinstelling

Het Elzendaalcollege is een reguliere middelbare school die zich op twee locaties bevindt: Boxmeer en Gennep. Het onderzoek richt zich op het Elzendaalcollege in Boxmeer. Hier worden de onderwijsniveaus mavo, havo en vwo aangeboden. De hoofddoelstelling van het Elzendaalcollege, geformuleerd uit het schoolplan, is om leerlingen de optimale kans te bieden een diploma te halen dat past bij de capaciteiten van de leerling.

Missie, visie en kernwaarden

De missie van Ons Middelbaar Onderwijs¹ (OMO) is om de talenten van iedere leerling te ontwikkelen door 'goed onderwijs' te bieden, geïnspireerd vanuit de katholieke traditie (Elzendaalcollege, 2017a). De leerlingen verwerven passende startkwalificaties voor vervolgonderwijs en voor toetreding tot de maatschappij. De scholen van vereniging OMO beschikken over een grote diversiteit aan kennis, die onderling kan worden uitgewisseld. Dit bevordert de professionaliteit van de docenten (Elzendaalcollege, 2017a).

Het Elzendaalcollege streeft ernaar de ondersteuning minder curatief en meer preventief te laten zijn (Elzendaalcollege, 2017a). Er wordt gestreefd naar een sterke basis van ondersteuning binnen de onderwijssituatie van een groep, door middel van goed

¹ Ons Middelbaar Onderwijs is een vereniging van scholen voor voortgezet onderwijs die voornamelijk in Noord-Brabant gevestigd zijn. Het Elzendaalcollege is hierbij aangesloten.

klassenmanagement, pedagogisch/didactisch klimaat en een transparante samenwerking met ouders. Op deze manier wordt er gestreefd naar een leer- en werkomgeving waarbinnen alle leerlingen zich veilig voelen en optimaal tot ontwikkeling kunnen komen (Elzendaalcollege, 2017a).

De kernwaarden van het Elzendaalcollege luiden als volgt:
Verantwoordelijkheid, veiligheid en relatie.

“Verantwoordelijkheid, veiligheid en relatie bepalen het schoolklimaat en zijn bedoeld om de hoofddoelstelling van de school te realiseren: leerlingen de optimale kans te bieden een diploma te halen dat past bij de capaciteiten van de leerling.” (Elzendaalcollege, 2017a).

1.3 Leeswijzer

In het onderzoeksverslag wordt, in hoofdstuk 2, aandacht besteed aan de probleemanalyse. Aan de hand van het 5xW+H model (van der Donk & van Lanen, 2015) wordt in paragraaf 2.1 een analyse van het probleem in de praktijk beschreven. Hierop volgt een beschrijving van de ondernomen acties rondom het knelpunt. Daarna wordt relevante theorie beschreven vanuit de literatuur, die betrekking heeft op het onderwijs en de zorg binnen het onderwijs. Vervolgens zal worden gekeken naar het schoolbeleid, waarna de probleemstelling wordt geformuleerd.

Hierna wordt, in hoofdstuk 3, de methode van onderzoek uitgewerkt. Hierbij worden de onderzoeksbenadering, procedure van onderzoek, meetinstrumenten, de analyse, draagvlak en betrouwbaarheid en validiteit weergegeven.

Hoofdstuk 4 geeft de resultaten van het onderzoek weer.

Tot slot bestaat hoofdstuk 5 uit conclusies, discussie, evaluatie en aanbevelingen.

Hoofdstuk 2: Probleemanalyse

In dit hoofdstuk zal aan de hand van het 5xW+H model een beeld van het knelpunt worden geschetst (van der Donk & van Lanen, 2015). Na de probleemanalyse zal, op basis van de jaarevaluatie, beschreven worden welke acties de organisatie reeds ondernomen heeft om het knelpunt aan te pakken (Elzendaalcollege, 2018a). De probleemanalyse wordt vervolgens door een literatuurstudie onderbouwd. Aansluitend volgen beleidstukken van het Elzendaalcollege. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de probleemstelling.

2.1 Analyse van het probleem in de praktijk

De onderstaande probleemanalyse is gebaseerd op uitgebreide gesprekken met vier verschillende respondenten. De respondenten voeren de volgende functies uit: de rector, docent, conrector en zorgcoördinator. De respondenten hebben verschillende denkbeelden en perspectieven wat het knelpunt betreft. In het kader van de privacy staat niet vermeld vanuit welke functie welk denkbeeld komt. De analyse die hieronder volgt bevat een samenvatting van de gevoerde gesprekken.

Wat

Allereerst is het belangrijk om de definitie van zorgleerlingen helder te krijgen. Omdat die extra ondersteuning nodig hebben. Sinds de intreding van de wet Passend Onderwijs is de vroeger gebruikte term ‘zorgleerling’ verdwenen. Daarmee is ook de omschrijving van de zorgleerling verdwenen. De zorgleerling was een “rugzakleerling²” of een leerling die in aanmerking kwam voor leerwegondersteuning (LWOO³). In de praktijk wordt de term echter nog gehanteerd. Uit een aantal gesprekken bleek dat elke benaderde medewerker een eigen interpretatie van de definitie ‘zorgleerling’ gebruikt. Hierover is vervolgens, via de mail, contact gezocht met de directeur van het Samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen. De directeur bevestigde dat de term zorgleerling niet meer bestaat en elke onderwijsinstelling zijn eigen definitie hanteert (Persoonlijke communicatie, maart 2019). Met de term ‘zorgleerling’ wordt op het Elzendaalcollege bedoeld: ‘ Een leerling met specifieke kenmerken⁴ waarvoor een specialistische pedagogisch-didactische benadering van belang is om de talenten van deze leerling volledig tot hun recht te laten komen’ (Elzendaalcollege, 2018c).

Er werd benoemd dat het knelpunt binnen het onderwijs ligt bij de vertaling van de groepsplannen naar de uitvoering in de praktijk. Het werken met groepsplannen is enkele

² Gediagnosticeerde leerlingen met een specifieke zorgvraag.

³ LWOO wordt geboden binnen leerwegen van het vmbo, met name de basis- en kadergerichte leerweg. Binnen het Elzendaalcollege in Boxmeer is nooit gebruik gemaakt van LWOO.

⁴ Met specifieke kenmerken worden zowel hulpvragen vanuit diagnoses als hulpvragen zonder diagnoses bedoeld.

jaren geleden ingevoerd. Het groepsplan is er, maar dit is nog niet altijd terug te zien in de uitvoering van het onderwijs in de klas.

Een reden dat het plan niet uitgevoerd wordt, zou te maken kunnen hebben met de mogelijke onwennigheid van docenten en gebrek aan specifieke kennis over diagnoses en het begeleiden van betreffende leerlingen. Bijvoorbeeld: de aanpak van leerlingen met ADHD. Docenten weten over het algemeen wat ADHD inhoudt, maar zijn handelingsverlegen. Hierdoor kunnen de leerlingen niet volledig passend begeleid worden. De vraag hierbij is welke interventie nodig is om de begeleiding te optimaliseren. Er zijn meerdere mogelijkheden om kennis uit te breiden, zoals bijscholing van docenten over diagnoses.

In de jaarevaluatie wordt vermeld dat de orthopedagoog, coaches, conrectoren en coördinatoren scholing krijgen om docenten te coachen. De scholing vindt in het huidige schooljaar plaats en heeft nog geen effect gehad.

Een andere reden waarom het groepsplan nog niet wordt uitgevoerd, is het gebrek aan competenties met betrekking tot begeleiden in groepsverband door de mentor. Hierover wordt het volgende gezegd: “Zodra de mentor er niet meer uit komt, dan pakken wij, het Interne ZorgTeam (IZT⁵) het over. Terwijl je eigenlijk wil dat de mentor hier vaardiger in wordt” (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Hierdoor kunnen docenten en mentoren onvoldoende leren om leerlingen met een hulpvraag in een klas te begeleiden en hier vaardiger in te worden.

Wie

Een probleem kan op verschillende niveaus invloed hebben op de praktijk. In van der Donk & van Lanen wordt onderscheid gemaakt tussen drie niveaus:

Vanuit *microniveau* is te zien dat het knelpunt invloed heeft op de leerlingen en docenten, omdat de uitvoering van de groepsplannen en de invoering van passend onderwijs invloed heeft op de kwaliteit van de les. Dit heeft indirect invloed op de totale ontwikkeling van de leerlingen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017).

Op *mesoniveau* zijn de ouders betrokken. Ouders spelen een rol bij dit knelpunt omdat de leerlingen wettelijk gezien minderjarig zijn. Ouders zijn daardoor verantwoordelijk voor de keuze van het onderwijs dat de leerlingen volgen. Voor de invoering van passend onderwijs en Preventief Groepsgericht Werken (PGW) waren voornamelijk de ouders van rugzakleerlingen in beeld (een uitgebreide toelichting over PGW volgt op bladzijde 24).

Docenten hebben het gevoel dat het aantal leerlingen met een hulpvraag stijgt, waardoor er gevoelsmatig meer ouders betrokken zijn.

Op *macroniveau* speelt het aanzien van de school een rol. Het bieden van goede zorg draagt

⁵ Onder leiding van de zorgcoördinator.

namelijk bij aan een grotere aanmelding en goed imago van de school. Anderzijds kan een grote hoeveelheid ‘zorgleerlingen’ op een school reguliere leerlingen afschrikken.

Waar

Het knelpunt doet zich voor op het Elzendaalcollege te Boxmeer.

Passend onderwijs wordt landelijk toegepast. Elke onderwijsinstelling is verantwoordelijk voor de invulling van het concept passend onderwijs, mits dit gerealiseerd wordt binnen de gestelde kaders van de wet (persoonlijke communicatie, februari 2019). Hierdoor is het knelpunt in meerdere of mindere mate zichtbaar op alle scholen.

Wanneer

Het knelpunt is de laatste jaren ontstaan als gevolg van de invoering van de wet Passend Onderwijs (2014) en PGW (2007). Door PGW wordt informatie verzameld over alle leerlingen. Er wordt verwacht dat het onderwijs specifiek op leerlingen wordt afgestemd (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Het aantal reguliere leerlingen met zichtbare problemen is daardoor gevoelsmatig toegenomen, wat heeft gezorgd voor veranderingen in de werkwijze van docenten (Persoonlijke communicatie, februari 2019).

Waarom

Op het Elzendaalcollege bestaat een plan voor passend onderwijs en PGW. Er zijn echter dus problemen bij de uitvoering (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Dit heeft consequenties voor zowel de leerlingen, docenten en de kwaliteit van het onderwijs. In de praktijk wordt voornamelijk het ontbreken van het pedagogisch didactisch handelen in het lesgeven als knelpunt ervaren. Op *microniveau* is te zien dat docenten zoekende zijn in het omgaan en begeleiden van ‘zorgleerlingen’ (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Het gevolg hiervan is dat ‘zorgleerlingen’ niet de optimale begeleiding van de docent kunnen ontvangen. Dit gaat, kijkend naar *macroniveau*, ten koste van de kwaliteit van het onderwijs.

Hoe

De complexiteit van dit knelpunt heeft betrekking op een aantal factoren.

Door het ontbreken van de definitie ‘zorgleerling’, zie kopje: ‘wat’, ontstaat een gevoel bij docenten. Een lastige leerling wordt geassocieerd met passend onderwijs, meestal ten onrechte. Hierdoor ontstaat onduidelijkheid over welke leerlingen, binnen de reguliere klas, behoren tot de ‘zorgleerlingen’. En op welke wijze deze leerlingen begeleid dienen te worden.

Daarnaast wordt er, door de invoering van Passend Onderwijs, door de basisscholen en/of het Speciaal BasisOnderwijs (SBO) meer doorverwezen naar Regulier Voorgezet Onderwijs (VO) (en dus minder naar Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO)). Ook is te zien dat het advies van de basisschool, in tegenstelling tot vroeger, leidend is. Door deze verandering

bestaat de indruk dat er momenteel meer 'zorgleerlingen' op het regulier onderwijs zitten vergeleken met vroeger (Persoonlijke communicatie, februari 2019).

De hogere werkdruk is ook een van de factoren die meespeelt bij het knelpunt. Docenten voelen een hogere werkdruk omdat ze het gevoel hebben dat er meer 'zorgleerlingen' zijn. Naast de lesvoorbereiding, lesgeven, nakijken en vergaderingen komen de zorgtaken van deze 'zorgleerlingen' er nog bovenop. Anders gezegd: "Het komt er allemaal bij" (persoonlijke communicatie, februari 2019).

Ten slotte spelen ouders een steeds grotere rol. Ouders stellen meer eisen aan de kwaliteit van het onderwijs en de zorg voor hun kind. Ook melden steeds meer ouders een zorgvraag, en wordt van het Elzendaalcollege verwacht die gewenste zorg te verlenen (Persoonlijke communicatie, februari 2019).

2.2 Ondernomen acties

In de jaarevaluatie van het Elzendaalcollege wordt het volgende geconstateerd:

"Met de komst van Passend Onderwijs moet de basisaanpak van de docent omvattender worden dan nu het geval is" (Elzendaalcollege, 2018a).

"De schoolleiding (SL) streeft naar betere toerusting van vakdocenten op het gebied van begeleiden en ondersteunen van zorgleerlingen in de klas. Orthopedagogen, coaches, coördinatoren en conrector volgen een scholing om vakdocenten (beter) te kunnen coachen in dit proces" (Elzendaalcollege, 2018a).

In de visie op ondersteuning ligt de nadruk op preventie. Er wordt gestreefd naar een sterke basis van ondersteuning binnen de onderwijssituatie, zowel bij reguliere- als bij leerlingen met een zorgvraag. Hierbij zijn de volgende acties ondernomen:

- In het begin van het schooljaar zijn de klassenanalyses⁶ klaar.
- Er heeft een overlegmoment plaatsgevonden tussen het Elzendaalcollege en de desbetreffende basisschool, ook wel warme overdracht genoemd. Dit gesprek heeft plaatsgevonden voor de overgang naar het voortgezet onderwijs.
- De hoogst noodzakelijke informatie over de (zorg)leerling is in het begin van het schooljaar door de mentoren gedeeld met de vakdocenten. Dit kan gaan over de belemmerende factoren of bijzonderheden die noodzakelijk zijn om voor de start van het leerjaar te benoemen.

⁶ Een analyse van een klas die bestaat uit data zoals belemmerende en beschermende factoren, cito scores en de sociaal emotionele ontwikkeling.

- De mentoren zijn in de gelegenheid gesteld de orthopedagogen hulp te vragen bij het interpreteren van de gegevens uit de klassenanalyse (overzicht van sociaal-emotionele ontwikkeling, cito-scores, belemmerende en bevorderende factoren).
- Er zijn door de mentoren oudergesprekken gevoerd waarbij voornamelijk ouders aan het woord zijn aan de hand van vragenlijsten die door elke docent naar ouders gezonden is.
- In week 40 hebben de voorbereidingen voor de groepsbesprekingen plaatsgevonden. Er zijn voorlopige groepsplannen opgesteld, met daarin gewenste interventies, volgens een vast format. In de onderbouw was dit per klas. Vervolgens zijn deze plannen besproken met de vakdocenten en waar nodig aangepast.
- Er zijn afspraken gemaakt betreffende het gebruik van kolom 510 in Magister⁷. Deze kolom geeft handelingsgerichte informatie over docent- en leerlinggedrag in de vorm van interventies.
- In de tweede helft van het schooljaar zijn er groepsbesprekingen (o.a. groepsplanevaluatie en eventuele bijstellingen) geweest.
- Vak relevante informatie wordt overgedragen tussen de vakdocenten middels de klassenanalyse (Elzendaalcollege, 2018a).

2.3 Analyse van het probleem in de literatuur

Deze paragraaf omvat relevante literatuur. Hierbij is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Om weer te geven welke ontwikkelingsgebieden van belang zijn, komt allereerst algemene informatie over de doelgroep aan bod. Vervolgens wordt speciaal onderwijs beschreven. Hierna volgt een stuk over algemene didactiek. Passend Onderwijs zal algemeen worden omschreven. Hierbij wordt ook gekeken naar de 'wet- en regelgeving'. Vervolgens wordt in 'wat vraagt passend onderwijs van docenten' weergegeven hoe docenten omgaan met de veranderingen die passend onderwijs met zich mee heeft gebracht. De literatuur wordt afgesloten met twee casestudies binnen het passend onderwijs.

Doelgroep

Brugklasleerlingen zijn leerlingen tussen de 12 en 14 jaar. In deze leeftijdsfase bevindt zich de vroege puberteit. Hierbij is de invloed van de hormonen groot en worden de jongeren zich bewust van de lichamelijke veranderingen. De jongeren gaan in deze fase op zoek naar hun identiteit, waarbij voornamelijk de sociale identiteit belangrijk is. Ze houden zich bezig met geaccepteerd worden door anderen. Ook zullen ze bewust kijken naar hun psychologische identiteit, waarbij gekeken wordt wat hij/zij van zichzelf vindt op onder andere seksueel- en cultureel gebied (Centrum Jeugd en Gezin, z.d.).

⁷ Magister is het computersysteem waarin gegevens van leerlingen beschreven staan en de ontwikkeling weergegeven wordt.

In deze leeftijdsfase heeft de cognitieve ontwikkeling het formeel-operationeel stadium bereikt (Feldman, 2012, p. 447). Vanaf deze leeftijd zijn jongeren in staat abstract te denken, zoals nodig is bij wiskunde.

Het komt voor dat de ontwikkeling van jongeren anders dan gemiddeld verloopt. Een psycholoog of orthopedagoog kan aan de hand van de DSM-5⁸ beoordelen of 'afwijkend gedrag' in verband staat met een diagnose of dat dit binnen de normale ontwikkeling valt (Rigter & van Hintum, 2015). Hierbij wordt gericht gekeken naar het observeerbare gedrag en de innerlijke kenmerken van de jongeren. Onder diagnoses wordt onder andere verstaan: Dyslexie, Autisme, ADHD en ADD (Rigter & van Hintum, 2015). Diagnoses die voorkomen in de brugklas worden toegelicht in bijlage 1.

Naast de gediagnosticeerde leerlingen zijn er ook leerlingen zonder diagnose maar wel met een hulpvraag. Dit zijn jongeren die goed mee kunnen komen in het VO maar hierbij ondersteuning nodig hebben zoals Sociale Vaardigheidstraining (SOVA), Faalangst Reductie training (FAR) en ondersteuning op het gebied van taal, spelling of rekenen (Rijksoverheid, 2019e). De school geeft aan dat veel leerlingen een ondersteuningsvraag hebben die voortkomt uit een probleem in de thuissituatie.

Speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs is opgedeeld in vier verschillende clusters:

- Cluster 1: Blinde of slechtziende leerlingen;
 - Cluster 2: Dove of slechthorende leerlingen en leerlingen met een taal-spraakontwikkelingsstoornis;
 - Cluster 3: Leerlingen met een motorische of verstandelijke beperking of langdurig zieke leerlingen;
 - Cluster 4: Leerlingen met psychische stoornissen en/of gedragsproblemen;
- (Rijksoverheid, 2019d).

Reguliere scholen zijn wettelijk verplicht om zorg te bieden aan leerlingen in cluster 3 en 4. Hiervoor krijgt het Elzendaalcollege ondersteuning vanuit het Samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen door het inzetten van een Begeleider Passend Onderwijs (BPO'er⁹) (Rijksoverheid, 2019b).

⁸ DSM-5 is een handboek voor de classificatie van psychische stoornissen (Boom psychologie & psychiatrie, z.d.).

⁹ Vóór de invoering van de wet Passend Onderwijs werd de BPO'er 'begeleider rugzakleerlingen' genoemd.

Didactiek

In het boek *Lessen in orde* (Teitler, 2017, p. 27) wordt benoemd dat volgens de literatuur van Brophy (2003) er goed wordt lesgegeven wanneer er aan drie voorwaarden wordt voldaan. Als eerste moet er rekening worden gehouden met de instructiemethode. Deze moet tegemoetkomen aan de wensen van de individuele leerling en die van de groep. Daarnaast moet de docent een verscheidenheid aan mogelijkheden hebben om het gedrag van leerlingen in een gewenste richting te beïnvloeden. Als laatste is een positief leer- en leefklimaat belangrijk (Teitler, 2017, p. 27).

Bij het lesgeven zijn twee componenten te onderscheiden. Ten eerste de pedagogische component en ten tweede de didactische component. Hieronder volgt een beknopte toelichting:

De pedagogische component staat voor emotionele veiligheid. Bernes heeft vier opeenvolgende stappen vastgesteld voor het creëren van emotionele veiligheid:

- Rituelen: Deze zorgen voor orde in onzekere situaties en zijn daarom de eerste stap bij het opbouwen van een relatie.
- Tijdverdrijven: Gesprekken met leerlingen over zaken die geen doel hebben, zoals vakantie of hobby's.
- Activiteiten: Bezigheden die je samen onderneemt (bijvoorbeeld een instructie met mogelijkheden tot vragen stellen).
- Echte ontmoeting: "Ontmoeting wordt gekenmerkt door openheid, wederzijds respect, begrip en waardering voor de ander" (Teitler, 2017, pp. 37 – 39).

Bij de didactische component staat het zoeken van de balans tussen het overdragen van kennis (kennisoverdracht) en het begeleiden van de leerlingen (kennisconstructie) centraal. "Bij kennisoverdracht heeft de docent een leidende, structurerende rol en wordt de kennis zo gepresenteerd dat leerlingen zich de stof eigen maken. Bij kennisconstructie heeft de docent vooral een begeleidende rol" (Teitler, 2017, p. 27).

De rollen van de docent

Volgens Slooter zal een docent succesvoller zijn wanneer hij contact kan maken met zijn leerlingen, een persoonlijke presentatie heeft en zijn vak verstaat. Er zijn zes rollen die een docent dient te hebben om aan te sluiten bij de behoeften van de leerlingen: gastheer, presentator, didacticus, pedagoog, afsluiter en coach. Het is wetenschappelijk bewezen dat het uitvoeren van deze zes rollen leidt tot effectief onderwijs (Slooter, 2015, p. 7). De zes rollen worden hieronder toelichting:

De rol van *de gastheer* is de eerste rol. De binnenkomst is een moment dat de docent aangrijpt om de leerlingen op hun gemak te stellen en ze te verwelkomen. De docent is erop

gericht direct bij het begin binding tot stand te brengen en het contact met de leerlingen vast te houden. De docent investeert hierbij in een goede relatie met de leerlingen (Slooter, 2015, p. 23).

In de rol van *de presentator* is het gedrag erop gericht om de aandacht van de leerlingen te wekken. In deze fase wordt getoond wie de leider is. Vanuit de leidinggevende positie zoekt de docent contact met de leerlingen en onderhoudt een positieve relatie. Het is essentieel om een techniek te ontwikkelen waardoor leerlingen stil en betrokken raken (Slooter, 2015, p.39).

De belangrijkste rol van de docent is *de didacticus*, omdat hierin relevante vakinhoudelijke informatie wordt aangeboden. Hierbij past de docent didactische vaardigheden¹⁰ toe om de lesstof over te dragen. Daarnaast is de didacticus in staat om het leerproces zowel individueel als in groepsverband optimaal te bevorderen (Slooter, 2015, pp. 58-59).

De rol van *de pedagoog* gaat om het creëren van een veilig klimaat, bijvoorbeeld door het geven van positieve feedback en door op een passende wijze leerlingen te corrigeren. Hierbij komen alle rollen van de leraren terug (Slooter, 2015, pp. 75-76).

De vijfde rol die aan bod komt in de les is de *afsluiter*. Succesvolle docenten sluiten de lessen altijd af door terug te kijken op het proces en de inhoud van de les. Door met leerlingen te reflecteren op de les wordt de transfer van de lesstof bevorderd (Slooter, 2015, pp. 97-99).

Ten slotte heeft een leraar ook de rol van *coach*. De coach is gericht op het leerproces en faciliteert dit (Slooter, 2018, p. 239). “De coachrol is in feite een verdieping van de vijf rollen van de leraar” (Slooter, 2018, p. 238). De coach is een ervaren leraar die zich in de loop der jaren ontwikkeld heeft. De coach bezit kennis, begrijpt achterliggende gedachten en de bedoeling daarvan en is in staat de vaardigheden van de vijf rollen effectief in te zetten in verschillende situaties (Slooter, 2018, p. 238).

Passend Onderwijs

De wet Passend Onderwijs is ingetreden op 1 augustus 2014. “Passend Onderwijs is geen schooltype; jongeren zitten niet ‘op’ passend onderwijs” (Samenwerkingsverband VO, z.d.e.). Passend onderwijs is de manier waarop onderwijs georganiseerd wordt voor leerlingen met een ondersteuningsvraag. “Alle leerlingen moeten een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en hun mogelijkheden” (Rijksoverheid, 2019b). Scholen bieden daarom extra hulp aan leerlingen. Dit zijn bijvoorbeeld leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen. Deze

¹⁰ De manier waarop docenten de kennis over een bepaald vakgebied overdragen.

wet wil hiermee bereiken dat leerlingen zoveel mogelijk onderwijs volgen binnen het reguliere onderwijs. Om dit te kunnen realiseren is het van belang dat scholen de mogelijkheden hebben voor ondersteuning op maat. Deze ondersteuning op maat start bij de basisondersteuning. “Dit is ondersteuning die alle scholen in een regio bieden” (Rijksoverheid, 2019b).

De kosten van een leerling in het speciaal onderwijs zijn veel hoger dan de kosten voor een leerling in het reguliere onderwijs. Omdat er steeds meer leerlingen werden verwezen naar het SVO stegen de kosten van de overheid. Door de invoering van Passend Onderwijs wilde de overheid de kosten verminderen (Persoonlijke communicatie, mei 2019).

Passend Onderwijs laat naast de bovengenoemde veranderingen nog andere hervormingen zien. De wens van de overheid is dat er meer wordt samengewerkt tussen regulier en speciaal onderwijs. Daarnaast is er meer aandacht voor thuiszitters¹¹. Als laatste zijn de scholen intensiever op zoek naar hoe zij een passend aanbod kunnen bieden voor elke leerling. Deze veranderingen zijn landelijk nog in ontwikkeling (Rijksoverheid, 2019b).

Het doel van passend onderwijs is om open te staan voor elke leerling, ondanks de beperkingen en problemen. Met de juiste aanpassingen voor ‘zorgleerlingen’ kan de wens van passend onderwijs gerealiseerd worden (Mol, 2016, p. 33).

Elke school ontvangt een vast bedrag voor onderwijs aan een leerling ontvangt (basisbudget) (Rijksoverheid, 2019a). Door de invoering van de wet ontvangt elk samenwerkingsverband geld voor extra ondersteuning, naast dit basisbudget. Dit geldbedrag wordt verdeeld over de deelnemende scholen binnen een regio. Dit budget kan worden ingezet voor extra begeleiding van docenten en leerlingen. Ook kan hier lesmateriaal mee worden aangeschaft (Rijksoverheid, 2019a).

Wet- en regelgeving

Elke jeugdige tot 16 jaar is wettelijk gezien verplicht om onderwijs te volgen (Overheid, z.d.). Wanneer een jeugdige langdurig verzuimt wordt de leerplichtambtenaar ingeschakeld, zodat beoordeeld kan worden of het verzuim geoorloofd is. Wanneer het verzuim ongeoorloofd is zal de leerplichtambtenaar een passende maatregel inzetten (Overheid, z.d.).

Het belangrijkste recht van ouders bij Passend Onderwijs is dat te allen tijde een leerling geplaatst zal worden op een passende onderwijsplek (Bierkens & Zoontjens, 2018). Er wordt gestreefd naar een zo laag mogelijk aantal ‘thuiszitters’. De voorkeur van de ouders voor een bepaalde school is echter niet doorslaggevend. Het samenwerkingsverband beoordeelt

¹¹ Leerlingen die door het gebrek aan een passende onderwijsplek niet in staat zijn onderwijs te volgen en hierdoor thuis blijven.

welke school het meest geschikt is op basis van het SchoolOndersteuningsProfiel (SOP) (Bierkens & Zoontjens, 2018).

Wat vraagt Passend Onderwijs van docenten

Passend Onderwijs vraagt van de docenten een aanpassing binnen het huidige systeem van lesgeven. Docenten moeten inspelen op de 'zorgleerling'. Een belangrijk aspect hierbij is een positieve benadering. Dit houdt in dat er gekeken moet worden naar wat de leerling wél kan. Verder is het belangrijk om uit te zoeken wat een leerling pedagogisch-didactisch nodig heeft, zodat de leerling zich optimaal kan ontwikkelen (Teitler, 2017, p. 304).

Een andere factor is dat er in de maatschappij tegenwoordig steeds meer wordt 'gelabeld' (Teitler, 2017). Het gevaar hierbij is dat de docent alleen nog maar naar het label kijkt en niet meer kijkt naar de leerling zelf. Een gevolg hiervan kan zijn dat het gedrag van de leerling door de docent versterkt wordt waargenomen, wat ten koste kan gaan van de positieve benadering (Teitler, 2017).

Passend onderwijs brengt veranderingen met zich mee. "Passend onderwijs realiseren lukt alleen als de betrokken professionals erin slagen kantelsituaties de goede kant op te laten kantelen. Dat wil zeggen: erger te voorkomen en verbetering te realiseren" (Horst & Kessel, 2014, p. 28).

Het werken aan passend onderwijs brengt twee belangrijke uitdagingen met zich mee. Ten eerste is het belangrijk dat alle betrokkenen gemotiveerd zijn om de "goede dingen op de juiste manier te doen" (Horst & Kessel, 2014, p. 35) en ten tweede is het noodzakelijk dat alle betrokkenen in de regionale onderwijs- en zorgketen, de school, ouders en de kinderen samen duurzaam werken aan deze ambitie.

Deze twee belangrijke uitdagingen houden in dat er gedragsverandering bij de betrokkenen moet plaatsvinden. Dit is echter alleen mogelijk wanneer de betrokkenen dit zelf willen (Horst & Kessel, 2014, p. 35).

Voor effectieve gedragsbeïnvloeding is het belangrijk dat beide partijen open staan voor gedragsbepalende factoren:

- De doelen van passend onderwijs benadrukken;
- Weten welke concrete stappen nodig zijn om de doelen van passend onderwijs te realiseren;
- Gemotiveerd zijn om deze concrete stappen uit te voeren;
- In staat zijn om de goede dingen goed te doen.

Kennisoverdracht zonder aandacht voor deze gedragsbepalende factoren is minder tot niet effectief. Het gevolg is dan dat de kennis wel toeneemt maar het gedrag niet verandert (Horst & Kessel, 2014, p. 36).

Casestudie

Hieronder volgt een beschrijving van twee meerjarige casestudies uitgevoerd in het VO (Eimers, Ledoux & Smeets, 2016). Bij deze studies wordt gekeken naar alle relevante aspecten die te maken hebben met de invoering en toepassing van passend onderwijs. Daarnaast wordt gekeken naar de ontwikkelingen die zijn doorgemaakt (Eimers, Ledoux & Smeets, 2016).

De casestudie laat verschillende perspectieven zien van oplossingsgericht werken. Hierdoor wordt belicht welke werkwijzen worden toegepast en welk resultaat hiermee wordt bereikt. Hieronder volgen twee casussen: 'NAH'¹² en 'PDD'nos'¹³ (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017).

Casus 1

De casus 'NAH' betreft een 14-jarige leerling. Ten gevolge van een hersentumor heeft de leerling NAH opgelopen (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). Ondanks de motivatie van deze leerling mist hij regelmatig lessen vanwege misselijkheid. Hij houdt het niet vol om een volledige dag naar school te gaan. Daarnaast heeft hij last van zijn gehoor, raakt snel vermoeid en kan het overzicht niet goed bewaren. Deze leerling is van VWO naar Mavo afgestroomd (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017).

De school heeft met het samenwerkingsverband een BasisOnderwijsArrangement (BOA) georganiseerd. Hierbij krijgt de school ondersteuning van een Ambulant Begeleider (AB'er). De AB'er legt haar focus op de totale ontwikkeling van de leerling en het sociale welbevinden. De docent is hierin de coach. Hij houdt de leerling in de gaten en spreekt hem af en toe aan. Om te voorkomen dat de leerling in een uitzonderingspositie komt, is het contact snel en vrijblijvend (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). De leerling krijgt ook een aangepast rooster, zodat het onderwijs beter verdeeld is over de dag en de week. Regelmatig wordt nagegaan of dit rooster nog bij hem past. Verder houden docenten rekening met de gevoeligheid van het gehoor van de leerling en de overprikkeling die hierdoor kan ontstaan. Er is een afspraak gemaakt waardoor hij drie minuten voor het eind van de les naar de gang mag, zodat hij minder overprikkeld raakt (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). De docenten zijn geïnformeerd over NAH door middel van een voorlichting. Tot slot is er voor deze leerling een aanpak beschreven over hoe deze leerling het beste begeleid kan worden.

Een knelpunt in deze situatie is de vraag of de leerling zijn centraal eindexamen aankan. Er

¹² Niet Aangeboren Hersenletsel (NAH)(Hersenstichting, 2019b).

¹³ PDD-nos staat voor Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified (diep doordringende ontwikkelingsstoornis niet anderszins omschreven) en is een vorm van autisme.

zal een aanvraag gedaan worden zodat de leerling gefaseerd¹⁴ examen kan doen (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017).

Het succes in deze situatie is te danken aan het feit dat de onderwijsinstelling flexibel is en daardoor volledig in staat is af te stemmen op de situatie van de leerling (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017).

Casus 2

De casus 'PDD'nos' betreft een 13-jarige leerling in een havo/atheneum klas (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). Deze leerling is gediagnosticeerd met PDD'nos en heeft last van vermoeidheid. Bij de instroom is door de zorgcoördinator onderzocht welke ondersteuning de leerling nodig heeft. Na enkele maanden is geconstateerd dat de leerling een coach nodig heeft (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). De leerling haalt goede cijfers, maar heeft moeite met het niveau van de lesstof en moet wennen aan de klas. Dit heeft veel verzuim tot gevolg. Het aanstellen van een coach zal moeten voorkomen dat de leerling uitvalt. Vanuit het samenwerkingsverband zal een coach worden toegewezen (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). Een knelpunt is dat deze school niet in staat is alle aanpassingen te bieden die de leerling nodig heeft, zoals een aangepast rooster, flexibele tijden en een kleine setting.

Het succes in deze situatie is dat de onderwijsinstelling flexibel is en daardoor voor een deel in staat is af te stemmen op de situatie van de leerling (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017). Daarnaast wordt het verzuim van de leerling goedgekeurd door ouders, waardoor hier geen maatregelen getroffen worden. Een pluspunt in deze situatie is dat de leerling ondanks dat ze moet wennen, zich prettig voelt in de klas (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017).

2.4 Schoolbeleid

Toelatingsprocedure

De toelatingscommissie is verantwoordelijk voor het besluit van toelating over een leerling en beoordeelt hierbij of de zorgvraag begeleid kan worden (Elzendaalcollege, 2017c).

De aanmeldprocedure luidt:

- Oriënterend gesprek;
- Aanmelding via de centrale aanmeldavond;
- Intakegesprek;
- Nader onderzoek;
- Besluit aanname;

¹⁴ De regels omtrent afnamecondities, hulpmiddelen en tijdstip van afname voor de uitvoering van het centrale eindexamen (Onderwijsexaminering, z.d.).

- Welkomdag.

De inhoud van deze stappen zijn weergegeven in bijlage 2.

Passend Onderwijs

Het Elzendaalcollege is verplicht elke leerling met een specifieke zorgvraag¹⁵ te ondersteunen en voor deze leerling zo passend mogelijk onderwijs te realiseren (VNG, 2017). Een leerling wordt op die manier gestimuleerd om het beste uit zichzelf te halen (Rijksoverheid, 2019c).

Samenwerkingsverband

Het Elzendaalcollege vormt samen met 50 onderwijslocaties in de provincies Gelderland, Limburg en Noord-Brabant het Samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen (Samenwerkingsverband VO, z.d.a). In dit samenwerkingsverband zorgen de betrokken scholen voor een passende leeromgeving voor elke leerling. In het SOP staat beschreven welke zorg een school kan bieden aan een 'zorgleerling' (Samenwerkingsverband VO, z.d.f). De kwaliteit van de geboden zorg wordt geëvalueerd en bijgesteld wanneer dit nodig is (Scholen op de kaart, z.d.). Om een passende plek te kunnen bieden aan leerlingen worden er afspraken gemaakt omtrent de zorg en de financiering. Dit wordt beschreven in het OndersteuningsPerspectiefPlan (OPP) (Samenwerkingsverband VO, z.d.d). In het OPP worden de belemmerende en bevorderende factoren, ondersteuning, begeleiding en verwachte uitstroomniveau beschreven en onderbouwd (Samenwerkingsverband VO, z.d.a).

Er bestaan vijf ondersteuningsdomeinen binnen het samenwerkingsverband. Elke aangesloten school biedt per domein minimaal basisondersteuning aan, waardoor docenten zich ontwikkelen in het pedagogisch en didactisch handelen. Leerlingen met een ondersteuningsvraag zullen hierdoor op een reguliere school onderwijs kunnen ontvangen (Elzendaalcollege, 2018c). De ondersteuningdomeinen zijn:

- Organisatie van onderwijs;
- Leren leren;
- Sociaal en emotioneel functioneren;
- Praktische redzaamheid;
- Communicatie;

(Samenwerkingsverband VO, 2018).

In Bijlage 3 worden deze ondersteuningsdomeinen toegelicht.

¹⁵ Onder zorgvraag wordt de onderwijsbehoefte verstaan die een (zorg)leerling heeft om het reguliere onderwijs op een effectieve manier te volgen.

Naast de ondersteuningsdomeinen zet het Samenwerkingsverband VO VSO binnen elke school een BPO'er in (Samenwerkingsverband VO, z.d.b). De BPO'er wordt ingezet bij leerlingen die moeilijkheden ervaren in het volgen van onderwijs in een reguliere setting.

Ondersteuningsbehoeften matrix

De meeste leerlingen functioneren zelfstandig op het Elzendaalcollege. Enkele leerlingen hebben ondersteuning nodig (Samenwerkingsverband VO, z.d.c). De ondersteuningniveaus lopen op in intensiteit. De ondersteuningsbehoeften zijn ingedeeld in vier niveaus:

“Niveau 1: Een leerling heeft geen ondersteuningsvragen in een (of meerdere) domein(en).

Niveau 2: Een leerling heeft lichte ondersteuningsvragen in een (of meerdere) domein(en).

Niveau 3: Een leerling heeft zware ondersteuningsvragen in een (of meerdere) domein(en).

Niveau 4: Een leerling heeft in een (of meerdere) domein(en) ondersteuningsvragen die de school niet kan beantwoorden” (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).

In bijlage 4 worden deze niveaus en het ondersteuningsprofiel toegelicht.

PGW en Reproductie, Toepassing 1, Toepassing 2 en Inzicht (RTTI)

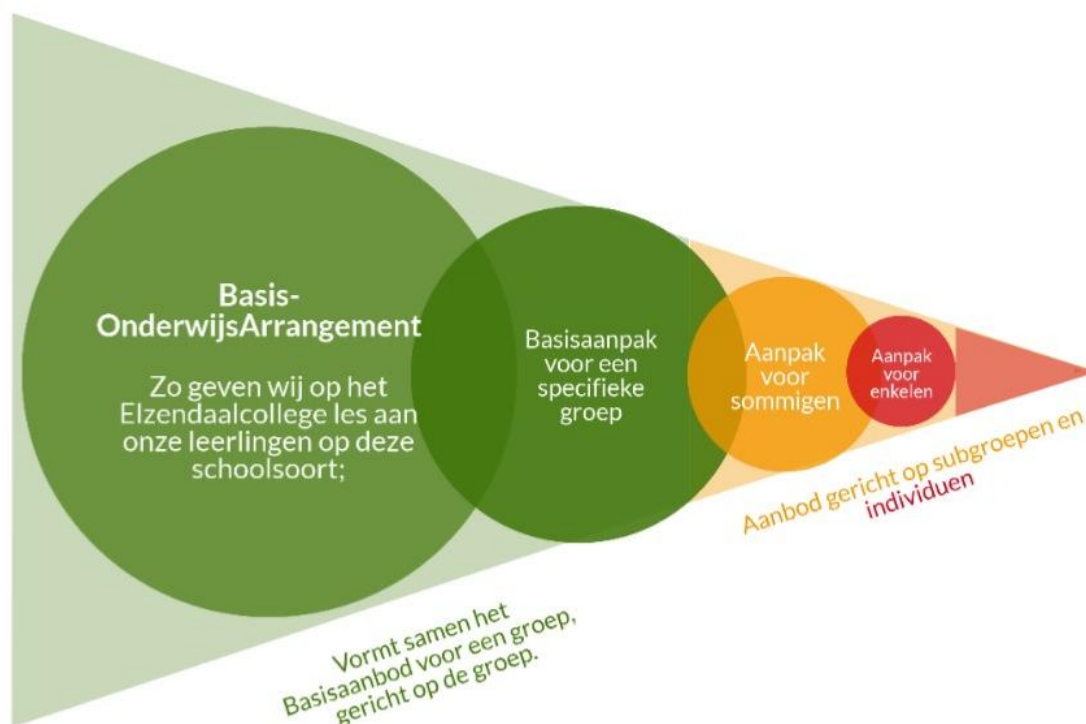
Het Elzendaalcollege werkt op twee verschillende manieren om gericht feedback op het doel en proces van een leerling te geven: PGW en RTTI.

PGW

In 2007 is PGW opgenomen in het meerjarenbeleid van het Elzendaalcollege. Het PGW is geïnspireerd op de theorieën van dhr. G. Melis (Persoonlijke communicatie, april 2019).

De daadwerkelijke uitvoering van PGW is echter pas in 2014 ingevoerd (Persoonlijke communicatie, maart 2019). Het PGW sluit aan op de uitvoering van passend onderwijs, omdat het PGW de basisaanpak in de les vergroot. De basisaanpak staat beschreven in de groepsplannen die voor elke klas worden opgesteld (Persoonlijke communicatie, februari 2019). De groepsplannen zijn gebaseerd op een klassenanalyse¹⁶ waarin belemmerende en bevorderende factoren beschreven staan per leerling. In figuur 1 wordt weergegeven hoe de groepsplannen worden beschreven.

¹⁶ De school gebruikt de term “klassenanalyse”. In feite is het een overzicht van gegevens (Persoonlijke communicatie, mei 2019).

Figuur 1: Preventief Groepsgericht Werken, BasisOnderwijsArrangementen. Bron: (Persoonlijke communicatie, februari 2019).

Onder *BasisOnderwijsArrangement*¹⁷ (BOA) wordt een groepsgerichte aanpak voor een onderwijssoort bedoeld, zoals het creëren van een veilige leeromgeving, het kunnen functioneren binnen de structuur van de reguliere lessen of de laptop gebruiken voor schoolse zaken (van der Laan & Silvertand, 2018).

Bij de *aanpak voor een specifieke groep* wordt de aanpak voor een groep leerlingen beschreven met specifieke zorgpunten, zoals (ernstige) taal- of rekenproblemen.

Bij *Aanpak voor sommigen* worden interventies beschreven voor zowel zorgleerlingen¹⁸ als leerlingen met ernstige problematiek¹⁹.

Onder *aanpak voor enkelen* wordt specifieke aandacht beschreven. Deze hulpvragen komen zelden voor (Persoonlijke communicatie, februari 2019).

¹⁷ BOA is gericht op het PGW en hangt nauw samen met de basisaanpak die opgesteld is vanuit de Wet Passend Onderwijs. Beide termen zullen in dit verslag worden gebruikt.

¹⁸ Leerlingen met specifieke kenmerken, waardoor een specialistische pedagogisch-didactische benadering van belang is om de talenten van deze leerling volledig tot hun recht te laten komen (Samenwerkingsverband VO, 2018).

¹⁹ Onder problematiek wordt de moeilijkheden en belemmerende factoren die een (zorg)leerling ervaart bedoeld, die zich voordien in zowel een onderwijssetting als in het dagelijks leven (Samenwerkingsverband, 2018).

RTTI

RTTI is een hulpmiddel dat helpt bij het indelen van verschillende cognitieve niveaus²⁰ (Elzendaalcollege, 2015):

Reproductie: De leerling kan weergeven wat letterlijk is geleerd.

Toepassing 1: De leerling beheerst geleerde stappenplannen.

Toepassing 2: De leerling is in staat zelf te bepalen welke methode het meest geschikt is om te gebruiken bij het oplossen van een vraagstuk.

Inzicht: De leerling kan zelf de context en methode bepalen om een nieuw vraagstuk vanuit verschillende perspectieven op te lossen.

In bijlage 5 worden deze begrippen uitgebreid toegelicht.

RTTI helpt docenten opbrengstgericht²¹ te laten werken. Dit hulpmiddel kan worden ingezet tijdens een feedbackgesprek met een leerling en zijn/haar ouders. De uitkomsten van de RTTI worden gebruikt bij het invullen van de groepsplannen.

De relatie tussen Passend Onderwijs en PGW

Een van de elementen binnen de wet Passend Onderwijs betreft de basisondersteuning. De basisondersteuning staat gelijk aan de basisaanpak. PGW is dus de basis van Passend Onderwijs op het Elzendaalcollege.

Functieomschrijving en bekwaamheidseisen

Docenten dienen in het bezit te zijn van drie bekwaamheden om te voldoen aan de wet op Beroepen In het Onderwijs (BIO) (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017):

1. De vakinhoudelijke bekwaamheid.
2. De vakdidactische bekwaamheid.
3. De pedagogische bekwaamheid

Met onder andere deze kennis en kunde voldoet een docent aan de wet BIO (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017). Bovengenoemde werkwijzen PGW en RTTI sluiten aan bij de bekwaamheidseisen van docenten.

De inhoud van deze drie bekwaamheidseisen zijn weergegeven in bijlage 6.

²⁰ In hoeverre een leerling in staat is om abstract te denken (Feldman, 2012).

²¹ Op een zo effectief mogelijke wijze leerlingen helpen bij het ondersteunen van de leerprestaties.

2.5 Probleemstelling

De vraag achter de vraag

Zoals eerder beschreven worden er groepsplannen gemaakt aan de hand van klassenanalyses. Er wordt vermeld aan welke leerling ondersteuning geboden moet worden, ook voor niet geïndiceerde leerlingen. Nu is het echter de vraag of het groepsplan uitgevoerd wordt zoals de mentor deze opgesteld heeft. Ook blijkt dat in de praktijk een docent nog onvoldoende tools heeft om de klas te managen zoals in het groepsplan opgesteld staat (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Een oorzaak hiervoor kan zijn: Het gebrek aan kennis over de diagnoses of specifieke zorgvragen van leerlingen en moeite met de juiste omgang met deze leerlingen.

Doelstelling

Het doel is om te onderzoeken welke competenties docenten, die lesgeven in de brugklas van het Elzendaalcollege, verder moeten ontwikkelen om passend onderwijs en PGW toe te kunnen passen zodat de groepsplannen kunnen worden uitgevoerd.

Vraagstelling

Hoe voeren docenten die lesgeven in de brugklas van het Elzendaalcollege het plan van passend onderwijs en PGW binnen het regulier middelbaar onderwijs uit?

Deelvragen:

1. Welke veranderingen in lesgeven zouden volgens docenten doorgevoerd moeten worden om het groepsplan te kunnen uitvoeren?
2. In welke mate zijn docenten bekend met de inhoud van het plan van passend onderwijs en het PGW?
3. Hoe kijken docenten tegen het plan van passend onderwijs en PGW aan?
4. Welke competenties zouden volgens de docenten verder ontwikkeld moeten worden om het groepsplan beter te kunnen uitvoeren?
5. Hoe kunnen de wensen van de docenten gerealiseerd worden?
6. Welke aspecten van lesgeven en begeleiden ontbreken bij docenten volgens de brugklasleerlingen en zijn of haar ouder(s)?

Definitie van begrippen

In de probleemstelling worden specifieke begrippen genoemd. In bijlage 7 staan de definities van de volgende begrippen uitgelegd:

Competenties, docent, passend onderwijs, plan, regulier middelbaar onderwijs, wensen, aspecten, begeleiden en brugklasleerlingen.

Hoofdstuk 3: Methode van onderzoek

Dit hoofdstuk geeft een weergave van de methode van onderzoek. De paragrafen onderzoeksbenadering, participanten, procedure van onderzoek, meetinstrumenten en analyse zullen een beschrijving bieden over hoe het onderzoek uitgevoerd is. Tot slot zal ook een beschrijving worden weergegeven over hoe draagvlak is gecreëerd en over hoe de betrouwbaarheid en validiteit gewaarborgd wordt.

3.1 De onderzoeksbenadering

Gedurende dit onderzoek is zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek uitgevoerd.

Er werd gebruik gemaakt van drie gestandaardiseerde enquêtes. Deze enquêtes zijn verspreid onder de participanten, docenten, leerlingen en ouders (van der Donk & van Lanen, 2015). Eén enquête is verspreid onder de docenten, één enquête is verstuurd naar de brugklasleerlingen en de laatste enquête was bestemd voor de ouders(s)/verzorger(s) van de brugklasleerlingen. Ook is het meetinstrument 'namenlijst' gebruikt voor docenten. Middels deze meetinstrumenten zijn relevante percentages verkregen. Hierdoor heeft het onderzoek een kwantitatief karakter (van der Donk & van Lanen, 2015).

Het kwalitatieve deel betrof het in kaart brengen van de perspectieven en belevingen van de participanten. Om zo gedetailleerd mogelijk informatie te verkrijgen, zijn gedurende de enquêtes open vragen gesteld (van der Donk & van Lanen, 2015).

Daarnaast zijn er twee interviews afgenomen waarbij de resultaten van het onderzoek gedeeld zijn. Aan de hand van deze interviews hebben de onderzoekers gegevens verschaft waarmee een implementatieplan geschreven kon worden.

Het totale onderzoek is beschrijvend en evaluerend. Het beschrijvend onderzoek werd toegepast, omdat werd gekeken hoe het knelpunt werd ervaren bij de respondenten. Bij het evaluerend onderzoek werd gekeken hoe het plan rondom passend onderwijs op dat moment werd uitgevoerd en welke veranderingen aangebracht konden worden (van der Donk & van Lanen, 2015).

3.2 Participanten

Bij dit onderzoek werden de brugklasdocenten van het Elzendaalcollege betrokken. Dit docententeam bestaat uit 68 docenten. De docenten zijn nauw verbonden met de leerlingen en konden hierdoor een helder beeld schetsen van de onderwijssituatie. Voor het benaderen van de participanten waren de volgende inclusiecriteria opgesteld:

- De medewerker biedt onderwijs aan een brugklas;

- De medewerker heeft zijn docentenopleiding afgerond of volgt een docentenopleiding.
- De Leerkracht In Opleiding (LIO) is in staat om zelfstandig te functioneren in een klas;
- De medewerker is minimaal vanaf het schooljaar 2018/2019 in dienst bij het Elzendaalcollege.

Ook de leerlingen uit de brugklas werden betrokken bij dit onderzoek. Dit waren 282 participanten. Ook voor deze participanten waren inclusiecriteria opgesteld:

- De leerling volgt onderwijs in de brugklas op het Elzendaalcollege;
- De leerling beschikt over voldoende vaardigheden om een enquête in te vullen.

Ook werden ouder(s)/verzorger(s) van de brugklasleerlingen betrokken. Voor deze practicanten waren de volgende inclusiecriteria opgesteld:

- De ouder(s)/verzorger(s) hebben minimaal één kind in de brugklas op het Elzendaalcollege.

Alle 68 docenten, 282 leerlingen en alle ouder(s)/verzorger(s) van de desbetreffende leerlingen konden betrokken worden bij het onderzoek. Deze participanten voldeden allemaal aan de gestelde inclusiecriteria.

Deelvraag 1 tot en 4 werd beantwoord worden door de docenten middels twee enquêtes. Deelvraag 6 werd door zowel leerlingen als ouder(s)/verzorger(s) beantwoord. Deze deelvraag richtte zich voornamelijk op de leerlingen, maar gezien de minderjarige doelgroep en de veranderende rol van ouders werden ouder(s)/verzorger(s) betrokken om gedachten en ideeën te delen.

Voor deelvraag 5 werden de orthopedagoog, zorgcoördinator, BPO'er en directeur van het samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen betrokken. Middels een interview hebben deze participanten meegedacht over de implementatie naar aanleiding van de uitkomsten van de enquêtes.

3.3 Procedure van onderzoek

Alle participanten hebben vooraf toestemming gegeven om de gekregen informatie anoniem in het onderzoeksverslag te benoemen. Deze toestemming is vastgelegd in de toestemmingsformulieren. Alle enquêtes zijn met toestemming van de opdrachtgever verspreid.

Voor deelvraag 1 tot en met 4 is een enquête voor docenten samengesteld. De enquête is middels de mail, door de beheerder van Magister, verspreid onder de respondenten. De

opdrachtgever en onderzoekers hebben in overleg een inleidende mail geschreven. Hierbij werd onder andere vermeld vóór welke datum de enquête ingevuld diende te worden. De onderzoekers hebben in samenspraak met de conrector een herinnering naar de docenten gestuurd om de respons te verhogen. Na de sluitingsdatum zijn de gemiddelde percentages geanalyseerd en verwerkt.

Voor deelvraag 2 werd ook het meetinstrument 'namenlijst' gebruikt. De inhoud van dit meetinstrument zal worden toegelicht onder het kopje: Meetinstrumenten. De eerste stap was om in overleg met de orthopedagoog een overzicht te krijgen van het aantal 'zorgleerlingen' per klas. Het doel van de namenlijst was om een beeld te krijgen van welke leerlingen door de docenten als 'zorgleerling' worden gezien, en of dit overeenkomt met de aangewezen 'zorgleerlingen' door de orthopedagoog.

De 'namenlijst' was een digitaal meetinstrument dat, door de ICT, via de mail is verspreid naar de docenten. Naderhand waren de resultaten geanalyseerd. Hieruit zijn percentages ontstaan die zijn verwerkt.

Voor deelvraag 5 zijn twee interviews gehouden. Een groepsinterview met de orthopedagoog, BPO'er en zorgcoördinator en een interview met de directeur van het samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen. Deze participanten zijn via de mail benaderd voor het plannen van een datum en tijdstip. De interviews zijn opgenomen en achteraf getranscribeerd en gecodeerd.

Voor deelvraag 6 werden twee enquêtes opgesteld, één gericht op de ouders van leerlingen van de brugklas en één enquête voor de leerlingen zelf. De beheerder van Magister heeft de enquête via de mail naar ouders verstuurd en via Magistermail naar leerlingen. Door deze medewerker alle externe mails te laten versturen hebben de onderzoekers ervoor gezorgd dat de mailadressen binnen de school zijn gebleven en de privacy werd gewaarborgd.

Alle enquêtes zijn vóór het versturen getest en aangepast. De onderzoekers hebben vier docenten persoonlijk benaderd in de personeelswerkkamer om de enquête te testen. Voor de enquête van de ouders was, door de conrector, het ouderteam (bestaande uit acht ouders) benaderd. Zes ouders hebben gereageerd op de oproep van de conrector. Vijf willekeurige brugklasleerlingen (uit verschillende klassen) zijn door de onderzoekers benaderd via Magistermail om de enquête te testen. Aan de hand van de feedback van de testpersonen zijn de enquêtes aangepast om een betere aansluiting te realiseren bij de desbetreffende doelgroep.

Aan het begin van het onderzoek is een tijdpad gemaakt. Deze tijdpad was de rode draad gedurende het onderzoek. Daarnaast hebben de onderzoekers per week mondeling de taken verdeeld. Het tijdpad en taakverdeling is te vinden in een apart document.

3.4 Meetinstrumenten

Enquête

De vragen in de enquêtes richtten zich op de kwaliteit van het lesgeven en de verbeterpunten hierin, met betrekking tot passend onderwijs en PWG. Er werd gebruik gemaakt van een vijf-puntsschaal. De laatste paar vragen in de enquêtes zijn aan de hand van 'open vragen' gesteld (van der Donk & van Lanen, 2015).

In de enquête voor leerlingen werd specifiek gevraagd naar hun eigen ervaring en mening over docenten in het algemeen. In de enquête voor ouder(s)/verzorger(s) gingen de vragen ook over de algemene ervaring afgewisseld met ervaringen rondom hun eigen kind.

Operationalisering enquêtes

Alle drie de enquêtes zijn opgesteld aan de hand van de bekwaamheidseisen en de wet BIO. Hiervoor was gekozen om te achterhalen aan welke competenties docenten moeten voldoen en in hoeverre ze hieraan voldeden.

De vragen uit de enquête voor leerlingen richtten zich voornamelijk op de ervaringen over de manier van kennisoverdracht van docenten en de begeleiding buiten de lessen. De vragen voor ouder(s)/verzorger(s) kwamen hiermee overeen.

De enquête startte met algemene vragen over de participant (leeftijd, klas of opleidingsniveau enzovoort) om duidelijk te krijgen welke doelgroep de enquête had ingevuld. Vervolgens waren de vragen van de enquêtes voornamelijk gericht op het differentiëren, een veilig en stimulerend onderwijsklimaat, in staat zijn meerdere methodieken toepassen en tot slot de kennis over ontwikkelings- en gedragsproblemen.

Namenlijst

De docenten kregen een naam en foto van een leerling te zien. Hierbij werd de volgende vraag gesteld: Is dit een leerling met specifieke kenmerken (zorgleerling) waarvoor een specialistische pedagogisch-didactische benadering van belang is?

Hierbij waren de antwoordmogelijkheden 'ja' en 'nee'. Wanneer een docent bij de eerste vraag 'ja' invulde, volgde er vier vragen over de desbetreffende leerling. Bij de derde vraag waren meerdere antwoorden mogelijk. Bij het antwoord 'nee' verscheen de volgende leerling. De uitwerking in weergegeven in bijlage 8.

Interview

De interviews zijn opgesteld aan de hand van de uitslagen van de enquêtes. De verbeterpunten die hieruit voortkwamen waren de leidraad voor de interviews. Per verbeterpunt zijn vragen opgesteld waarin werd gekeken naar mogelijke implementatie in de praktijk. Dit meetinstrument beantwoordde deelvraag 5.

3.5 Analyse

De verkregen informatie is door middel van datareductie gestructureerd (van der Donk & van Lanen, 2015, pp. 221-222). Datareductie houdt in dat alles wat relevant en bruikbaar is uit de gekregen informatie wordt gehaald. Per meetinstrument heeft de datareductie zijn eigen vorm gekregen.

De enquêtes zijn opgesteld met Google Forms. Dit programma rekende de gemiddelde van de uitkomsten uit in percentages. Deze percentages staan genoteerd bij de resultaten in hoofdstuk 4 (deelvraag 1 tot en met 4 en 6).

De antwoorden op de open vragen zijn geturfd, waarna vervolgens is uitgerekend welk percentage van de participanten deze mening deelde.

De opgenomen interviews zijn getranscribeerd. Hierbij is gekozen voor een woordelijk transcript. Dit houdt in dat niet alles letterlijk woord voor woord wordt genoteerd. De inhoud van dat wat er gezegd wordt staat centraal. Alle kuchjes of versprekingen worden hierbij achterwege gelaten (Outspoken, z.d.). Vervolgens werd het transcript doorgelezen en is de informatie door middel van verschillende kleuren gecodeerd in verschillende categorieën (van der Donk & van Lanen, 2015, P. 245-246). Dit beantwoordt deelvraag 5.

De uitkomsten van de namenlijst werden door een ICT-medewerker verzamend en geanonimiseerd. De onderzoekers hebben de percentages berekend die nodig waren om deelvraag 4 te beantwoorden.

3.6 Draagvlak

Eén van de onderzoekers had in het derde studiejaar stage gelopen op het Elzendaalcollege. Door deze periode was deze onderzoeker bekend met de medewerkers van de onderbouw en de structuur op het Elzendaalcollege. Hierdoor waren de lijntjes kort, relevante medewerkers gemakkelijk te bereiken en was er een de basis voor draagvlak binnen de praktijkorganisatie. Om het draagvlak te vergroten was het volgens de onderzoeker van belang dat het onderzoeksproject bekend zou zijn bij de medewerkers. Om te beginnen hebben de onderzoekers zich voorgesteld door middel van een bericht op het medewerkersplatform.

Verder was er structureel elke maandag door de onderzoekers op het Elzendaalcollege gewerkt. Door de aanwezigheid van de onderzoekers in het gebouw en tijdens pauzemomenten bleven zij in beeld bij de medewerkers. Dit leverde een bijdrage aan herkenning en maakte dat de onderzoekers een gemakkelijk aanspreekpunt voor eventuele vragen waren.

3.7 Betrouwbaarheid en Validiteit

Betrouwbaarheid

Gedurende het onderzoek is er sprake geweest van methodetriangulatie. Er is gebruik gemaakt van meerdere enquêtes en er zijn individuele- en groepsinterviews afgenomen. Ook zijn er spontane gesprekken ontstaan. Voordat de enquêtes werden verspreid hebben proefpersonen de enquête ingevuld en beoordeeld. Dit heeft de betrouwbaarheid van het onderzoek verhoogd (van der Donk & van Lanen, 2015).

Bij spontane gesprekken is naderhand gevraagd of de onderzoekers een samenvatting mochten maken zodat dit vervolgens gecontroleerd kon worden door de desbetreffende respondent. Dit werd gevraagd zodat de respondent op de hoogte was welke informatie uit het gesprek gebruikt werd, op een juiste manier werd samengevat en de privacy gewaarborgd bleef.

Om het aantal respondenten voor de enquête van docenten te vergroten, hebben de onderzoekers draagvlak gecreëerd. Daarnaast had de opdrachtgever bij het versturen van de enquêtes een bericht meegezonden naar de docenten en ouders met hierin de noodzaak voor het invullen van deze enquête. Dit heeft bijgedragen aan een goede representativiteit waardoor de betrouwbaarheid wordt verhoogd. De leerlingen hebben de enquêtes klassikaal ingevuld. De onderzoekers zijn langs alle klassen geweest en hebben een klassikale toelichting gegeven, waarbij rekening is gehouden met de eenduidigheid. Elke klas dezelfde instructie heeft gekregen (van der Donk & van Lanen, 2015).

Validiteit

Om de validiteit te vergroten waren er inclusiecriteria opgesteld. Hierdoor werden alleen de participanten betrokken die baat hadden bij verbetering rondom het knelpunt. Dit wordt democratische validiteit genoemd (van der Donk & van Lanen, 2015).

De enquêtes werden individueel ingevuld. Hierdoor werden de participanten niet door elkaar beïnvloed. De onderzoekers hebben benadrukt dat er bij het invullen van de enquête geen foute antwoorden bestaan, wat leidde tot eerlijke antwoorden. De interviews werden opgenomen en achteraf getranscribeerd en gecodeerd. Verder is er gebruik gemaakt van

onderzoektriangulatie. Het onderzoek is door twee onderzoekers uitgevoerd. Tussen de twee onderzoekers is veel afstemming geweest en onderling zijn de uitkomsten besproken (van der Donk & van Lanen, 2015). De onderzoekers hebben brontriangulatie toegepast gedurende het onderzoek. Door data te verzamelen van verschillende literaire bronnen konden verschillende perspectieven worden bekeken (van der Donk & van Lanen, 2015).

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. De resultaten zullen worden weergegeven in percentages²², aangevuld met citaten van open vragen uit enquêtes en interviews.

Deelvraag 1: Welke veranderingen in lesgeven zouden volgens docenten doorgevoerd moeten worden om het groepsplan te kunnen uitvoeren?

Aan docenten werd gevraagd naar de manier van lesgeven nu en verbeterpunten voor de toekomst. Allereerst werd gevraagd of de docenten een motiverende leeromgeving creëren. De meerderheid is het hier mee eens (86%) en een klein percentage (15%) is hier neutraal over.

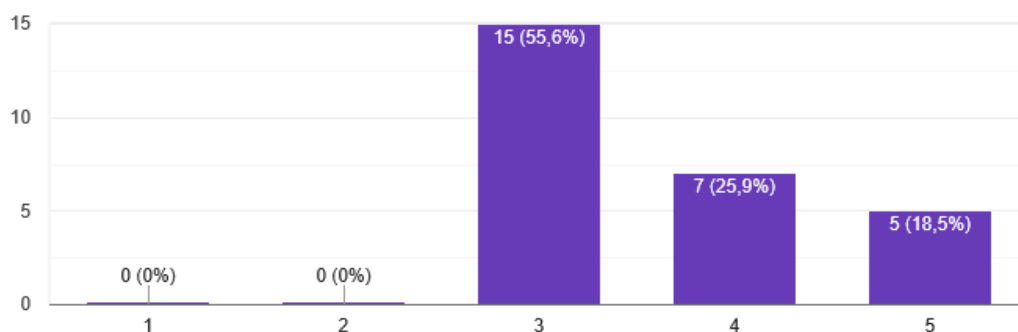
Bij 52% staat de kwaliteit van de relatie tussen de leerlingen en de docent voorop. Bij 7% van de docenten staat kennisoverdracht voorop tijdens de lessen. De overige 41% is neutraal.

De meerderheid van de docenten geeft aan dat feedback van een collega invloed heeft op het handelen (78%). Slechts 7% van de docenten geeft aan dat feedback geen invloed heeft. De overige docenten hebben hier geen mening over.

Minder dan de helft van de docenten zegt voor een 'goede' balans tussen het begeleiden van 'zorgleerling' en het begeleiden van reguliere leerlingen te zorgen. De meerderheid is hier neutraal over (zie figuur 2).

14. Ik zorg voor een goede balans tussen het begeleiden van leerlingen met hulpvraag en het begeleiden van reguliere leerlingen.

27 antwoorden

Figuur 2: De mate waarin docenten voor een balans zorgen in begeleiding van leerlingen.

²² De percentages zijn bij elkaar opgeteld niet altijd 100%, als gevolg van afrondingen.

Docenten geven voornamelijk aan dat de klassen te groot zijn om elke leerling de nodige aandacht te schenken. Daarnaast zijn docenten

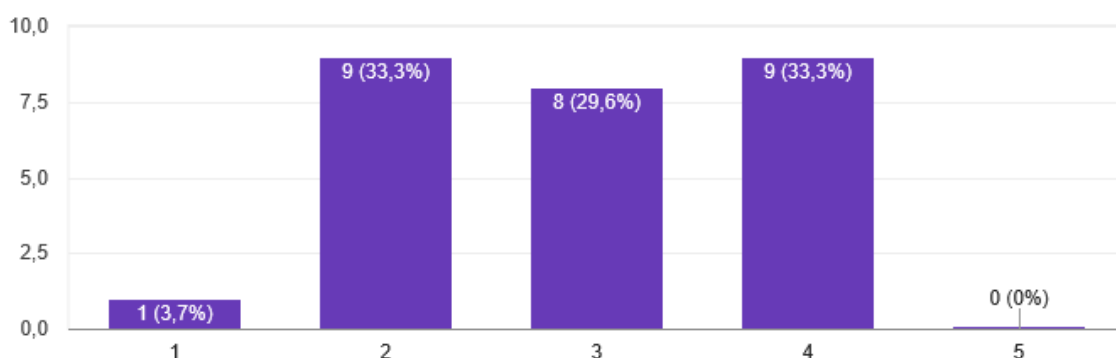
"Ik ben bang dat ik het niet zo in me heb om met alle soorten zorgleerlingen goed om te gaan."

van mening dat het programma te vol is waardoor de tijdsdruk te hoog is. Ook is er behoefte aan "praktische handvatten", specifieke en gerichte handelingsadviezen en meer kennis en tools over leerproblemen. Volgens docenten valt er winst te behalen in de omgang met leerlingen, omdat er momenteel alleen negatief wordt ingegaan op probleemgedrag.

Docenten zijn wisselend over in hoeverre er rekening wordt gehouden met de doelen uit het groepsplan.

16. Tijdens het lesgeven houd ik rekening met de doelen van het opgestelde groepsplan.

27 antwoorden

Figuur 3: De mate waarin docenten rekening houden met de doelen in het groepsplan.

De meerderheid van de docenten (86%) is op de hoogte dat er in het groepsplan doelstellingen staan beschreven voor enkele leerlingen.

"Groepsplannen waar door de mentor veel waarde aan gehecht wordt, tijd en aandacht wordt geschonken aan het opstellen van doelen die aansluiten bij de groep, maar ook bij de individuele leerling."

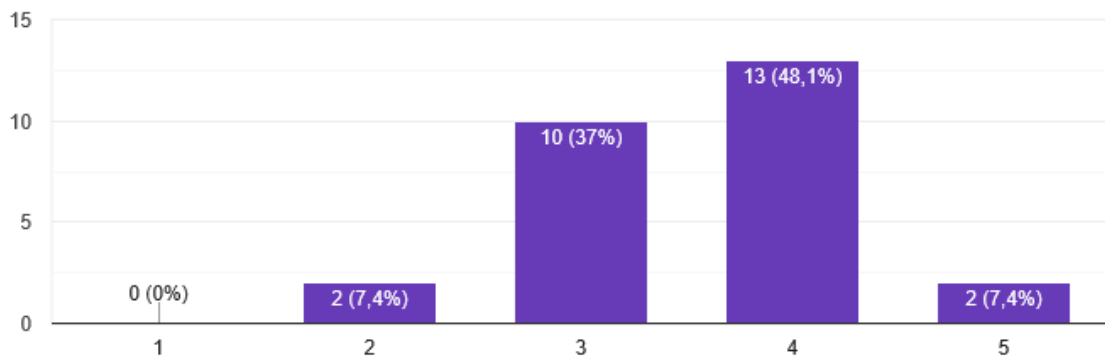
Om PGW beter uit te voeren zouden docenten willen dat de mentor meer waarde hecht aan het opstellen van de groepsplannen. Er zou meer en betere controle moeten zijn over het gebruik van de groepsplannen. Ook moet PGW beter geïmplementeerd worden. Daarnaast moet de SL het docententeam aansporen om uniformiteit na te streven. Momenteel trekt elke docent zijn eigen plan.

Deelvraag 2: In welke mate zijn docenten bekend met de inhoud van het plan van passend onderwijs en het PGW?

De respondenten hebben de vraag gekregen of zij collega's en zichzelf competent genoeg vinden om 'zorgleerlingen' te ondersteunen in de les.

10. Ik ben van mening dat docenten op het Elzendaalcollege competent genoeg zijn om leerlingen met een zorgvraag te ondersteunen tijdens de les.

27 antwoorden

Figuur 4: De mate waarin docenten collega's competent genoeg vinden om leerlingen met een zorgvraag te ondersteunen.

Docenten zijn over het algemeen positief over hun collega's (figuur 4). De meerderheid (55%) is van mening dat collega's competent genoeg zijn om leerlingen met een zorgvraag te ondersteunen, 37% is neutraal en slechts 7% is van mening dat collega's niet competent genoeg zijn.

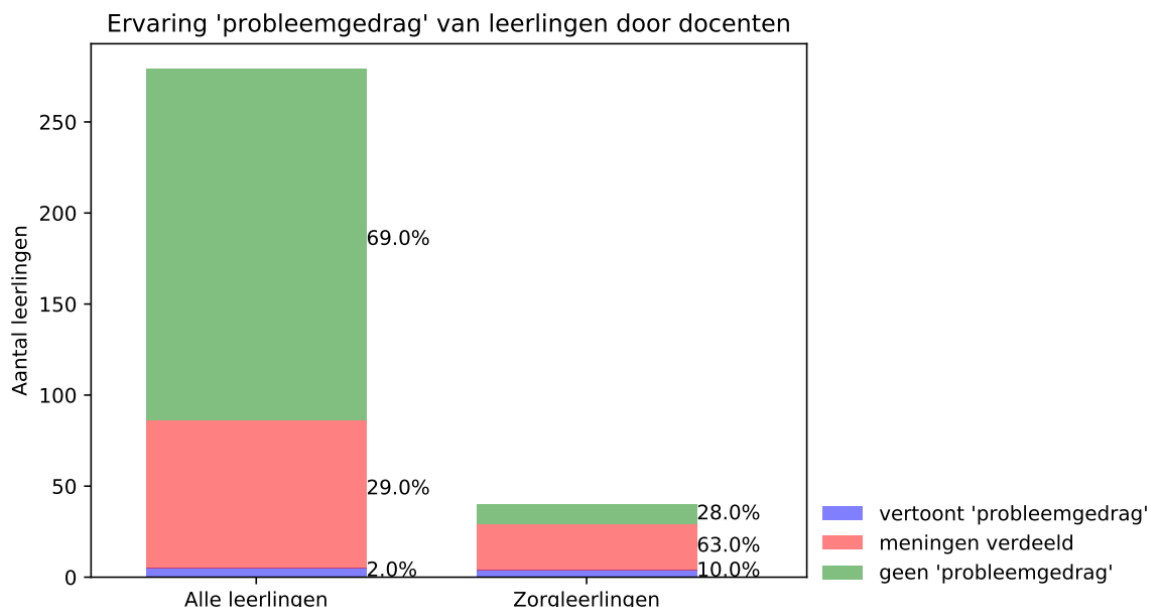
Ook zijn docenten positief wanneer zij zichzelf moeten beoordelen. 48% van de docenten vindt zichzelf competent genoeg, 41% is neutraal en slechts 11% vindt zichzelf niet competent.

Aan de namenlijst hebben 25 van de 68 docenten deelgenomen (37%). Hierbij zijn vragen beantwoord over 279 leerlingen (99%). Deelnemende docenten²³ geven aan dat 69% van de leerlingen geen 'probleemgedrag' vertoont. Van de overige 31% van de leerlingen wordt bij 29% door een deel van de docenten probleemgedrag ervaren en bij 2% wordt door alle docenten probleemgedrag ervaren. Van de 31% van de leerlingen met 'probleemgedrag', is 11% een 'zorgleerling' en 20% een reguliere leerling (figuur 5).

Er zijn 42 leerlingen die extra ondersteuning ontvangen, de 'zorgleerlingen'. Deelnemende docenten geven aan 40 van deze 42 'zorgleerlingen' les. Bij 63% van de 40 leerlingen ondervindt een deel van de docenten 'probleemgedrag'. Bij 10% van de leerlingen

²³ In het vervolg van deelvraag 2 aangeduid als 'docenten'.

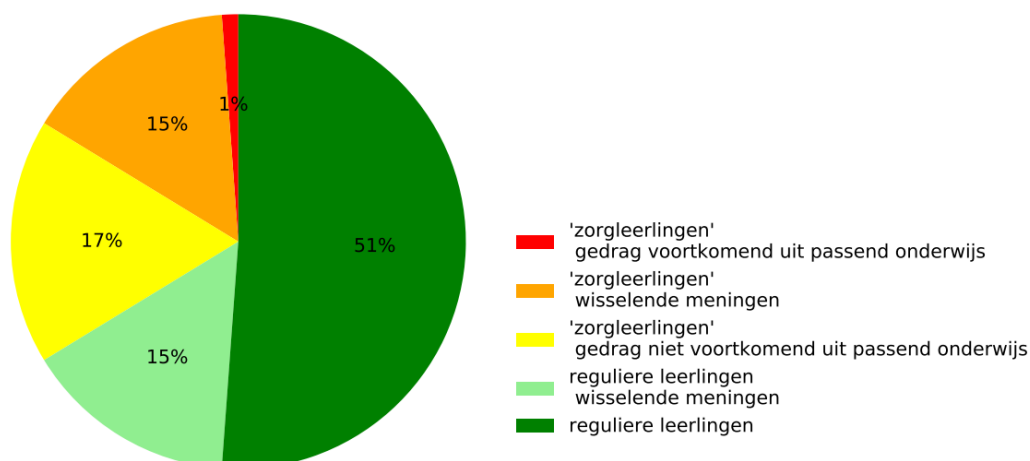
ondervinden alle docenten last van 'probleemgedrag' en 28% vertoont geen 'probleemgedrag' (figuur 6).

Figuur 5: Ervaring docenten

Vervolgens is gekeken bij hoeveel van de 86 leerlingen het 'probleemgedrag' voortkomt uit passend onderwijs. Van de 86 leerlingen zijn er 29 'zorgleerlingen' die vallen onder passend onderwijs (33%). Van deze 33% wordt bij 17% van de leerlingen aangegeven dat het 'probleemgedrag' niet voortkomt uit passend onderwijs. Bij 1% van deze leerlingen komt dit gedrag wel voort uit passend onderwijs en bij 15% van de leerlingen zijn docenten wisselend in hun mening. Daarnaast zijn er ook leerlingen waarbij passend onderwijs als reden wordt aangegeven terwijl dit reguliere leerlingen zijn (15%). Bij de overige 51% van de reguliere leerlingen zijn docenten van mening dat het gedrag niet voortkomt uit passend onderwijs.

Leerlingen waarbij 'probleemgedrag' wordt ervaren

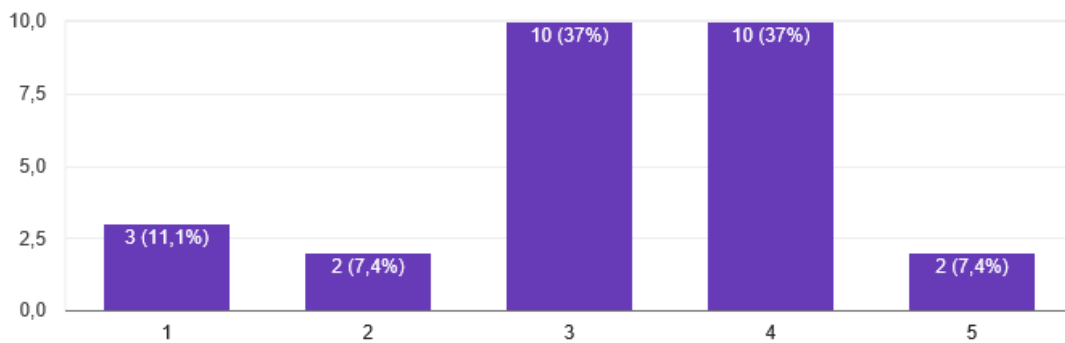
Figuur 6: Ervaring docenten

Deelvraag 3: Hoe kijken docenten tegen het plan van passend onderwijs en PGW aan?

De docenten kregen onder andere de vraag of werken met de groepsplannen een waardevolle toevoeging is.

18. Het werken met de groepsaankpak is voor mij een waardevolle toevoeging.

27 antwoorden

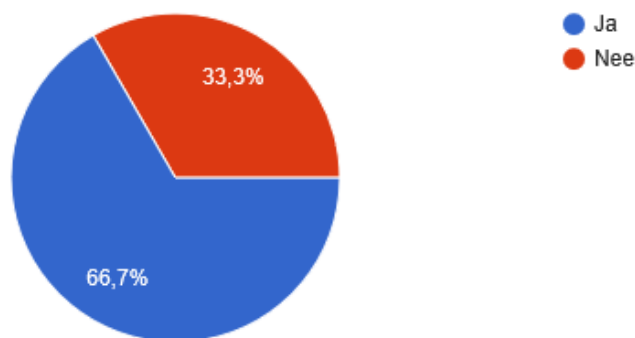

Figuur 7: De mate waarin docenten de groepsaankpak als waardevol ervaren.

In figuur 7 is te zien dat 44% van de docenten de groepsplannen als waardevol ervaart. 37% heeft deze stelling neutraal beantwoord en de overige docenten zijn van mening dat de groepsplannen geen waardevolle toevoeging zijn.

21. Het zou goed zijn om een basisaankpak op te stellen per niveau en jaarlaag.

27 antwoorden

Figuur 8: De mate waarin docenten van mening zijn een basisaankpak op te stellen per niveau en jaarlaag.

67% van de docenten is van mening dat het goed zou zijn om een basisaankpak op te stellen per niveau en jaarlaag. De overige 33% deelt deze mening niet.

Van de docenten houdt 41% rekening met leerlingen met een specifieke hulpvraag tijdens het voorbereiden van een les. 23% houdt hier geen rekening mee gedurende de voorbereidingen. De overige 37% heeft over deze stelling geen mening.

De meerderheid van de docenten geeft aan nauwelijks naar het groepsplan te kijken tijdens

de lesvoorbereidingen. 30% geeft aan dit nooit te doen, 30% doet dit zelden, 30% geeft aan dit soms te doen en 11% van de docenten doet dit vaak. Geen enkele docent bekijkt het groepsplan altijd tijdens het maken van een lesvoorbereiding.

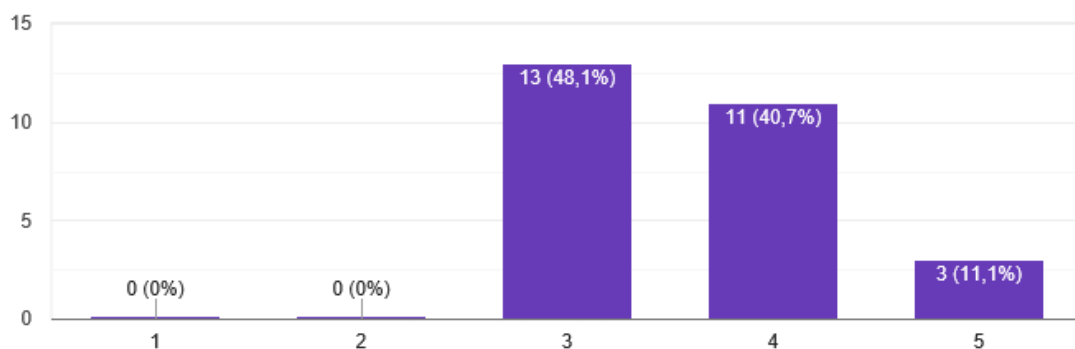
86% van de docenten is op de hoogte dat het groepsplan bestaat en wat de inhoud hiervan is.

Deelvraag 4: Welke competenties zouden volgens de docenten verder ontwikkeld moeten worden om het groepsplan beter te kunnen uitvoeren?

Zoals bij deelvraag 2 staat beschreven, is de meerderheid van de docenten van mening dat zichzelf en hun collega's bekwaam genoeg zijn om leerlingen met een hulpvraag te ondersteunen. De meeste docenten (85%) merken het op wanneer de ontwikkeling van de leerling stagneert en gaan met de desbetreffende leerling(en) in gesprek. 15% van de docenten is neutraal.

23. Ik houd de leerlingen met individuele doelen extra goed in de gaten.

27 antwoorden

Figuur 9: De mate waarin docenten leerlingen met een individueel doel in de gaten houden.

Leerlingen met een specifieke hulpvraag worden extra in de gaten gehouden door docenten (figuur 9), maar docenten geven aan dat dit lastig is.

De meest genoemde reden (51%) hiervoor is de hoeveelheid klassen en het hoge aantal 'zorgleerlingen'.

Enkele docenten (15%) zijn van mening dat extra ondersteuning binnen lestijd ten koste gaat van de reguliere leerling.

"Ons onderwijssysteem is gegrondvest op klassikaal onderwijs. Je kunt binnen die context geen individueel onderwijs realiseren."

Docenten geven aan het wel

belangrijk te vinden om aandacht te geven en doen dit waar mogelijk. Daarnaast vinden docenten het belangrijk om de juiste begeleiding te bieden en daarmee een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de leerling. Docenten hebben het streven om elke leerling het gevoel te geven dat ze zich gezien en begrepen voelen.

Deelvraag 5: Hoe kunnen de wensen van de docenten gerealiseerd worden?

De wensen van docenten over de uitvoering van PGW en passend onderwijs zijn besproken met de directeur van samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen e.o.²⁴. Hierna is er een groepsinterview gehouden met het IZT van het Elzendaalcollege. In dit groepsinterview zijn de ideeën van de directeur gedeeld en is bekeken wat mogelijk is op het Elzendaalcollege.

De directeur is van mening dat docenten de taken van een mentor onderschatten. Mentoren moeten leerlingen begeleiden en daarnaast moeilijke gesprekken voeren met ouders en leerlingen. De directeur is ook van mening dat er te weinig geïnvesteerd wordt in het mentoraat. Alle mentoren zouden een gericht scholingsprogramma moeten volgen.

Volgend jaar wordt op het Elzendaalcollege gestart met een mentoren-training voor zowel ervaren als nieuwe mentoren. Gedurende deze training zal onder andere PGW behandeld worden. Voor de ervaren mentoren zal deze training dienen als opfrisser.

De directeur is van mening dat het goed zou zijn om intervisiemomenten bij mentoren in te voeren. Het is namelijk belangrijk dat mentoren zich veilig voelen. Ook gelooft de directeur dat observeren van collega's leerzaam is.

De respondenten²⁵ zeiden het volgende over het introduceren van intervisie bij mentoren:

“Op het moment dat je met mentoren bij elkaar zit, zijn er ook mentoren die die leerling niet kennen. Die er dan misschien wel met een andere blik tegenaan kijken.”

Ook geven de respondenten aan dat coaching een belangrijke rol heeft. De orthopedagoog en BPO'er voeren momenteel coachingsgesprekken met docenten die een hulpvraag hebben. Deze gesprekken komen echter slechts incidenteel voor.

De directeur benoemde ook zijn 'supermentor' idee. Dit houdt in dat twee mentoren uitgeroosterd worden om 'zorgleerlingen' uit verschillende klassen buiten de lessen om te ondersteunen. De 'supermentor' moet goed zijn in het voeren van gesprekken en het coachen van leerlingen. De directeur is van mening dat de werkdruk van docenten door het invoeren van de 'supermentor' afneemt.

De respondenten denken echter dat de regie van de mentor verloren gaat door het instellen van een "supermentor". De mentor is samen met zijn klas een "clubje" met een bepaalde sfeer en gezamenlijke activiteiten. Daarnaast geven de respondenten aan dat tijdens de mentorles niet altijd voldoende tijd of aandacht is om aan hulpvragen te voldoen. Hierin zou de mentor ontlast kunnen worden door middel van een leerlingbegeleider. De respondenten

²⁴ In deelvraag 5 zal deze persoon worden aangeduid met (de) directeur.

²⁵ In hoofdstuk 4 wordt met respondenten 'de deelnemers van het groepsinterview' bedoeld (het IZT).

zijn van mening dat het wel belangrijk is voor een leerlingbegeleider om de regie niet over te nemen, maar expliciet bij de mentor te laten en te ondersteunen waar nodig is.

Daarnaast is gesproken met de directeur over wat er verwacht mag worden van docenten rondom de begeleiding van een 'zorgleerling'. De directeur benoemt dat een docent kennis

"En wat meespeelt is, wat weet de docent van deze specifieke problematiek? Maar ook in hoeverre docenten op de hoogte zijn bij welke leerlingen deze problematieken voorkomen."

moet hebben over eenvoudige leerproblemen en de eerste signalen zou moeten kunnen oppakken. Op de vraag waar de grens tussen lichte- en complexe ondersteuning ligt, antwoordde de directeur: *"Dat is vreselijk lastig. Hier worstelen wij als samenwerkingsverband ook mee."* De directeur is van mening dat een docent zelf de behoefte moet hebben om zichzelf te willen ontwikkelen.

Volgens de respondenten moeten docenten beschikken over basale kennis over leer- en gedragsproblemen. Vanuit het IZT zijn studiemiddagen georganiseerd om de kennis over verschillende leer- en gedragsproblemen te vergroten. Deze kennis kan gekoppeld worden aan PGW. Docenten en het IZT zouden meer naar de groepsplannen moeten kijken en deze moeten evalueren.

"Elk moment dat er over de leerling gesproken wordt, zou het groepsplan erbij gepakt moeten worden. En dat gebeurt dus niet, dus dan blijft het zo'n ding wat in Magister hangt en vervolgens kijkt niemand er naar."

Daarnaast is het Elzendaalcollege momenteel bezig met het opstellen van een basisarrangement per niveau en per jaarlaag. De directeur staat achter dit idee. In het groepsplan moeten de 'zorgleerlingen' echter wel benoemd blijven worden.

De SL bekijkt momenteel wat er nodig is om het basisarrangement in te voeren. Daarnaast wordt bekeken welke verwachting er mag zijn van leerlingen op verschillende ontwikkelingsgebieden. Hierdoor kan worden beoordeeld welke leerling extra ondersteuning nodig heeft.

Op de vraag: 'Wat is in uw optiek de juiste verhouding in het begeleiden van 'zorgleerlingen' en reguliere leerlingen?' werd door de directeur als antwoord gegeven: *"De balans kun je aanbrengen als je weet wat je kunt doen, wat je moet doen, en vooral ook hoe je het moet doen en dat je dat ook wil. Dit kan alleen maar met kennis en vaardigheden."*

Om docenten deze kennis bij te brengen biedt het samenwerkingsverband scholing aan.

Respondenten geven aan dat de houding van docenten ten opzichte van 'zorgleerlingen' verschilt. Sommige docenten hebben van nature geen problemen en vinden hun weg bij zowel reguliere leerlingen als 'zorgleerlingen' terwijl anderen een stellige mening hebben en vinden dat sommige leerlingen niet op het Elzendaalcollege thuis horen.

Er worden ook handelingsadviezen geschreven die ondersteuning bieden bij het begeleiden van 'zorgleerlingen'. Deze staan in Magister, maar kunnen niet altijd door docenten gevonden worden. Desondanks zijn de respondenten van mening dat Magister de juiste plek is om de volledige documentatie, inclusief de handelingsadviezen, in te bewaren. Hierdoor kunnen alle betrokkenen alle informatie zien, onder andere informatie over wat een leerlingbegeleider doet.

Docenten hebben ook als wens dat de werkdruk wordt verlaagd. Er zijn meerdere oorzaken van de hoge werkdruk. Ten eerste is de hoge werkdruk volgens de directeur vooral een gevoel. Daarnaast zijn de 'zorgleerlingen' meer in beeld en zijn de klassen volgens de docenten te groot. Binnen de wet Passend Onderwijs zijn er geen richtlijnen voor de grootte van de klassen. De directeur benoemt dat de primaire taak lesgeven is. Dit heeft als doel om bij leerlingen het optimale er uit te halen. De druk verlaag je door de extra taken er omheen zoals het organiseren van uitjes weg te halen.

Ook is de directeur van mening dat docenten teveel zijn overgeleverd aan de lesstof, digitale lesmethoden en social media. Hij is van mening dat de gedrevenheid van de docent invloed heeft op de kwaliteit van de les en dat de kwaliteit van lesgeven niet afhangt van digitale lesmethoden.

De respondenten zijn van mening dat de kwaliteit van de relatie met de leerling vóór de kennisoverdracht zou moeten komen. *"Als de relatie niet goed is, kun je ook geen kennis overdragen."* De respondenten schatten in dat de wens om een goede relatie met leerlingen aan te gaan aanwezig is bij docenten, maar dat er in de praktijk weinig van terug te zien is. Zij denken dat de relatie met leerlingen lijdt onder de druk van de lesmethode en de bijbehorende toetsen.

Deelvraag 6: Welke aspecten van lesgeven en begeleiden ontbreken bij docenten volgens de brugklasleerlingen en zijn of haar ouder(s)?

Resultaten leerlingen

De resultaten uit de enquête zullen per bekwaamheid worden weergegeven.

Allereerst wordt gekeken naar de **vakinhoudelijke bekwaamheid**. Op de vraag: 'Ik vind dat de docent zijn best doet om iedereen in mijn klas bij zijn/haar les te betrekken' antwoordde 74% het hier mee eens te zijn. 1% was het oneens en 25% was neutraal.

Verder blijkt uit figuur 10 dat 46% van de leerlingen vindt dat de docent rekening houdt met

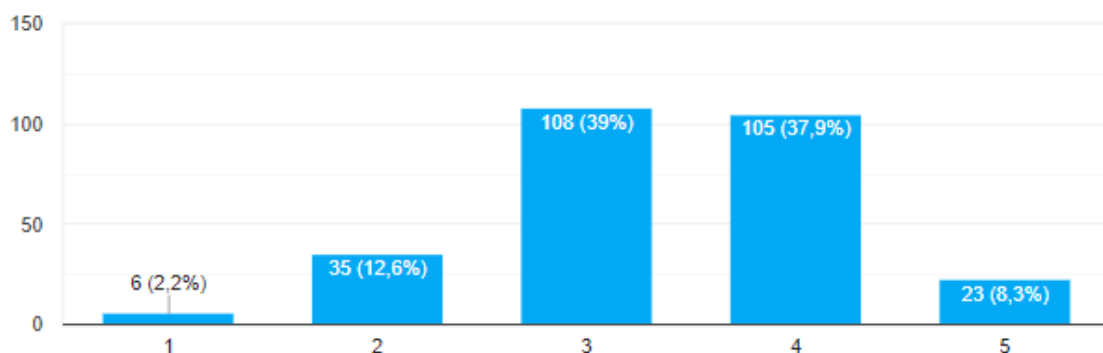
de persoonlijke ontwikkeling van hem/haar. 39% heeft neutraal ingevuld en 14% is het hiermee oneens.

Tenslotte werd gevraagd of de leerlingen het gevoel hebben dat de docent weet hoe hij/zij de leerling moet helpen. 65% van de leerlingen was het hier mee eens. 29% is neutraal en 6% was het hier mee oneens.

Ten tweede zal worden gekeken naar de **vakdidactische bekwaamheid**. Aan de leerlingen

7. Ik vind dat de docent tijdens de les rekening houdt met mijn persoonlijke ontwikkeling

277 antwoorden

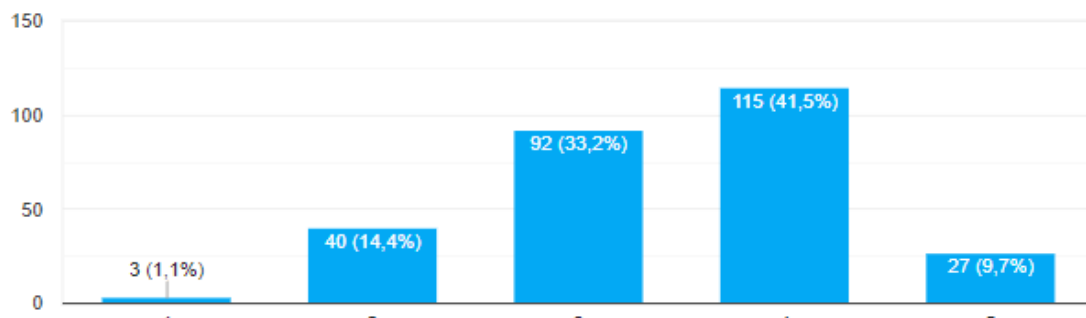

Figuur 10: De mate waarin leerlingen van mening zijn dat er rekening gehouden wordt met de persoonlijke ontwikkeling.

werd gevraagd of de docenten zorgen voor afwisseling in de les. Zoals weergegeven is in figuur 11 zijn de meningen hierover verdeeld. 14% is van mening dat dit soms het geval is, 33% vindt dat dit regelmatig gebeurt en 42% vindt dat dit vaak gebeurt. 10% vindt dat dit altijd gebeurt.

11. De docent zorgt dat er afwisseling is in de les (bijvoorbeeld: klassikaal lesgeven, samenwerken, Kahoot, filmpjes etc.)

277 antwoorden

Figuur 11: De mate waarin leerlingen vinden dat docenten zorgen voor voldoende afwisseling.

In de enquête werd de open vraag gesteld: 'Wat kan een docent doen om de les beter te laten verlopen?' Leerlingen gaven aan dat ze meer mogelijkheden zouden willen voor het stellen van vragen, graag extra uitleg zouden krijgen tijdens de lessen en behoefte hebben aan meer orde. Ook werd benoemd dat leerlingen meer afwisseling willen door middel van filmpjes en Kahoot. Hieronder enkele uitspraken van leerlingen:

"10 minuten in stilte laten werken en daarna bijvoorbeeld samenwerken en een Kahoot doen want dat is leuk en de kinderen herhalen wat ze hebben geleerd en dat is ook goed voor de ontwikkeling."

"Zorgen dat ze ook weten wat iemand moeilijk vindt."

Tenslotte wordt gekeken naar de **pedagogische bekwaamheid**. Hierbij werd gevraagd of de docent ervoor zorgt dat de leerlingen zich veilig voelen in de les. 35% gaf aan zich altijd veilig te voelen, 45% gaf aan dat dit vaak het geval was, 16% voelt zich regelmatig veilig. 4% van de leerlingen heeft hier soms geantwoord en 1% gaf aan dat dit nooit het geval is. Daarnaast werd gevraagd of de docent de leerlingen tijdens de les ondersteuning biedt wanneer dit nodig is. 88% van de leerlingen is het hier mee eens. 11% heeft hierbij neutraal ingevuld en 1% is hier mee oneens.

Op de stelling: 'De docent stimuleert mij om het beste uit mezelf te halen' gaf 17% aan dat dit altijd het geval was. 49% gaf aan dat dit vaak het geval was. 29% van de leerlingen is van mening dat dit regelmatig gebeurt en 5% gaf aan dat dit soms voorkomt. 1% vindt dat dit nooit gebeurt.

Resultaten ouders

Allereerst is aan ouders gevraagd of ze bekend zijn met de wet Passend Onderwijs. Ruim de helft van de ouders is hiermee bekend (54%). 46% geeft aan niet bekend te zijn met Passend Onderwijs. Ouders zijn wisselend in hun mening over Passend Onderwijs. 48% is het eens met de wet Passend Onderwijs, 12% is het oneens met deze wet en 40% heeft hierover geen mening.

"Over het algemeen een behoorlijke belasting voor de scholen om vorm te geven."

Vervolgens werd gekeken naar de extra ondersteuning op het Elzendaalcollege. 82% van de ouders gaf aan dat zijn/haar kind momenteel buiten de lessen geen extra ondersteuning ontvangt. De overige 18% van de ouders geeft aan dat zijn/haar kind wel extra ondersteuning ontvangt. Dit zijn 17 ouders. Van deze 17 ouders zijn er 10 ouders (59%)

tevreden over het contact gedurende de begeleiding van hun zoon of dochter. 7 ouders (41%) gaven aan hier niet tevreden over te zijn. Enkele ouders geven het volgende aan:

“Ik moet zelf contact opnemen als er iets is.”

“Er wordt een terugkoppeling gegeven voordat er een gesprek gepland wordt.”

Van deze 17 ouders geeft 77% aan tevreden te zijn over de begeleiding die zijn of haar zoon/dochter ontvangt. Drie ouders (18%) geven aan hier niet tevreden over te zijn. Eén ouder heeft deze vraag met neutraal beantwoord. Deze ouder vermeldt het volgende: *“Net gestart, nog geen mening over. Eerste ervaringen waren positief.”*

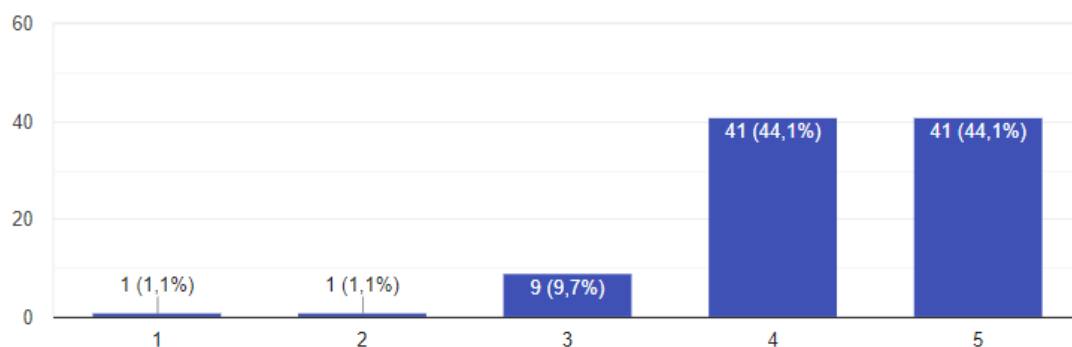
De ouders zien het succes van de begeleiding voornamelijk in de vorm van positieve ontwikkelingen van hun kind, betere schoolresultaten en korte lijntjes. Het kind staat centraal in de begeleiding. Kinderen hebben een aanspreekpunt wanneer ze hier behoefte aan hebben en docenten worden goed geïnformeerd door de begeleiders.

Als verbeterpunten wordt vermeld dat er behoefte is aan meer evaluatiegesprekken. Ouders geven aan graag op de hoogte te zijn van de gemaakte afspraken, voortgang en begeleiding rondom hun zoon of dochter. Om de communicatie te verbeteren, vermelden ouders dat het fijn zou zijn wanneer docenten bijscholing zouden kunnen krijgen over beperkende stoornissen.

Vervolgens zijn in de enquête vragen gesteld aan de hand van de drie bekwaamheden van de wet BIO. Allereerst wordt gekeken naar de **pedagogische bekwaamheid**. 88% van de ouders geeft aan het eens te zijn met de stelling uit figuur 12. 10% is neutraal en 2% is het hier mee oneens.

13. Ik heb het gevoel dat mijn zoon/dochter zich over het algemeen prettig voelt op school.

93 antwoorden

Figuur 12: De mate waarin ouders het gevoel hebben dat zijn/haar kind zich prettig voelt op school.

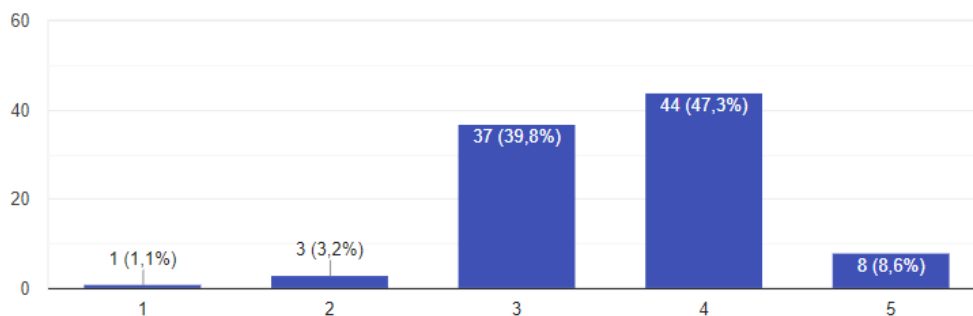
Daarnaast is 53% van de ouders het eens met de vraag of de docent zijn of haar zoon/dochter stimuleert om het beste uit zichzelf te halen. 38% is hierover neutraal. 10% is het hier mee oneens.

Het merendeel van de ouders (76%) is van mening dat zijn of haar zoon/dochter met vragen terecht kan bij de docent. 19% is hier neutraal over, 4% is het hier mee oneens.

Op de vraag: Ik ben van mening dat de docent de kwaliteit van de relatie tussen mijn zoon/dochter en zichzelf voorop stelt geeft 50% van de ouders aan hierover neutraal te zijn. 47% is het hier mee eens. 4% is het hier mee oneens. Daarnaast is gedurende de enquête gekeken naar de **vakinhoudelijke bekwaamheid**. Hierbij werd onderstaande vraag gesteld (zie figuur 13).

14. Ik vind dat de docent tijdens de les rekening houdt met de persoonlijke ontwikkeling van mijn zoon/dochter.

93 antwoorden

Figuur 13: De mate waarin ouders van mening zijn dat docenten rekening houden met de persoonlijke ontwikkeling van hun kind.

Tenslotte werd gekeken naar de **vakdidactische bekwaamheid**. 61% van de ouders is van mening dat de docent de overdracht van de kennis voorop stelt tijdens de les. 37% is neutraal, 3% is het hier mee oneens.

Aan de ouders werd de volgende open vraag gesteld: “Een docent kan de kwaliteit van de lessen verbeteren door het volgende toe te passen.” Deze stelling is van toepassing op zowel de vakinhoudelijke bekwaamheid als de vakdidactische bekwaamheid. Ouders gaven aan dat docenten strenger moeten zijn, de orde beter moeten bewaren en dat het goed zou zijn in te zetten op contact met

leerlingen en aan te sluiten bij de beleveniswereld van de leerlingen.

Daarnaast werd benoemd dat er meer variatie moet zijn in de lesmethode, bijvoorbeeld door te variëren tussen

filmpjes, zelfstandig werken, oefentoetsen en uitleg over ‘leren leren’. Als laatste werd de

“In gesprek met de kinderen te blijven kijken wat leerlingen aangeven nodig te hebben zoals een plek in de klas.”

zelfreflectie van de docenten benoemd, met daarbij het invoeren van een intervisiegroep voor docenten.

Overige resultaten

In de enquête voor leerlingen en ouders werden ook nog vragen gesteld over de mentor om te bekijken welke rol de mentor vervult en wat hij/zij kan betekenen voor de leerling.

De leerlingen werd gevraagd of zij het gevoel hebben dat de mentor weet hoe het met hen gaat. 87% is het eens met deze stelling. 11% is neutraal en 3% is het oneens.

Daarnaast is 91% van de leerlingen van mening dat zijn/haar mentor er alles aan zou doen om hem of haar te helpen. 7% is hierover neutraal en de overige 3% is het oneens.

Verder werd aan de leerlingen gevraagd of er voldoende overleg is tussen de mentor en de leerlingen over wat hij/zij nodig heeft aan begeleiding. 87% van de leerlingen is van mening dat de mentor met hem/haar overlegt. 10% staat hier neutraal tegenover en de overige 3% is het hier niet mee eens.

In de enquête voor ouders werd de volgende vraag gesteld: "Tijdens de oudergesprekken heb ik het gevoel dat de mentor mijn zoon/dochter echt kent." 81% is het hier mee eens. 12% is neutraal, 7% is het hier mee oneens.

Diversiteit in mening over de mentor:

"Tevreden met de mentor echt een hele fijne en betrokken vrouw."

"De mentor snapt niet hoe ons kind denkt."

Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk wordt een conclusie gegeven op basis van de eerder genoemde literatuur, verkregen resultaten en nieuwe aanvullende literatuur. In de conclusie wordt elke deelvraag afzonderlijk behandeld. Hierna wordt de hoofdvraag beantwoord. Vervolgens zal worden teruggeblikt door middel van een evaluatie die voornamelijk gericht is op de betrouwbaarheid en validiteit van het uitgevoerde onderzoek. Als laatste worden aanbevelingen en eventuele vervolgonderzoeken beschreven.

Conclusie

Deelvraag 1: Welke veranderingen in lesgeven zouden volgens docenten doorgevoerd moeten worden om het groepsplan te kunnen uitvoeren?

De docenten zijn van mening dat er geen veranderingen plaats hoeven te vinden in de didactiek, leerlingen delen deze mening. De leerlingen zijn van mening dat kennisoverdracht de prioriteit heeft tijdens de les. In de theorie van Teitler (2017) staat dat de relatie met de leerling de basis vormt voor het overdragen van kennis. Ouders geven aan dat docenten meer aandacht zouden moeten hebben voor het contact met de leerling en zich beter aan moet passen aan de belevingswereld van de leerlingen. Docenten zelf zijn van mening dat de relatie met de leerlingen voorop moet staan en denken dat dit momenteel ook zo is. Leerlingen, ouders en het IZT zien echter in de lessen terug dat de kennisoverdracht prioriteit heeft. De reden hiervoor is de hoeveelheid lesstof die in korte tijd aangedragen zal moeten worden.

Wanneer je als docent de aandacht op de relatie wilt vestigen dien je te weten wat de inhoud van de groepsplannen zijn én dient dit toegepast te kunnen worden. De grote verandering zou moeten zitten in de voorbereiding van de lessen, waarbij de docent zich dient te verdiepen in de inhoud van het groepsplan. De meerderheid van de docenten bekijkt de groepsplannen niet en kan daardoor niet op een passende manier aansluiten op de behoefte van de leerlingen.

De rollen van de *gastheer* en *pedagoog* dienen hierbij meer tot uiting te komen. De nadruk hierop ligt op een goede relatie en leerlingen op een passende wijze corrigeren (Slooter, 2015). De eerste stap in verandering is het besef van de urgentie (Kotter, 2010) (bijlage 10). De uitvoering van het groepsplan leeft nog niet genoeg bij docenten.

Deelvraag 2: In welke mate zijn docenten bekend met de inhoud van het plan van passend onderwijs en het PGW?

Het gevoel speelt bij docenten een grote rol wanneer passend onderwijs ter sprake komt. Docenten zijn van mening dat de invoering van Passend Onderwijs meer werk met zich meebrengt waardoor de werkdruk hoger wordt. Wat passend onderwijs precies inhoudt in de praktijk kunnen docenten echter niet benoemen.

De veranderingen die Passend Onderwijs met zich mee heeft gebracht zijn minimaal. Docenten moeten volgens de wet BIO altijd beschikken over kennis van veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017). Docenten zijn ook van mening dat ze competent genoeg zijn. Doordat tegenwoordig meer informatie bekend is over leerlingen, hebben docenten het gevoel dat het aantal 'zorgleerlingen' is toegenomen. Dit is echter slechts een gevoel, want in de praktijk blijkt dat er schoolbreed maximaal 5 leerlingen zitten die zonder deze wet niet op het Elzendaalcollege zouden hebben gezeten.

Dat de toename in het aantal zorgleerlingen zorgt voor een hogere werkdruk is slechts een gevoel. Dit gevoel is ook terug te zien in de namenlijst. Van meer dan een kwart van de 'zorgleerlingen' wordt geen 'probleemgedrag' ervaren. Van de 'zorgleerlingen' waarbij 'probleemgedrag' wordt ervaren, wordt dit gedrag bij de meerderheid niet gekoppeld aan passend onderwijs. Hieruit blijkt dat passend onderwijs niet altijd de oorzaak is van 'probleemgedrag'. Daarnaast is te zien dat docenten 'probleemgedrag' van leerlingen koppelen aan passend onderwijs, maar dat het hierbij gaat om een reguliere leerling. Het gedrag van leerlingen waar docenten last van hebben komt dus niet per definitie door 'zorgleerlingen', maar zijn vaak de reguliere leerlingen die in de vroege puberteit zitten (Centrum Jeugd en Gezin, z.d.).

Deelvraag 3: Hoe kijken docenten tegen het plan van passend onderwijs en PGW aan?

Passend Onderwijs en het schoolbeleid PGW zijn beide sinds enkele jaren aanwezig op het Elzendaalcollege (2014). PGW komt op het Elzendaalcollege tot uiting in de groepsplannen (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Door docenten wordt er kritisch gekeken naar de groepsplannen. Het is bijzonder dat docenten enerzijds van mening zijn dat groepsplannen waardevol zijn en anderzijds opmerk en dat deze in de praktijk niet worden gebruikt. Docenten zouden graag zien dat de groepsplannen meer gecontroleerd worden en er meer duidelijkheid komt over hoe deze het beste kunnen worden toegepast. Er bestaat geen eenduidige aanpak, wat zorgt voor een wisselende benadering. Elke docent past het plan van PGW anders toe.

In de casestudie is te zien dat docenten een voorlichting hebben gekregen over de diagnoses van de desbetreffende leerling. Dit helpt bij het verkrijgen van een eenduidige werkwijze (van der Linden, van der Stege & van der Hoeven, 2017).

Docenten zeggen over PGW en passend onderwijs: "Het komt er allemaal maar bij" (Persoonlijke communicatie, februari 2019). Docenten geven aan meer tijd nodig te hebben voor het toepassen van PGW. De werkdruk kan afnemen door een basisaanpak per niveau en jaarlaag op te stellen. Hierdoor worden de groepsplannen eenduidiger en dus makkelijker in gebruik. Het plan om een basisaanpak per niveau en jaarlaag te maken ligt er al wel,

alleen wordt het nog niet uitgevoerd.

Zoals hierboven beschreven, worden de groepsplannen niet toegepast in de praktijk. Hierbij is het opmerkelijk dat docenten aangegeven wel rekening te houden met de 'zorgleerlingen' tijdens de lesvoorbereiding. Deze informatie staat immers in de groepsplannen. Op welke manier precies rekening wordt gehouden met 'zorgleerlingen' is onduidelijk.

Op het Elzendaalcollege in Gennep wordt intensief gewerkt met PositiveBehaviorSupport (PBS) (bijlage 4, databoek). Hiermee heeft Gennep een aanpassing gedaan in het huidige systeem van lesgeven. Een positieve benadering staat hierbij centraal (Persoonlijke communicatie, maart 2019). Dit komt overeen met de theorie van Teitler (2017), die beschrijft dat de positieve benadering noodzakelijk is bij passend onderwijs. Locatie Boxmeer zou hier veel waardevolle elementen uit kunnen halen, voor het creëren van meer eenduidigheid in de werkwijze rondom passend onderwijs.

Deelvraag 4: Welke competenties zouden volgens de docenten verder ontwikkeld moeten worden om het groepsplan beter te kunnen uitvoeren?

Docenten vinden zichzelf en hun collega's competent genoeg en zijn van mening dat er geen competenties ontwikkeld dienen te worden. De docenten hebben echter wel behoefte aan kennis over specifieke leer- en gedragsproblemen. In de wet BIO staat dat docenten kennis en kunde horen te hebben over veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017). Er bestaat echter geen grens wat basale kennis en kennis over complexe problematiek betreft. Het is onduidelijk tot op welke hoogte een docent de leerling kan ondersteunen en wanneer het IZT ingeschakeld moet worden om de leerling te begeleiden (Persoonlijke communicatie, mei 2019).

Op de lerarenopleiding komt theorie over leer- en gedragsproblemen te weinig aan bod, onder andere omdat dit geen verplicht onderdeel is van de opleiding (Persoonlijke communicatie, mei 2019). Desondanks dient een afgestudeerde docent wel over deze kennis te beschikken. De lerarenopleiding zou de start moeten zijn in het verstrekken van de relevante kennis over het observeerbare gedrag en de innerlijke kenmerken van de leerling (Rigter & van Hintum, 2015).

Het Elzendaalcollege maakt relatief weinig gebruik van cursussen die door het samenwerkingsverband worden aangeboden. Het Elzendaalcollege schakelt vooral andere aanbieders in om collectieve scholing te verzorgen. Naar aanleiding van vragen van docententeams en het IZT kiest het Elzendaalcollege voor passende bijscholing binnen het onderwijskundig beleid. Desondanks sluit het huidige aanbod nog niet volledig aan op de behoeften van het docententeam.

Daarnaast bestaat de behoefte aan gerichte handelingsadviezen voor 'zorgleerlingen'. De handelingsadviezen bestaan echter al en deze staan beschreven in Magister (Persoonlijke

communicatie, april 2019). Betere onderlinge communicatie is noodzakelijk voor het verkrijgen van deze informatie.

Deelvraag 5: Hoe kunnen de wensen van de docenten gerealiseerd worden?

De docenten hebben een aantal wensen rondom passend onderwijs en PGW.

Allereerst is er tijdens de interviews gesproken over het mentoraat. De directeur had het idee om een 'supermentor' te introduceren. Volgens het IZT is de 'Supermentor' geen passende oplossing, omdat de mentor dan de volledige regie kan verliezen over de desbetreffende leerling. Momenteel begeleidt een medewerker van het IZT leerlingen individueel of in groepsverband. Door het IZT een coachende rol te geven blijft de regie bij de mentor. De coach kan de mentor ondersteunen bij de zelfreflectie of het aanpakken van een probleem (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017). Volgens het IZT zou de manier van begeleiding dus anders vormgegeven moeten worden.

Middels een mentortraining worden mentoren opgeleid. Het IZT is van mening dat dit een passend concept is voor het Elzendaalcollege om mentoren te ondersteunen.

Ten tweede wensen docenten scholing over onder andere leer- en gedragsproblemen. Binnen het samenwerkingsverband worden per maand meerdere gratis cursussen en (thema)bijeenkomsten aangeboden. Er wordt hier dus nog te weinig gebruik van wordt gemaakt.

Ten derde zouden docenten graag willen dat de werkdruk wordt verlaagd. Momenteel nemen zij door de gevoelsmatig hoge werkdruk niet de tijd om de groepsplannen te gebruiken tijdens de lesvoorbereiding. Het IZT benoemde dat ook binnen de leerlingbegeleiding geen gebruik wordt gemaakt van de groepsplannen. Een van de oorzaken hiervoor kan het ontbreken van motivatie zijn bij docenten en begeleiders. Motivatie is een van de gedragsbepalende factoren (Horst & Kessel, 2014). Ook missen docenten de urgentie om groepsplannen te gebruiken, wat leidt tot weerstand (Kotter, 2010).

Wat opvallend is, is dat de medewerkers van het Elzendaalcollege veel evalueren en knelpunten signaleren en zich daardoor bewust wel zijn van de verbeterpunten. Binnen de SL-vergaderingen worden plannen bedacht om de verbeterpunten te verhelpen. De plannen zijn echter nieuw of nog in ontwikkeling waardoor de uitvoering vaak ontbreekt.

Deelvraag 6: Welke aspecten van lesgeven en begeleiden ontbreken bij docenten volgens de brugklasleerlingen en zijn of haar ouder(s)?

Leerlingen en ouders zijn over het algemeen positief over docenten. Zij zijn van mening dat docenten ruim voldoende functioneren volgens de competenties van de wet BIO. Er ontbreken dus geen aspecten van lesgeven en begeleiden bij docenten volgens leerlingen en ouders.

Leerlingen geven echter wel feedback op de kwaliteit van de **vakdidactische**

bekwaamheid. Wat betreft de didactiek is het volgens Teitler (2017) belangrijk om een balans te vinden tussen kennisoverdracht en begeleiding. Dit komt overeen met PGW (Persoonlijke communicatie, mei 2019). Kennisoverdracht en begeleiding passen volgens Slooter (2015) bij de rol van de *didacticus*.

Leerlingen zijn wisselend over de diversiteit van kennisoverdracht en de begeleiding die docenten toepassen. De lessen kunnen kwalitatief verbeterd worden door beter orde te houden, meer ruimte vrij te maken voor uitleg of vragen en door vaker filmpjes of Kahoot toe te passen.

Ouders geven aan dat de kwaliteit van de les nog verbeterd kan worden wanneer de docent tijdens de les meer focus legt op de omgang en het contact met de leerlingen. Hierbij is het belangrijk om aan te sluiten op de leefwereld van de leerlingen en hetgeen dat ze momenteel bezighoudt. Dit heeft volgens Slooter (2015) te maken met de rol van de *gastheer*, omdat deze rol gaat over het contact met de leerlingen. Ook werd zelfreflectie van docenten als een belangrijk element genoemd door de ouders. De SL hecht veel waarde aan de literatuur van Slooter. Elk personeelslid heeft het boek in zijn bezit (Persoonlijke communicatie, mei 2019). Ouders zijn van mening dat begeleiders (van het IZT) te weinig contact met hen opnemen. Hierin valt winst te behalen. Daarentegen zijn ze positief over de kwaliteit van de begeleiding dat hun kind ontvangt.

Bij de uitvoering van passend onderwijs en PGW speelt de mentor een belangrijke rol. De mentor begeleidt, stemt af en weet hoe het met de leerlingen gaat. Op school heeft de mentor de regie over de ontwikkeling van een leerling (Persoonlijke communicatie, mei 2019). Leerlingen en ouders geven aan erg tevreden te zijn over de mentoren.

Ondanks dat de meerderheid van de leerlingen positief is over de docenten deelt een kleine groep leerlingen en ouders deze mening niet. Belangrijk is om ook te blijven kijken naar hun meningen zodat passend onderwijs gerealiseerd kan worden voor elk individu.

[Hoofdvraag: Hoe voeren docenten die lesgeven in de brugklas van het Elzendaalcollege het plan van passend onderwijs en PGW binnen het regulier middelbaar onderwijs uit?](#)

Momenteel wordt op het Elzendaalcollege op verschillende manieren gewerkt met de groepsplannen. De verschillen hierin komen door het missen van een controle op het groepsplan. Ook is er nog geen eenduidigheid over de toepassing van deze plannen in de praktijk. Het verschil in begeleiding van leerlingen door docenten is groot. Enerzijds zijn er docenten die zich een weg kunnen vinden in de begeleiding van 'zorgleerlingen', anderzijds zijn er ook docenten die handvatten missen in de begeleiding. Op het Elzendaalcollege bestaan plannen die toegepast kunnen worden om handvatten aan te reiken, zoals de groepsplannen, handelingsadviezen en het scholingsaanbod. Er is gebleken dat het belang van de groepsplannen niet genoeg onder de aandacht wordt gebracht bij de medewerkers

op het Elzendaalcollege.

Het is positief dat docenten in de gaten hebben wanneer de ontwikkeling van een leerling stagneert. Leerlingen ervaren dit ook in de praktijk. De docenten signaleren op mogelijke problemen bij leerlingen. Ook wordt de ontwikkeling van de leerlingen goed gevolgd. Dit zijn twee belangrijke elementen rondom de uitvoering van passend onderwijs.

Evaluatie

Achteraf gezien kunnen er een aantal punten opgemerkt worden. Voordat de enquêtes verstuurd werden hebben meerdere partijen feedback gegeven. Dit heeft ervoor gezorgd dat de validiteit van de enquête werd verhoogd. Vervolgens is gekozen om alle leerlingen de enquête tijdens de les te laten invullen. Elke leerling heeft de enquête zelfstandig ingevuld en vragen rondom de enquête konden direct worden beantwoord omdat de onderzoekers aanwezig waren.

Voor het analyseren van de resultaten is onderzoekstriangulatie gebruikt doordat de onderzoekers eerst individueel een deel van de codering hebben toegepast bij het transcript van de interviews en dit daarna met elkaar hebben vergeleken. De bovengenoemde punten hebben de betrouwbaarheid verhoogd.

Er zijn ook kritische kanttekeningen bij het onderzoek. Tijdens het analyseren van de enquête van ouders werd ontdekt dat de onderzoekers niet hebben vermeld dat de enquête gericht was op brugklasleerlingen. De onderzoekers waren in de vooronderstelling dat de enquête alleen werd verstuurd naar ouders van brugklasleerlingen. Er waren echter ouders met meerdere kinderen op school. Deze ouders hebben de enquête ingevuld over hun oudere kind. Doordat dit niet is gemeld waren 8 van de 101 enquêtes niet bruikbaar. Deze enquêtes zijn verwijderd, waardoor de resultaten geanalyseerd konden worden.

Dit bleek ook aan de orde bij de docenten. In overleg met de opdrachtgever is besproken dat dit geen probleem hoefde te zijn. De onderzoekers hebben de vragen bekeken en besloten om vraag 19 eruit te halen. Deze vraag kon verkeerd geïnterpreteerd worden.

Een ander discussiepunt is dat ouders en leerlingen aangeven dat enkele vragen lastig waren. Dit komt doordat er gevraagd werd naar docenten in het algemeen. Zowel leerlingen als ouders gaven aan dat het verschillend is per docent. Hiervoor is gekozen om de privacy van docenten te waarborgen.

Tenslotte bleek dat de respons van de namenlijst laag was (37%). Dit heeft invloed op de betrouwbaarheid. Er is gekozen om de namenlijst wel te verwerken in het onderzoek maar hier voorzichtig mee te zijn wat betreft het trekken van conclusies. Er zijn relatief weinig

respondenten waardoor niet benoemd mag worden dat de meerderheid van de docenten het met deze stelling eens/oneens is.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van dit onderzoek, zijn er zes aanbevelingen ontstaan:

1. *Basisaanpak*: Het zou effectief zijn om één basisaanpak te maken per niveau en per jaarlaag in het groepsplan. De inhoud van de basisaanpak beschrijft hoe een reguliere leerling begeleid moet worden in de klas. Dit heeft als gevolg dat de groepsplannen compacter worden en hierdoor makkelijker in gebruik zijn.

2. *Gebruik groepsplannen*: Het is belangrijk dat docenten het belang gaan inzien van werken met de groepsplannen. Hierdoor krijgen de groepsplannen een betekenisvolle rol in de werkwijze van docenten waardoor de begeleiding rondom ‘zorgleerlingen’ kwalitatief verbeterd wordt.

Een eerste stap kan zijn dat het IZT de groepsplannen gaat gebruiken in hun werkwijze en dit terugkoppelt naar de docent. De groepsplannen blijven hierdoor onder de aandacht waardoor docenten deze intensiever gaan gebruiken.

3. *Scholing*: Om meer aan te sluiten op de persoonlijke behoeftes van docenten zou het verstandig zijn om de gratis cursussen van het samenwerkingsverband naar het Elzendaalcollege te halen. Deze cursussen zijn goed van kwaliteit en hierdoor kunnen de competenties van docenten vergroot worden.

4. *Coaching*: Docenten moeten de mogelijkheid krijgen om naast leerlingen ook zichzelf aan te melden bij het IZT. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid voor docenten om vragen of onzekerheden te bespreken en coaching te ontvangen. Dit vergroot de competenties van docenten.

5. *Mentoraat*: Tijdens de mentortraining is het belangrijk om het takenpakket van de mentor te benadrukken. Hierdoor ontstaat eenduidigheid wat ervoor zorgt dat elke leerling hetzelfde van zijn/haar mentor kan verwachten en passende begeleiding ontvangt.

6. *Intervisie*: Door mentoren in te delen in intervisiegroepen kunnen zij casussen bespreken, hulpvragen kenbaar maken en worden competenties vergroot. Er kan vanuit verschillende perspectieven worden gekeken waardoor waardevolle adviezen kunnen ontstaan. Dit verhoogt de kwaliteit van het mentorschap.

Aanbeveling 1 en 6 zullen in een implementatieplan worden uitgewerkt.

Vervolgonderzoek

Gedurende het onderzoek zijn knelpunten naar voren gekomen waarvoor vervolgonderzoeken wenselijk zijn:

- Om de kwaliteit van Passend Onderwijs en PGW schoolbreed aan te pakken is een onderzoek naar leerjaar 2 tot en met 6 gewenst. Er zou onderzocht moeten worden naar welke competenties er aangeleerd dienen te worden en welke veranderingen in procedures nodig zijn.
- Indien gewenst kan er een evaluerend onderzoek uitgevoerd worden over de implementatie van het huidige onderzoek.
- Om de kwaliteit van de communicatie tussen ouder(s) en begeleider(s) te verbeteren kan onderzoek worden gedaan welke veranderingen nodig zijn.
- Een onderzoek naar de grens tussen lichte en complexe leer- en gedragsproblemen met betrekking tot de kennis en begeleiding van de docent.

Bibliografie

Bierkens, I.C., Zoontjens, P.J.J. (2018). *De zorgplicht in Passend Onderwijs en de juridische handhaving daarvan*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Boom psychologie & psychiatrie. (z.d.). *DSM-5 handboek*. Geraadpleegd op 10 mei 2019, van https://www.dsm-5.nl/producten/dsm5_handboek

Centrum Jeugd en Gezin. (z.d.). *Puberteit*. Geraadpleegd op 19 februari 2019, van <http://www.centrumjeugdengezin-maasland.nl/12%20jaar%20en%20ouder%20puberteit.html>

Diabetesfonds. (z.d.a) *Symptomen van diabetes*. Geraadpleegd op 20 maart 2019, van <https://www.diabetesfonds.nl/over-diabetes/heb-ik-diabetes/symptomen-van-diabetes>

Diabetesfonds. (z.d.b) *Wat is diabetes?* Geraadpleegd op 20 maart 2019, van <https://www.diabetesfonds.nl/over-diabetes/diabetes-in-het-algemeen/wat-is-diabetes>

van der Donk, C., van Lanen, B. (2015). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Coutinho.

Eimers, T., Ledoux, G. & Smeets, E. (2016). *Passend onderwijs in de praktijk*. Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <http://evaluatiepassendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2016/12/8.-Passend-onderwijs-in-de-praktijk.-Casestudies-1.pdf>

Elzendaalcollege. (2017a). *Brochure Boxmeer*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van http://www.elzendaalcollege.nl/Files/files/Boxmeer/Brochure/2017-2018/EC%20BOXMEER_Brochure%202017-2018_def.pdf

Elzendaalcollege. (2018a). *Jaarevaluatie 2017 - 2018*. Boxmeer: Elzendaalcollege.

Elzendaalcollege. (2018b). *Schoolgids 2018-2019, werken met je kwaliteit*. Geraadpleegd op 27 februari 2019, van http://www.elzendaalcollege.nl/Files/files/Algemeen/Schoolgids/Elzendaalcollege_Schoolgids%202018-2019_dec18_def.pdf

Elzendaalcollege. (2017b). *Schoolgids*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van http://www.elzendaalcollege.nl/Files/files/Algemeen/Schoolgids/Elzendaal_Schoolgids%202017-2018_mrt18_def.pdf

Elzendaalcollege. (2017c). *Schoolondersteuningsprofiel*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <http://www.elzendaalcollege.nl/Files/files/Gennep/Onze%20school/Algemeen/Schoolondersteuningsprofiel/SOP%20juli%202017.pdf>

- Elzendaalcollege. (2018c). *Schoolplan 2018-2019*. Boxmeer: Elzendaalcollege.
- Elzendaalcollege. (2015). *Transitie mindmap schoolbeleid*. Boxmeer: Elzendaalcollege.
- Elzendaalcollege. (2016). *Welkom op onze school*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <http://www.elzendaalcollege.nl/Files/files/Boxmeer/Activiteiten/2015-2016/Boekje%20brugklassers%20kennismakingsmiddag%20voor%20website.pdf>
- Feldman, R. S. (2012). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam: Pearson.
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (2019). *Home*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://www.han.nl/>
- Hersenstichting. (2019a). *ADD*. Geraadpleegd op 20 maart 2019, van https://www.hersenstichting.nl/alles-over-hersenen/hersenaandoeningen/add?qclid=EAlalQobChMlrafw4CR4QIVjuF3Ch029wpSEAA_YASAAEqLElvD_BwE
- Hersenstichting. (2019b). *Gevolgen van een niet-aangeboren hersenletsel*. Geraadpleegd op 18 maart 2019, van <https://m.hersenstichting.nl/gevolgen-van-niet-aangeboren-hersenletsel/>
- Hersenstichting. (2019c). *Gilles de la Tourette*. Geraadpleegd op 20 maart 2019, van <https://www.hersenstichting.nl/alles-over-hersenen/hersenaandoeningen/gilles-de-la-tourette>
- Horst, J. v., & Kessel, B. v. (2014). *Iedereen aan boord! samen werken aan passend onderwijs voor kinderen voor wie dat niet vanzelf spreekt*. Amsterdam: SWP.
- Kotter, J. (2010). *Leiderschap bij verandering*. Den Haag: SDU Uitgevers bv.
- van der Laan, M., Silvertand, M. (2018). *PGWBasisOnderwijsArrangement*. Boxmeer: Elzendaalcollege.
- van der Linden, C., van der Stege, H. & van der Hoeven, J. (2017). *Past elke leerling in passend onderwijs?* Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <http://evaluatiepassendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2017/06/23.-Rapport-Casuistisch-onderzoek.pdf>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2017). *Besluit van 16 maart 2017 tot wijziging van het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel en het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel BES in verband met de herijking van de bekwaamheidseisen voor leraren en docenten*. Geraadpleegd op 26 februari 2019, van <https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/stb-2017-148.html>

Mol, P. (2016). *Actief schoolbeleid. Hoe je Passend Onderwijs echt in praktijk kunt brengen*. Houten: Lannoo Campus.

Nationale onderwijsgids. (2019). *Wat is het voortgezet onderwijs?* Geraadpleegd op 27 februari 2019, van <https://www.nationaleonderwijsgids.nl/voortgezet-onderwijs/paginas/wat-is-voortgezet-onderwijs.html>

Notts dyspraxia foundation. z.d. *Ontwikkelingsdyspraxie*. Geraadpleegd op 20 maart 2019, van <http://www.dyspraxie.nl/dyspraxie.htm>

Odenhal, L., Potiek, S. & Verbaan, A. (2017). *De zesde rol van de leraar. De leercoach*. Amersfoort: CPS.

OMO (2014). *Elzendaalcollege, Boxmeer*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van https://www.omo.nl/de-scholen/DU2358_Elzendaalcollege-Boxmeer.aspx?strTemplateMode=Popin

Onderwijsexaminering. (z.d.) *Kwaliteitsborging examinering*. Geraadpleegd op 18 maart, van <https://pe.onderwijsenexaminering.nl/pe20/construeren/centrale-examens>

Outspoken, (z.d.). *Het verschil tussen woordelijke en letterlijke transcriptie*. Geraadpleegd op 9 maart 2019, van <https://www.outspoken.be/het-verschil-tussen-woordelijke-en-letterlijke-transcriptie/>

Overheid, (z.d.). *Leerplichtwet 1969*. Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002628/2018-07-28>

Rigter, J., van Hintum, M. (2015). *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen*. Bussum: Coutinho.

Rijksoverheid, (2019a). *Bekostiging passend onderwijs*. Geraadpleegd op 15 maart 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/bekostiging-passend-onderwijs>

Rijksoverheid, (2019b). *Doelen Passend Onderwijs*. Geraadpleegd op 15 maart 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/doelen-passend-onderwijs>

Rijksoverheid, (2019c). *Passend onderwijs*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/zorgplicht-en-samenwerken-scholen-passend-onderwijsverantwoordelijkheid-van-de-scholen>

Rijksoverheid, (2019d). *Speciaal onderwijs*. Geraadpleegd op 18 januari 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs>

Rijksoverheid, (2019). *Verantwoordelijkheid van scholen in Passend Onderwijs*.

Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/verantwoordelijkheid-scholen-passend-onderwijs>

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (z.d.a). *Besturen en scholen*. Geraadpleegd op 22 februari 2019, van <https://samenwerkingsverbandvo.nl/over-ons/besturen-en-scholen/>

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (z.d.b.) *De organisatie samenwerkingsverband*. Geraadpleegd op 13 maart 2019, van <https://samenwerkingsverbandvo.nl/over-ons/organisatie-samenwerkingsverband/>

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (z.d.c). *Ondersteuningsbehoeften matrix*. Geraadpleegd op 25 februari 2019, van <https://samenwerkingsverbandvo.nl/app/uploads/2017/10/OBM-Handleiding.pdf>

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (2018). *Ondersteuningsplan*. Nijmegen: Samenwerkingsverband Nijmegen e.o.

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (z.d.d). *Ontwikkelings perspectief*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://samenwerkingsverbandvo.nl/professionals/ontwikkelingsperspectief-op-professionals/>

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (z.d.e). *Wat is Passend onderwijs?* Geraadpleegd op 26 februari 2019, van <https://samenwerkingsverbandvo.nl/ouders/passend-onderwijs/>

Samenwerkingsverband Nijmegen e.o. (z.d.f). *Passend Onderwijs*. Geraadpleegd op 22 februari 2019, van <https://samenwerkingsverbandvo.nl/professionals/passend-onderwijs/>

Scholen op de kaart. (z.d.). *Schoolondersteuningsprofiel*. Geraadpleegd op 8 april 2019, van <https://www.scholenopdekaart.nl/Middelbare-scholen/1883/1110/Elzendaalcollege-Boxmeer/Schoolondersteuningsprofiel>

Slooter, M. (2015). *De vijf rollen van de leraar*. Amersfoort: CPS.

Slooter, M. (2018). *De zes rollen van de leraar*. Huizen: Pica.

Studiemeesters. (z.d.). *Definities wensen en behoeften*. Geraadpleegd op 9 april 2019, van <https://www.studiemeesters.nl/studietips/verschil-definities-wensen-en-behoeften/>

Teitler, P. (2017). *Lessen in orde : handboek voor de onderwijspraktijk* (Vol. Derde, herziene druk). Bussum: Coutinho.

VNG, (2017). *Wetgeving passend onderwijs*. Geraadpleegd op 12 februari 2019, van <https://vng.nl/onderwerpenindex/onderwijs/passend-onderwijs/wetgeving-passend-onderwijs>

Bijlage 1: Toelichting diagnoses

In de brugklas van het Elzendaalcollege komen de volgende diagnoses voor:

Autisme (Asperger, PDD-NOS), ADHD, ADD, Diabetes, Dyspraxie, Gilles de la Tourette en Dyslexie.

Hieronder zullen de diagnoses één voor één worden toegelicht aan de hand van de literatuur.

Autismespectrumstoornis:

De DSM-5 beschrijft twee hoofdgroepen van ASS-symptomen:

1. Symptomen die wijzen op blijvende tekorten in de sociale communicatie en interactie.
2. Beperkte, repetitieve, gedragspatronen, interesses of activiteiten.

1. Sociaal contact en sociale wederkerigheid	6. (Herkennen van) emoties
2. Communicatie en taal	7. Goed in details
3. Verbeeldingsvermogen	8. Angst
4. Structuur, behoefte aan hetzelfde en verzet tegen verandering	9. Extreme feitenkennis en andere vaardigheden
5. Zintuiglijke sensaties	10. Gedragsproblemen

Daarnaast zijn er nog 10 symptomen van autisme te noemen:

(Rigter & van Hintum, 2015)

Binnen het autistisch spectrum vallen verschillende subgroepen. Deze subgroepen komen uit de 'oude' DSM-5 maar worden in de praktijk nog wel gehanteerd.

- Syndroom van Asperger.

Bij het syndroom met Asperger hebben leerlingen een normaal of zelf bovengenoemd IQ. Daarbij is een normale taalontwikkeling te zien. Asperger heeft vier symptomen. Ten eerste wordt autisme vaak pas op een latere leeftijd ontdekt. Ten tweede maken leerlingen vaak gebruik van 'deftige' woorden. Ten derde laat de motorische ontwikkeling een achterstand zien. Als laatste hebben deze leerlingen in tegenstelling tot kinderen met ASS behoefte aan sociaal contact. Het probleem is hierbij dat ze niet goed weten hoe ze dit moeten aanpakken (Rigter & van Hintum, 2015).

Een aan autisme verwante stoornissen is PDD-NOS.

- PDD-NOS

"meestal gaat het om leerlingen met een beperkte sociale cognitie en een verkeerd taalgebruik" (Rigter & van Hintum, 2015, P. 163). PDD-NOS kan erg lijken op ADHD. Daarbij kunnen de symptomen in de loop van de tijd veranderen (Rigter & van Hintum, 2015).

ADHD:

ADHD symptomen worden in twee clusters ingedeeld:

1. Aandachtstekort

Leerlingen met ADHD hebben moeite om zich langdurig te concentreren.

Hierdoor hebben deze leerlingen voortdurend aansporing en controle van andere nodig. Ze zijn slechter in staat tot reactie-inhibitie (bewusten en onbewuste controle van gedrag) en hebben daardoor verminderen controle over hun executieve functies. Dit zorgt ervoor dat het lastig is voor deze leerling om in wisselende situaties hun gedrag aan te passen.

2. Hyperactiviteit en impulsiviteit

Hyperactiviteit geeft weer dat leerlingen met ADHD moeite hebben met stilzitten en overbeweeglijk zijn. De impulsiviteit komt tot uiting door te snel reageren. Daarbij zoeken deze leerlingen riskante en spannende situaties op omdat ze een slechte inschatting kunnen maken van gevaar. Een ander belangrijk kenmerk hierbij is dat mensen leren van de gevolgen van hun gedrag. Leerlingen met ADHD missen dit.

Daarnaast is te zien dat leerlingen met ADHD meer moeite hebben om gevoelens en feiten van elkaar te scheiden (Rigter & van Hintum, 2015).

ADD

Een leerling met ADD kan de volgende symptomen hebben (Hersenstichting, 2019a):

- sneller afgeleid
- lastig om de rust te vinden
- meerdere intense stemmingsschommelingen op een dag
- vergeetachtig
- slaapproblemen
- ongeorganiseerd
- moeite met onderhouden van sociale contacten
- overgevoelig voor geluids- en beeldimpulsen
- voortdurende gedachtestroom waardoor ze op andere mensen ongeïnteresseerd en dromerig kunnen overkomen
- moeite met concentreren
- relevante zaken onderscheiden van irrelevante zaken is lastig
- Bij grotere groepen moeite om gesprekken te volgen

De positieve symptomen hierbij kunnen zijn:

- probleemoplossend denken
 - inlevingsvermogen
 - snel kunnen combineren van informatie en indrukken
 - creativiteit en ruimtelijk inzicht
 - 'hyperfocussen'
- (Hersenstichting, 2019a)

Diabetes

Leerlingen met diabetes hebben een ziekte waarbij het lichaam de bloedsuiker niet meer in evenwicht kan houden door het gebrek aan het hormoon insuline (Diabetesfonds, z.d.b). De symptomen van diabetes lijken veel op dingen die iedereen wel eens heeft en is daarom moeilijk te herkennen (Diabetesfonds, z.d.b).

Symptomen van diabetes type 1:

- "Veel dorst en veel plassen;
- Afvallen zonder dat daar een reden voor is;
- Ziek en beroerd voelen;
- Veel honger hebben, of juist helemaal niet;
- Wazig zien;
- Misselijk zijn of overgeven" (Diabetesfonds, z.d.a).

Symptomen van diabetes type 2:

- "Vaak dorst en veel plassen;
- Veel moe zijn;
- Last van ogen, zoals rode en branderige ogen, wazig zicht, dubbel of slecht zien'
- Slecht genezen van wondjes;
- Kortademigheid of pijn in je benen bij het lopen;
- Infecties die vaak terugkomen" (Diabetesfonds, z.d.a).

Dyspraxie

Dyspraxie is een stoornis bij het op de juiste manier verwerken van informatie (Notts dyspraxia foundation, z.d.). Dit uit zich in moeilijkheden bij de motoriek en motorische vaardigheden. Voornamelijk bij vaardigheden waar oefening voor nodig is. Lopen is een voorbeeld van een vaardigheid die in de hersenen is geprogrammeerd. Het aantrekken van een jas is een vaardigheid waar oefening voor nodig is en is dus lastig.

Leerlingen met Dyspraxie kunnen de volgende symptomen hebben:

- Het onvermogen om taken te plannen en uit te voeren
 - Problemen met organiseren en ordenen
 - Problemen bij de fijne- en/of grove motoriek (bijvoorbeeld: moeilijk te lezen handschrift)
 - ruimtelijk bewustzijn
 - Gevoelige tastzin, zoals een lichte aanraking die als pijnlijk wordt afgeweerd
 - Korte concentratie (leerproblemen)
 - Ze verlangen naar aandacht
 - onvolwassen gedrag met overdreven emoties
 - Fobieën en obsessies
 - achterstand in spraak en taal
 - De waarneming is anders
 - slechte oog-handcoördinatie
 - slecht korte termijn geheugen
- (Notts dyspraxia foundation, z.d.)

Gilles de la Tourette

Leerlingen met het syndroom van Gilles de la Tourette worden gekenmerkt aan de motorische en vocale tics (Hersenstichting, 2019c). De oorzaak van Gilles de la Tourette is onbekend, maar onderzoek heeft uitgewezen dat er iets mis gaat met de stoffen die de overdracht van zenuwprikkels regelen. Om Gilles de la Tourette te kunnen diagnosticeren moeten de tics minstens een jaar bestaan en vele malen per dag optreden (Hersenstichting, 2019c).

De symptomen van Gilles de la Tourette:

- “Rukkende bewegingen met armen of benen;
- Knipperen met de ogen’
- Het trekken van gezichten;
- Hoesten;
- Snuiven;
- Herhalingen van zinnestjes’
- Schelden;
- Obsessies en/of (dwangmatige) handelingen;
- Hyperactiviteit;
- Impulsief gedrag” (Hersenstichting, 2019c).

Het scala aan tics is per persoon verschillend en is zeer breed (Hersenstichting, 2019c). Niet elke leerling heeft dezelfde symptomen.

Dyslexie

Leerlingen met dyslexie hebben voornamelijk moeite met het herkennen van klanken, het visueel maken van letters en het ‘verklanken’ van woorden en letters (Rigter & van Hintum, 2015). Voor dyslectische leerlingen is het vaak moeilijk om letters of lettercombinaties om te zetten in woorden of klanken. Ook hebben leerlingen met dyslexie moeite met het visueel maken en herkennen van letters. Dyslexie kan worden vastgesteld aan de hand van gestandaardiseerde testen (Rigter & van Hintum, 2015).

De drie belangrijkste criteria voor dyslexie:

- “De achterstand is er alleen bij lezen en/of spelling;
- Het betreffende kind heeft een normale intelligentie;
- Er is een grote discrepantie tussen de verwachtingen en de daadwerkelijke prestatie” (Rigter & van Hintum, 2015).

Bijlage 2: Toelating

De stappen van de toelating staan kort beschreven in hoofdstuk 2 van het onderzoeksverslag. Hierin staat vermeld dat de toelatingscommissie op locatie Boxmeer bestaat uit meerdere personen, namelijk conrectoren, de desbetreffende jaarlaagcoördinatoren, orthopedagoog en zorgcoördinator (Elzendaalcollege, 2017c). De toelatingscommissie is verantwoordelijk voor het besluit en de beoordeling wat het aanbieden van zorg betreft, waarbij beoordeeld wordt of de zorg voldoende zal zijn om de opleiding succesvol te doorlopen. De onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal wanneer er gedegen en integer onderzoek wordt gedaan naar de besluitvorming. De toelatingscommissie dient een inschatting te maken of het bieden van ondersteuning van deze onderwijsbehoeften haalbaar zijn (Elzendaalcollege, 2017c).

De aanmeldprocedure van een leerling met een ondersteuningsbehoefte ziet er als volgt uit:

- Oriënterend gesprek met ouders.
Het oriënterend gesprek vindt plaats met de zorgcoördinator, orthopedagoog of een coördinator. Tijdens een oriënterend gesprek worden ouders geïnformeerd over de mogelijkheden en onmogelijkheden van het Elzendaalcollege. Het ondersteuningsaanbod en de ondersteuningsstructuur worden besproken en ouders kunnen vragen stellen (Elzendaalcollege, 2017c).
- Aanmelding via de centrale aanmeldavond
Voor de aanmelding van de leerling dienen de ouders een aanmeldformulier in te vullen. Deze worden vanuit de basisschool verkregen. De formulieren dienen op de centrale aanmelding ingeleverd te worden. Op het aanmeldformulier dient ondersteuningsbehoeften worden aangevinkt, zodat de volgende stappen ondernomen kunnen worden.
- Intakegesprek
Na de aanmelding zal er een intakegesprek plaatsvinden waarin de onderwijsbehoeften van de leerling samen met ouders in kaart worden gebracht. Tijdens dit gesprek wordt er meer inhoudelijk ingegaan op de leerling. De leerling zal tijdens het gesprek aanwezig zijn (Elzendaalcollege, 2017c).
- Nader onderzoek
Aan de hand van de gegevens die vanuit de basisschool verkregen zijn, zoals onder andere het onderwijskundig rapport (OKR), de CITO-gegevens en informatie verkregen uit het intakegesprek wordt een inschatting gemaakt welke zorg geboden kan worden (Elzendaalcollege, 2017b). Aan de hand van deze informatie zal een ontwikkelingsperspectief plan (OPP) gemaakt worden. Hiervoor worden een aantal factoren meegenomen, zoals intelligentie, sociaal emotioneel functioneren, schoolse vaardigheden en praktische vaardigheden (Samenwerkingsverband VO, z.d.a).
- Besluit aanname
Ouders krijgen mondeling en schriftelijk bericht over aanname dan wel afwijzing. Een afwijzing wordt altijd onderbouwd en het Elzendaalcollege heeft de verplichting, om samen met ouders, een passende onderwijssetting binnen het Samenwerkingsverband te regelen (Elzendaalcollege, 2017c).
- Op de laatste vrijdag van de zomervakantie worden leerlingen waarvan bekend is dat zij een zorgvraag hebben uitgenodigd voor de “welkomdag”. Deze dag is speciaal georganiseerd voor leerlingen die behoefte hebben aan een voorbereiding en zekerheid. Tijdens deze dag worden deze leerlingen bekend gemaakt met de structuur op school, het schoolgebouw en de gang van zaken. Leerlingen die het prettig vinden mogen in de laatste week van de vakantie een afspraak plannen met de mentoren om alvast kennis te maken en het eerste contact op een rustig moment plaats te laten vinden (Elzendaalcollege, 2016).

Na deze stappen van de aanmelding vindt de zogeheten ‘warme overdracht’ plaats. De coördinatoren, zorgcoördinator of orthopedagogen nemen contact op met de huidige basisscholen van de aangemelde leerlingen. Er wordt een afspraak gemaakt om de leerlingen te bespreken en aanvullende informatie te verschaffen.

Bijlage 3: Ondersteuningsdomeinen samenwerkingsverband

Hieronder volgt een uitwerking van de 5 ondersteuningsdomeinen.

Organisatie van het onderwijs	Leren leren	Sociaal en emotioneel functioneren	Praktische Redzaamheid	Communicatie
Niveau 1				
Basisondersteuning	basisondersteuning	basisondersteuning	basisondersteuning	basisondersteuning
Niveau 2				
Wanneer er m.n. in de voorwaardelijke sfeer een aantal zaken geregeld zijn voor de leerling, kan deze goed functioneren binnen de school.	Wekelijkse, kortdurende en/of tijdelijke ondersteuning op het gebied van instructie, taakaanbod en het plannen en organiseren	Wekelijkse, kortdurende en/of incidentele begeleiding en toezicht gericht op het gedrag en/of aparte gedragsregels en afspraken voor de leerling	Toezicht bij ADL-vaardigheden en/of medicatiegebruik, medische protocollen, en/of lichte aanpassingen van opdrachten gericht op motorische problematiek	Er wordt bewust stilgestaan bij het aanbieden en begrijpen van mondelinge informatie en taal wordt visueel ondersteund, al dan niet door de inzet van hulpmiddelen.
Niveau 3				
De onderwijsleeromgeving, het rooster en/of de wijze van toetsen moet gedeeltelijk aangepast worden aan de specifieke ondersteuningsbehoeftes van de leerling.	Voor meerdere vakken, meerdere keren per week ondersteuning bij instructie, taakaanbod en plannen en organiseren, of gedurende een korte periode intensieve(re) training van vaardigheden.	Meerdere keren per week begeleidingsmomenten en toezicht gericht op het gedrag of gedurende een korte periode intensieve(re) training van vaardigheden op dit gebied.	De zelfstandigheid bij ADL-vaardigheden, het verplaatsen of het uitvoeren van motorische handelingen is beperkt(er) en vraagt om ondersteuning en/of de inzet van speciale hulpmiddelen.	Meerdere keren per week ondersteuning bij het aanleren van gespreksvaardigheden en communicatieregels, inzet ondersteunende communicatiemiddelen en aangepast aanbieden van mondelinge informatie.
Niveau 4				
De onderwijsleeromgeving moet volledig aangepast zijn op de individuele ondersteuningsbehoeftes van de leerling	Bij vrijwel alle vakken dagelijkse, intensieve ondersteuning op het gebied van instructie, taakaanbod en plannen en organiseren	Een zeer voorspelbare, gestructureerde onderwijssituatie met ruimte voor regelmatige individuele begeleiding en toezicht bij en invulling van vrijere situaties	Afhankelijkheid van derden bij ADL-vaardigheden en/of verpleegkundige ondersteuning en/of is afhankelijk van specialistische hulpmiddelen	Een leeromgeving waarin taal expliciet wordt aangeleerd en voortdurende alternatieve communicatie (gebaren, spraakcomputer, PECS, etc.) beschikbaar is.

Indeling in domeinen en niveaus binnen de matrix

Bijlage 4: Ondersteuningsniveaus en ondersteuningsprofiel Elzendaalcollege

De ondersteuningsbehoeften van een leerling wordt ingedeeld in vier niveaus. De intensiteit van de niveaus loopt op. Naarmate de niveaus hoger worden, wordt de ondersteuning uitgevoerd door een meer specialistische medewerker (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).

Hierover volgen de niveaus en ondersteuning die vanuit het Elzendaalcollege geboden wordt binnen deze niveaus:

- *Niveau 1: Een leerling heeft geen extra ondersteuningsvragen in een (of meerdere) domein(en).*

“Een leerling kan zelfstandig of met basisondersteuning van de school functioneren” (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).

De verantwoordelijkheid van de uitvoering van deze leerlingen ligt bij de vakdocenten, mentoren, decaan en de coördinator (Elzendaalcollege, 2017b).

De basisondersteuning is verdeeld in ondersteuning voor alle leerlingen en aanvullende ondersteuning voor leerlingen met een lichte ondersteuningsvraag” (Elzendaalcollege, 2018b. p. 69). De vakdocent, mentor, decaan en coördinator zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de basisondersteuning.

Vooraf de mentor is hierbij een belangrijke factor. De mentor is contactpersoon voor ouders. Deze voert individuele gesprekken met de leerlingen en bekijkt de voortgang van de leerlingen. De voortgang wordt bijgehouden in Magister en besproken tijdens de rapportvergaderingen die elke periode worden gehouden.

Enkele andere voorbeelden van basisondersteuning in de brugklas zijn screenings van lees- en spellingsproblematiek en eventuele problemen bij cijfers en rekenen. De afname van de SAQI waarbij de werkhouding, het welbevinden en de motivatie van een brugklasleerling wordt gevolgd. Rots en Watertraining voor iedere brugklasleerling voor het ontwikkelen van sociale weerbaarheid. En de lessen persoonlijke ontwikkeling waarbij o.a. wordt gewerkt aan het versterken van de sociale vaardigheden en het stimuleren van zelfontplooiing (Elzendaalcollege, 2018b. p. 69).

- *Niveau 2: Een leerling heeft lichte ondersteuningsvragen in een (of meerdere) domein(en).*

“Ondersteuningsvragen waarop een VO-school antwoord dient te geven” (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).

Wanneer een leerling zich bevindt in niveau 2 worden de ouders, ondersteuningsteam en coördinator ingeschakeld. De school kan voor deze leerlingen een leerlingbegeleider, orthopedagoog, remedial teaching en/of vertrouwenspersonen aan ondersteuning bieden (Elzendaalcollege, 2017b).

Naast de basisondersteuning biedt het Elzendaalcollege extra ondersteuning aan (Elzendaalcollege, 2018b). Deze ondersteuning wordt ingezet wanneer blijkt dat een leerling uitvalt bij de resultaten van het leerlingvolgsysteem. De extra ondersteuning kan ook worden ingezet wanneer tijdens een leerlingbespreking dit wordt vastgesteld.

Bij het bieden van extra ondersteuning spelen 6 verschillende betrokkenen een rol.

Ten eerste hebben de leerlingbegeleiders hier een actieve rol in. De leerlingbegeleiders ondersteunen en coachen leerlingen, mentoren en ouders bij sociaal-emotionele problematiek. Daarnaast bieden zij Sociale Vaardigheidstraining (SOVA) of FaalAngst Reductietraining (FAR).

Ten tweede is de ondersteuningscoördinator betrokken. De ondersteuningscoördinator coördineert de ondersteuning, ontwikkelt beleid en heeft contact met externe ketenpartners.

Ten derde speelt de orthopedagoog een rol. Naast individuele begeleiding van leerlingen heeft de schoolpsycholoog/orthopedagoog als taak om de preventie en signalering te vertalen naar het schoolbeleid.

Ten vierde is de remedial teacher betrokken. De insteek van deze begeleiding is gerichte hulp verlenen afgestemd op de zorgvraag van een leerling.

Ten vijfde kan er extra ondersteuning worden geboden aan meer begaafde leerlingen.

Als laatste zijn er interne en externe vertrouwenspersonen voor advies, ondersteuning en begeleiding bij ongewenst gedrag binnen de school (Elzendaalcollege 2018b).

Bij de extra ondersteuning horen ook de samenwerkingspartners. Dit zijn de gemeente en een

huiswerkinstituut. De gemeente is sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de jeugdhulpverlening. Wanneer leerlingen gebruikt willen maken van een huiswerkinstituut kunnen ouders hun kind hiervoor opgeven. Hieraan zijn wel extra kosten verbonden (Elzendaalcollege, 2018b).

- *Niveau 3: Een leerling heeft zware ondersteuningsvragen in een (of meerdere) domein(en).*
“Deze ondersteuningsvragen worden beantwoord met specialistische ondersteuning, speciale hulpmiddelen en/of extra begeleidingstijd” (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).

De orthopedagoog of de BPO'er zal dan een OPP opstellen en dit met ouders, leerling en mentor bespreken. Hierin wordt beschreven hoe de leerling de gestelde doelen kan bereiken en welke extra ondersteuning daarvoor nodig is, evt. met faciliteiten vanuit het Samenwerkingsverband VO Nijmegen. Aan de hand van het OPP worden ook handelingsadviezen geschreven die gedeeld worden met het docententeam (Elzendaalcollege, 2017b)

Naast de gemeente en het huiswerkinstituut heeft het Elzendaalcollege 3 keer per jaar een Expertmeeting. Hierbij zijn o.a. de GGZ, GGD en Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) aanwezig. Wanneer leerlingen niet genoeg hebben aan de basis- of extra ondersteuning is er mogelijkheid voor ondersteuning op niveau 3 en 4 (volgens de ondersteuningsbehoeftematrix). Deze ondersteuning is voor leerlingen met een specialistische ondersteuningsvraag. Wat de mogelijkheden van deze extra ondersteuning zijn, is medeafhankelijk van de middelen die de school ter beschikking krijgt via het Samenwerkingsverband. De orthopedagoog of de BPO'er zal een OPP opstellen. Dit plan wordt vervolgens met ouders, leerlingen en mentoren besproken. In het OPP wordt beschreven hoe de leerling de gestelde doelen kan bereiken en welke extra ondersteuning hiervoor nodig is (Elzendaalcollege 2018b).

- *Niveau 4: Een leerling heeft in een (of meerdere) domein(en) ondersteuningsvragen die de school niet kan beantwoorden*” (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).
“Een leerling met deze ondersteuningsvragen kan meestal niet op een reguliere school functioneren. Deze leerling gaat (tijdelijk) naar een VSO-school of wordt (tijdelijk) geplaatst op een voorziening van met Samenwerkingsverband VO VSO Nijmegen e.o.” (Samenwerkingsverband VO, z.d.c).

4 COGNITIEVE NIVEAUS	
R	Reproductie: De leerling kan weergeven of herkennen wat letterlijk is geleerd.
T(1)	Toepassing 1: De leerling beheerst de geleerde stappenplannen, methodes of 'recepten' naar analogie van de getrainde situatie.
T(2)	Toepassing 2: De leerling is in staat om in een nieuwe context of situatie zelf te bepalen welke methode het meest geschikt is om te gebruiken, of welke delen van stappenplannen, methodes of 'recepten' gecombineerd moeten worden.
I	Inzicht: De leerling moet zelf de context en methode aan het geleerde toevoegen om zelfstandig en systematisch een nieuw vraagstuk vanuit verschillende perspectieven te doorgronden en op te lossen.

Er wordt een Programma van Toetsing en Doorstroom (PTD) vastgesteld.

Bijlage 6: Functieomschrijving en bekwaamheidseisen

De taak van een vakdocent is het overbrengen van kennis aan leerlingen. Een docent dient zich te houden aan drie bekwaamheden om te voldoen aan de wet BIO (bekwaamheidseisen):

De vakinhoudelijke bekwaamheid.

- Hieronder wordt verstaan dat de docent zijn onderwijs af kan stemmen op de verschillen tussen de leerlingen.

1. De vakdidactische bekwaamheid.
 - Hierbij kan de docent een duidelijke relatie aangaan tussen verschillende aspecten. Deze aspecten hebben betrekking tot de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van de leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen.
 - Het volgen van de ontwikkeling van de leerlingen tijdens de uitvoering van het onderwijs.
 - Het analyseren van leerdoelen of deze gerealiseerd worden door middel van toetsen. Dit zal de docent regelmatig en adequaat uitvoeren. Op basis van de analyse wordt het onderwijs bijgesteld.
 - Het beheersen van meerdere methoden om in staat te zijn te differentiëren tussen verschillende leerlingen.
 - In staat zijn om toetsen te ontwikkelen, deze toetsen te kunnen beoordelen en interpreteren. Hierbij is de docent tevens in staat om de kwaliteit van toetsen en examens te beoordelen.
 - Hierbij is de docent in staat opbouwende en gerichte feedback te geven om de leerling te stimuleren.
2. De pedagogische bekwaamheid.
 - Hierbij is de docent in staat een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat te realiseren.
 - Het afstemmen van het handelen op de ontwikkeling van de leerling.
 - De docent heeft kennis van agogische theorieën en methodieken die relevant zijn voor het pedagogisch handelen.
 - Ook heeft een docent kennis van veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen en gedragsstoornissen.

Met onder andere deze kennis en kunde voldoet een docent aan de wet BIO (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017).

Bijlage 7: Definitie van begrippen

In de probleemstelling worden specifieke begrippen genoemd. Hieronder volgen de definities van de desbetreffende begrippen:

Competenties: kennis en kunde van een docent zodat het voldoet aan de bekwaamheidseisen en de wet BIO (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017).

Docent: Iemand die voor zijn beroep les geeft op een middelbare school (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017).

Passend onderwijs: Passend onderwijs is de manier waarop onderwijs georganiseerd wordt voor alle leerlingen, dus voor leerlingen met en zonder hulpvraag. Hierbij gaat het voornamelijk om de basisaanpak (Samenwerkingsverband VO, z.d.e).

Plan: De plannen die reeds gemaakt zijn om de uitvoering van het PGW toe te passen. Hierbij is het van belang dat de basisaanpak eenduidig toegepast wordt binnen alle klassen van de brugklas (Elzendaalcollege, 2018a).

Brugklas: Het eerste jaar op een middelbare school waar een leerling terecht komt na de basisschool (Nationaleonderwijsgids, 2019).

Regulier middelbaar onderwijs: Een onderwijsvorm waarbij de overgrote meerderheid bestaat uit niet-zorgleerlingen tussen de 12 en 18 jaar. Hierbij is het verplicht om minimaal basisfaciliteiten aan te bieden aan 'zorgleerlingen'. Leerlingen volgen het middelbaar onderwijs na de afronding van het basisonderwijs (Nationaleonderwijsgids, 2019).

Wensen: Wat iemand wil, zijn verlangen (Studiemeesters, z.d.).

Aspecten: Vaardigheden en bekwaamheden waaraan een docent moet voldoen gedurende het lesgeven. Beschreven in de wet BIO (2017).

Begeleiden: Het adviseren en steunen van een leerling (Elzendaalcollege, 2017c).

Brugklasleerlingen: Kinderen in de leeftijd tussen 12 en 14 jaar die in het eerste jaar van de middelbare school zitten. Deze kinderen zijn na de zomervakantie doorgestroomd van het primair onderwijs naar het secundair onderwijs (Centrum Jeugd en Gezin, z.d.).

Bijlage 8: Namenlijst

Leerling	Is dit een leerling met specifieke kenmerken (zorgleerling) waarvoor een specialistische pedagogisch-didactische benadering van belang is? (met specifieke kenmerken worden zowel hulpvragen vanuit diagnoses als hulpvragen zonder diagnoses bedoeld).	De hulpvraag die bij deze leerling van toepassing is:	Dat een leerling met deze hulpvraag in de klas zit:	Om aan een leerling met deze hulpvraag les te geven is de volgende competentie/zijn de volgende competenties nodig:	De school gaat er terecht vanuit dat ik deze competenties heb en in staat ben deze toe te passen:
1 Foto Naam Achternaam	0 Ja → 0 Nee (ga door naar de volgende leerling)	0 Geldt voor alle leerlingen in deze onderwijssoort bij ons op school 0 Geldt voor alle leerlingen in deze klas 0 Geldt voor een klein groepje leerlingen binnen deze klas 0 Een individuele hulpvraag	0 Komt voort uit Passend Onderwijs 0 Heeft niets te maken met Passend Onderwijs	0 De leraar kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen op het gebied van groepsprocessen en communicatie 0 De leraar kan ontwikkelingsproblemen, gedragsproblemen en gedragsstoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen 0 De leraar kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen 0 De leraar neemt toetsen af en onderbouwt en evalueert op basis daarvan de leerprocessen en leerresultaten. Hierbij wordt het handelen afgestemd op de ontwikkeling van de leerling	0 Ja 0 Nee
2 Foto Naam Achternaam	0 Ja → 0 Nee (ga door naar de volgende leerling)	0 Geldt voor alle leerlingen in deze onderwijssoort bij ons op school 0 Geldt voor alle leerlingen in deze klas 0 Geldt voor een klein groepje leerlingen binnen deze klas 0 Een individuele hulpvraag	0 Komt voort uit Passend Onderwijs 0 Heeft niets te maken met Passend Onderwijs	0 De leraar kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen op het gebied van groepsprocessen en communicatie 0 De leraar kan ontwikkelingsproblemen, gedragsproblemen en gedragsstoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen 0 De leraar kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen 0 De leraar neemt toetsen af en onderbouwt en evalueert op basis daarvan de leerprocessen en leerresultaten. Hierbij wordt het handelen afgestemd op de ontwikkeling van de leerling	0 Ja 0 Nee

3	☐ Ja → ☐ Nee (ga door naar de volgende leerling)	☐ Geldt voor alle leerlingen in deze onderwijssoort bij ons op school ☐ Geldt voor alle leerlingen in deze klas ☐ Geldt voor een klein groepje leerlingen binnen deze klas ☐ Een individuele hulpvraag	☐ Komt voort uit Passend Onderwijs ☐ Heeft niets te maken met Passend Onderwijs	☐ De leraar kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen op het gebied van groepsprocessen en communicatie ☐ De leraar kan ontwikkelingsproblemen, gedragsproblemen en gedragsstoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen ☐ De leraar kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen ☐ De leraar neemt toetsen af en onderbouwt en evalueert op basis daarvan de leerprocessen en leerresultaten. Hierbij wordt het handelen afgestemd op de ontwikkeling van de leerling	☐ Ja ☐ Nee
4	☐ Ja → ☐ Nee (ga door naar de volgende leerling)	☐ Geldt voor alle leerlingen in deze onderwijssoort bij ons op school ☐ Geldt voor alle leerlingen in deze klas ☐ Geldt voor een klein groepje leerlingen binnen deze klas ☐ Een individuele hulpvraag	☐ Komt voort uit Passend Onderwijs ☐ Heeft niets te maken met Passend Onderwijs	☐ De leraar kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen op het gebied van groepsprocessen en communicatie ☐ De leraar kan ontwikkelingsproblemen, gedragsproblemen en gedragsstoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen ☐ De leraar kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen ☐ De leraar neemt toetsen af en onderbouwt en evalueert op basis daarvan de leerprocessen en leerresultaten. Hierbij wordt het handelen afgestemd op de ontwikkeling van de leerling	☐ Ja ☐ Nee

Bijlage 9: De zesde rol van de leraar

De zesde rol is gedeeltelijk al impliciet onderdeel van de vijf overige rollen (de gastheer, de presentator, de pedagoog, de didacticus en de afsluiter) (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017).

“De leercoach ondersteunt de leerling bij het verkrijgen van zelfinzicht over en hoe deze het leren aanpakt” (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017). Om ervoor te zorgen dat de leerling dit gedrag internaliseert, laat de coach de leerling eigen verrichtingen reflecteren. Dit doet een coach door de metacognitieve kennis en -vaardigheden toe te passen, zodat de leerling zijn mogelijkheden zelf bij kan sturen in de gewenste richting.

Er bestaan 3 vormen van coachen die zich van elkaar onderscheiden door het verschil in focus en aanpak (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017).

- **Didactische coachen.** De coach stimuleert de leerling op persoonlijk niveau, door beter inzicht en controle over de eigen aanpak te creëren. Dit doet de coach door de leerling onder woorden te laten brengen hoe het leerproces verloopt. De coach geeft feedback en aanwijzingen en stelt vragen aan de leerling om het leerproces te monitoren (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017).
- **Pedagogisch coachen.** De coach richt zich op de leermodus, oftewel interne leerklimateit van de leerling. De coach is alert op zowel verbale als non-verbale signalen van de leerling die duiden op een verstoring van de leermodus. Het doel van de coach is de leerling bewustmaken van zijn eigen leerstand en de factoren die invloed hebben. Ook laat de coach de leerlingen ontdekken welke belemmeringen zij ervaren en hoe ze hiermee om kunnen gaan (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017).
- **Coachen op zelfregulatie.** De leerlingen worden gestimuleerd en ondersteund door de coach om de metacognitie en affectieve vaardigheden zelfstandig in te zetten. De coach heeft als doel de leerlingen stap voor stap meer verantwoordelijkheid neemt voor het leren. De coach neemt het sturen van zelfregulatie geleidelijk af zodat de leerling steeds meer regie neemt over het leren. De leerling gaat zichzelf uiteindelijk steeds meer motiveren en corrigeren (Odenthal, Potiek & Verbaan, 2017).

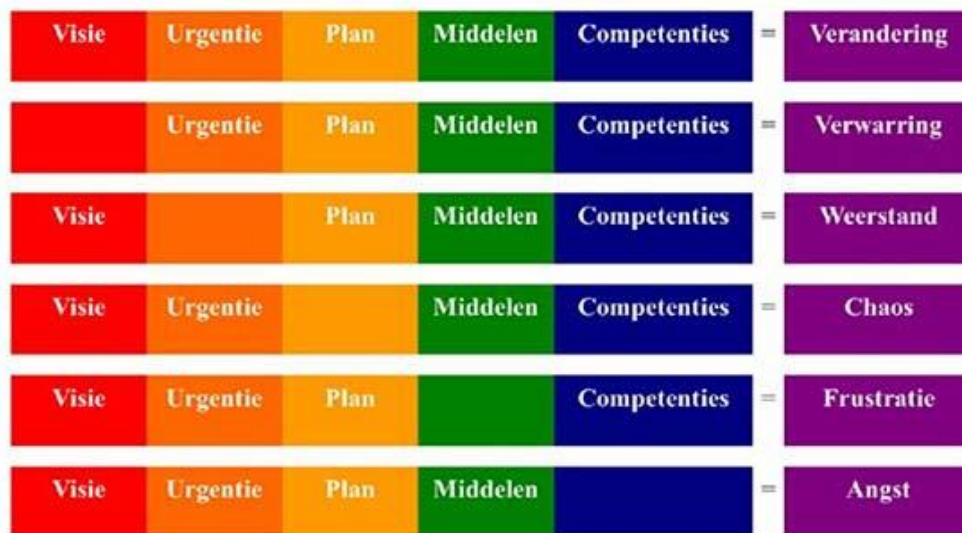
Bijlage 10: Theorie Kotter

De theorie van Kotter (2010) legt de nadruk op vijf verschillende aspecten die van belang zijn wanneer een verandering geïmplementeerd wordt:

- Visie;
- Urgentie;
- Plan;
- Middelen;
- Competenties.

Onderstaande afbeelding geeft weer wat er bij medewerkers gebeurt wanneer één van deze aspecten niet goed worden beschreven (Persoonlijke communicatie, februari 2019).

Samenhang veranderingsaspecten

Figuur 14: Samenhang veranderingsaspecten. Bron: (Persoonlijke communicatie, maart 2019).

Buiten deze veranderingsaspecten beschrijft Kotter 8 stappen waaraan moet worden voldaan om een verandering te kunnen doorvoeren.

1. Urgentiebesef vestigen	5. Door empowerment een breed draagvlak voor actie creëren
2. De leidende coalitie vormen	6. Korte termijnsuccessen genereren
3. Een visie en strategie ontwikkelen	7. Verbeteringen doorvoeren en meer verandering tot stand brengen
4. De veranderingsvisie communiceren	8. Nieuwe benadering in de organisatiecultuur verankeren

Tenslotte wordt de verandering in de organisatiecultuur verworven (Kotter, 2010, pp. 32 – 34). ‘

Bijlage 11: Enquête leerlingen

1. Ik zit in klas

Open antwoordmogelijkheid

2. Ik ben een

Jongen - Meisje

3. Ik krijg buiten de lessen op extra ondersteuning (bijvoorbeeld RT, gesprekken met de orthopedagoog of begeleider passend onderwijs, faalangstraining/sociale vaardigheidstraining enz.).
Ja - Nee

4. Ik vind dat de docent zijn/haar best doet om iedereen in mijn klas bij zijn of haar klas te betrekken.
5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

5. Tijdens elke les leer ik iets nieuws.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

6. Ik vind dat de docent de lesstof op verschillende manieren kan uitleggen.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

7. Ik vind dat de docent tijdens de les rekening houdt met mijn persoonlijke ontwikkeling.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak - Altijd

8. De docent zorgt ervoor dat ik me veilig voel tijdens de les.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak - Altijd

9. De docent helpt mij tijdens de les als het nodig is.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

10. De docent stimuleert mij om het beste uit mezelf te halen.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak - Altijd

11. De docent zorgt dat er afwisseling is in de les (bijvoorbeeld: klassikaal lesgeven, samenwerken, Kahoot, filmpjes etc.).

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak - Altijd

12. Ik weet wat er van mij verwacht wordt tijdens de lessen.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

13. Tijdens de les kan ik met vragen terecht bij mijn docent.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak - Altijd

14. Ik heb het gevoel dat mijn docent tijd voor mij maakt als ik aangeef dat ik een gesprek nodig heb.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

15. Ik heb het gevoel dat de docent goed weet hoe hij of zij mij moet helpen.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

16. Wanneer ik bij een docent aangeef dat ik een probleem heb, blijft de docent daarna volgen hoe het met mij gaat.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

17. Wat kan een docent doen om de les beter te laten verlopen?

Open antwoordmogelijkheid

18. Hieronder volgen nog drie vragen over jouw mentor.

Ga door naar de volgende vraag

19. Mijn mentor weet hoe het met mij gaat.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

20. Mijn mentor zou er alles aan doen om mij te helpen.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

21. Mijn mentor overlegt samen met mij wat ik nodig heb

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

Dit wil ik nog kwijt over (een van) mijn docent(en) of over de begeleiding op school

Open antwoordmogelijkheid

Bijlage 12: Enquête ouders

1. Mijn zoon/dochter zit in klas:

Open antwoordmogelijkheid

2. Ik ben bekend met de wet Passend Onderwijs.

Ja – Nee

3. Mijn mening over Passend Onderwijs is

Open antwoordmogelijkheid

4. Ik ben bekend met de extra ondersteuning die wordt gegeven op het Elzendaalcollege.

Ja – Nee – Deels

5. Naar mijn mening past de extra ondersteuning die het Elzendaalcollege geeft bij Passend Onderwijs.

Ja- Nee- Deels – Weet ik niet

6. Ik weet bij wie ik terecht kan wanneer ik vragen heb over mijn zoon/dochter.

Ja – Nee – Soms

7. Wanneer ik vragen heb rondom de ontwikkeling van mijn zoon/dochter, heb ik behoefte aan:

Open antwoordmogelijkheid

8. Mijn zoon/dochter krijgt op dit moment buiten de lessen op extra ondersteuning (bijvoorbeeld RT, gesprekken met de orthopedagoog of begeleider passend onderwijs, faalangstraining/sociale vaardigheidstraining enz.).

Ja – Nee

9. Ik ben van mening dat de begeleider(s) van mijn zoon/dochter voldoende contact met mijn opnemen over de voortgang van de begeleiding.

Ja – Nee – Niet van toepassing

Waarom wel/niet?

Open antwoordmogelijkheid

10. Ik ben tevreden over de begeleiding die mijn zoon/dochter ontvangt.

Ja – Nee – Niet van toepassing

Waarom wel/niet?

Open antwoordmogelijkheid

11. Dit zijn de succesfactoren in de begeleiding van mijn zoon/dochter.

Open antwoordmogelijkheid

12. Dit zou ik anders willen zien in de begeleiding van mijn zoon/dochter

Open antwoordmogelijkheid

13. Ik heb het gevoel dat mijn zoon/dochter zich over het algemeen prettig voelt op school.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

14. Ik vind dat de docent tijdens de les rekening houdt met de persoonlijke ontwikkeling van mijn zoon/dochter.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

15. Ik ben van mening dat de docent mijn zoon/dochter stimuleert om het beste uit zichzelf te halen.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

16. Ik ben van mening dat mijn zoon/dochter met vragen terecht kan bij de docent.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

17. Ik ben van mening dat de docent de kwaliteit van de relatie tussen mijn zoon/dochter en zichzelf voorop stelt.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

18. Ik ben van mening dat de docent de overdracht van de kennis voorop stelt tijdens de les.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

19. Een docent kan de kwaliteit van de lessen verbeteren door het volgende toe te passen:

Open antwoordmogelijkheid.

20. Tijdens de oudergesprekken heb ik het gevoel dat de mentor mijn zoon/dochter echt kent.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

Hieronder neem ik de gelegenheid om een opmerking of suggestie te plaatsen.

Open antwoordmogelijkheid

Bijlage 13: Enquête docenten

1. Wat is uw hoogst voltooide opleiding?

Open antwoordmogelijkheid

2. Hoe lang bent u werkzaam in het onderwijs?

Open antwoordmogelijkheid

3. Wat is uw leeftijd?

Open antwoordmogelijkheid

4. Bij elke lesvoorbereiding houd ik rekening met leerlingen met een specifieke hulpvraag.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

5. Ik creëer een motiverende leeromgeving in de les.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

6. Tijdens mijn lessen staat de kwaliteit van de relatie tussen de leerlingen en mij voorop.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

7. Tijdens mijn lessen staat de overdracht van kennis voorop.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

8. Wanneer ik merk dat er belemmerende factoren zijn waardoor de ontwikkeling van een leerling stagneert ga ik met deze leerling in gesprek.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

9. Wanneer ik feedback krijg van een collega heeft dat invloed op mijn handelen.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

10. Ik ben van mening dat docenten op het Elzendaalcollege competent genoeg zijn om leerlingen met een zorgvraag te ondersteunen tijdens de les.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

11. Ik ben van mening dat ik zelf competent genoeg ben om leerlingen met een zorgvraag te ondersteunen tijdens de les.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

12. Ik focus me op de gehele groep waar ik op dat moment les aan geef.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

13. Ik focus me vooral op de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

14. Ik zorg voor een goede balans tussen het begeleiden van leerlingen met een hulpvraag en het begeleiden van reguliere leerlingen.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

15. Tijdens het voorbereiden van de les bekijk ik het opgestelde groepsplan voor de desbetreffende klas.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

16. Tijdens het lesgeven houd ik rekening met de doelen van het opgestelde groepsplan.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

17. Ik ben op de hoogte dat er in het groepsplan doelstellingen beschreven staan voor 'sommige' en voor 'enkele' leerlingen.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

18. Het werken met de groepsaanpak is voor mij een waardevolle toevoeging.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

19. De basisaanpak moet voor elke klas identiek zijn.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

20. De basisaanpak moet specifiek worden afgestemd op een klas.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

21. Het zou goed zijn om een basisaanpak op te stellen per niveau en jaarlaag.

Ja – Nee

22. De groepsaanpakken zijn naar mijn mening overbodig.

5-puntsschaal

Helemaal mee oneens - Deels mee oneens- Neutraal - Deels mee eens - Helemaal mee eens

23. Ik houd de leerlingen met individuele doelen extra goed in de gaten.

5-puntsschaal

Nooit – Soms – Regelmatig – Vaak – Altijd

Waarom wel/niet?

Open antwoordmogelijkheid

24. Wat heb ik nodig om passend onderwijs beter uit te kunnen voeren?

Open antwoordmogelijkheid

25. Wat heb ik nodig om de groepsplannen beter uit te kunnen voeren?

Open antwoordmogelijkheid

Hieronder neem ik de gelegenheid om een opmerking of suggestie te plaatsen:

Open antwoordmogelijkheid

Bijlage 14: Interviewguide respondent 1

1. Wat is jouw kijk op het concept Passend onderwijs?
2. Wat zijn hierin de voor- en nadelen?
3. Wat is volgens jou nog een verbeterpunt binnen Passend onderwijs in de onderbouw?
4. Wat is hierbij de oorzaak van dit verbeterpunt?
5. Wat moet er gebeuren om het verbeterpunt aan te kunnen pakken?
6. Wie binnen het Elzendaalcollege houdt zich bezig met het concept passend onderwijs?
7. Wie passen het concept Passend onderwijs al toe en hoe?
8. Wie is hierin de eindverantwoordelijke?
9. Wanneer zijn er voorbereidingen getroffen om het concept Passend onderwijs toe te passen en hoe zag dit eruit?
10. Hoe zagen de voorbereidingen eruit?
11. Is de voorbereiding voldoende geweest of zijn hierbij knelpunten ontstaan?
12. Hoe vangen jullie de gevolgen van deze knelpunten op?
13. Hoe denk jij dat we kunnen helpen?
14. Waarom is deze maatregel nodig?
15. Welk effect wensen jullie met ons onderzoek te bereiken?

Bijlage 15: Interviewguide respondent 3

1. Wat is jouw kijk op het concept Passend onderwijs?
2. Wat zijn hierin de voor- en nadelen?
3. Wat is jouw taak wat de zorg omtrent zorgleerlingen betreft?
4. Wat is volgens jou nog een verbeterpunt binnen Passend onderwijs in de onderbouw?
5. Wat is hierbij de oorzaak van dit verbeterpunt?
6. Wat moet er gebeuren om het verbeterpunt aan te kunnen pakken?
7. Wanneer zijn er voorbereidingen getroffen om het concept Passend onderwijs toe te passen en hoe zag dit eruit?
8. Hoe zagen de voorbereidingen eruit?
9. Is de voorbereiding voldoende geweest of zijn hierbij knelpunten ontstaan?
10. Hoe vangen jullie de gevolgen van deze knelpunten op?
11. Hoe denk jij dat we kunnen helpen?
12. Waarom is deze maatregel nodig?
13. Welk effect wensen jullie met ons onderzoek te bereiken?

Bijlage 16: Interviewguide respondent 4

1. Wat is jouw kijk op het concept Passend Onderwijs?
2. Welke voor- en nadelen zie jij hierin?
3. Hoe zagen de voorbereidingen van de invoering van Passend Onderwijs eruit en wanneer zijn de voorbereidingen getroffen?
4. Wat was jouw taak binnen de invoering van het concept Passend Onderwijs?
5. Zijn er knelpunten ontstaan tijdens de voorbereidingen?
6. Wat is de oorzaak van de knelpunten?
7. Hoe vangen jullie de gevolgen van deze knelpunten op?
8. Welke verschillen zie jij tussen de locatie Gennep en Boxmeer wat (de knelpunten van) Passend Onderwijs betreft?
9. Hoe denkt u dat wij hierbij kunnen helpen?
10. Waarom is deze maatregel nodig?

Bijlage 17: Interviewguide respondent 6

- Wat wilde de overheid bereiken met het invoeren van passend onderwijs?
- Wat is volgens de overheid werkelijk nodig om passend onderwijs uit te voeren?
- Onderwijs moet tegenwoordig steeds meer afgestemd worden op individuele leerlingen. Is klassikaal onderwijs om deze manier nog haalbaar voor docenten?
- Worden er meer 'zorgleerlingen' aangemeld op het reguliere voortgezet onderwijs sinds de invoering van de wet Passend Onderwijs?
- De wet Passend Onderwijs streeft naar een zo laag mogelijk aantal 'thuiszitters'.
 - Wat wordt er aan gedaan om het aantal 'thuiszitter' zo laag mogelijk te houden?
 - Hoe veel 'thuiszitters' zijn er momenteel en wat wordt er aan gedaan om deze groep weer naar school te krijgen?
- Een klein deel van de docenten op het Elzendaalcollege geeft aan een 'goede' balans te kunnen vinden in het begeleiden van leerlingen met een zorgvraag en reguliere leerlingen. De meerderheid geeft aan de middelen te missen om deze balans te vinden.
 - Wat is in uw optiek de 'juiste' verhouding in de begeleiding tussen deze twee groepen?
 - Welke factoren hebben invloed op deze balans? (bijv. groepsplannen, kennis over leer- en leerproblemen, bewust van eigen competenties etc.)
 - hoe vinden docenten op andere scholen deze balans?
 - Welke voorbereidingen vóór de les dient een docent volgens u te treffen rondom de leerling met een zorgvraag?
- Welke rol heeft een vakdocent binnen de ondersteuning van een leerling met een zorgvraag? (waaronder communicatie, ondersteuning, contactmomenten etc.)
- Docenten willen wel helpen, maar weten niet hoe. Welke verwachtingen kan de schoolleiding hebben van een docent rondom een zorgleerling?
- Wat is de ervaring op andere scholen omtrent het volgen van een leerling met een zorgvraag?
- Hoe kan een docent de juiste individuele ondersteuning bieden tijdens de les zonder dat dit ten koste gaat van de andere leerlingen?
 - Hoe doen docenten op andere scholen dit?
- Ouders op het Elzendaalcollege blijken ontevreden te zijn over het contact met de begeleider van hun zoon/dochter. Hoe gaat de communicatie tussen ouders en de begeleiders op andere scholen?
 - Hoe kan de communicatie verbeterd worden?
- Docenten geven aan dat de kwaliteit van de les invloed heeft op een aantal factoren:
 - Klassen te groot:
 - Wat is het maximale aantal leerlingen per klas binnen de wet Passend Onderwijs?
 - Welke andere richtlijnen zijn er voor het aantal leerlingen per klas?
 - Druk programma:
 - Docenten op het Elzendaalcollege geven aan een hoge tijdsdruk te ervaren door een te druk programma tijdens de les. Hoe wordt er op andere scholen omgegaan met die tijdsdruk?
 - Handelingsadviezen:
 - Hoe communiceren personeelsleden op andere scholen binnen het samenwerkingsverband onderling wanneer handelingsadviezen gedeeld worden?
 - Hoe kan de communicatie onderling efficiënter en gemakkelijker naar desbetreffende docenten wat gerichte handelingsadviezen en een leerlingbeschrijving betreft?
 - Kennis over gedrags- en leerproblemen:
 - Zijn er vanuit het samenwerkingsverband scholingen of cursussen voor docenten over gedrags- en leerproblemen?
 - Docenten moeten volgens de wet BIO beschikken over kennis van gedrags- en leerproblemen. In hoeverre is dit volgens u realistisch en wordt hiermee niet te veel van docenten verwacht?
 - Hoe wordt het gemis van kennis bij docenten ervaren op andere scholen en hoe wordt dit ondersteund?

- Docenten geven aan dat de groepsplannen een waardevolle toevoeging zijn. Echter blijkt dat docenten tijdens de lesvoorbereiding nauwelijks gebruik maken van de groepsplannen.
 - Hoe kan het dat het groepsplan nog niet wordt gebruikt tijdens de lesvoorbereiding?
 - Wat is er nodig zodat het groepsplan wel wordt gebruikt?
- Docenten geven ook aan dat het goed zou zijn om per niveau per jaarlaag een basisaanpak te maken zodat dit eenduidig word en de groepsplannen korter worden. Ook Ellen heeft aangegeven dat jullie nadachten over dit idee.
 - Hoe kijken jullie tegen dit plan aan?
 - Wat zou het resultaat zijn wanneer jullie de basisaanpak eenduidig maken per niveau per jaarlaag?
- Op het Elzendaalcollege wordt coaching steeds belangrijker en steeds meer gewaardeerd.
 - Zouden docenten baat hebben bij intervisie/supervisie?
- Maken andere scholen binnen het samenwerkingsverband gebruik van een groepsplan?
 - Zo ja: Hoe wordt deze ingevuld op andere scholen?
 - Hoe wordt er gewerkt met groepsplannen op andere scholen?
 - Wordt dit als waardevolle toevoeging ervaren op andere scholen?
 - Hoe wordt de basisaanpak (per klas) vormgegeven op andere scholen?
 - Hoe passen zij dit toe in hun werkwijze?
 - Bestaat er een specifieke basisaanpak per jaarlaag en/of niveau of heeft elke klas een specifieke basisaanpak?
 - Zo nee: Hoe brengen andere scholen leerlingen met een hulpvraag boven tafel zodat zij de nodige ondersteuning ontvangen?

Bijlage 18: Interviewguide respondenten 3, 5 en 7

- Het doel van dit interview is om te kijken welke knelpunten de docenten, leerlingen en hun ouders momenteel ervaren rondom Passend Onderwijs en hoe deze knelpunten aangepakt kunnen worden.
- Allereerst is het leuk om te beginnen met de dingen die goed gaan. De enquête van leerlingen en ouders is over het algemeen positief ingevuld. De meerderheid van de leerlingen voelt zich veilig, krijgt ondersteuning en wordt gestimuleerd om het beste uit zichzelf te halen.
- Kijkend naar de knelpunten is te zien dat docenten praktische handvaten rondom de begeleiding van leerlingen met een zorgvraag missen. Voor deze leerlingen worden door jullie handelingsadviezen geschreven. Hieruit kan worden geconcludeerd dat deze handelingsadviezen niet door docenten worden gebruikt.
 - hoe zou het volgens jullie kunnen komen dat de handelingsadviezen niet gebruikt worden?
 - hoe kunnen we er voor zorgen dat deze handelingsadviezen meer bekend worden bij docenten?
 - Hoe kunnen we er voor zorgen dat deze handelingsadviezen worden gebruikt door docenten?
 - Hoe kan de communicatie met het docententeam verbeterd worden ten aanzien van het delen van deze relevante informatie?
- Docenten geven aan dat de groepsplannen een waardevolle toevoeging zijn. Echter blijkt dat docenten tijdens de lesvoorbereiding nauwelijks gebruik maken van de groepsplannen.
 - Hoe kan het dat het groepsplan nog niet wordt gebruikt tijdens de lesvoorbereiding?
 - Wat is er nodig zodat het groepsplan wel wordt gebruikt?
- Docenten geven ook aan dat het goed zou zijn om per niveau per jaarlaag een basisaanpak te maken zodat dit eenduidig word en de groepsplannen korter worden. Ook Ellen heeft aangegeven dat jullie nadachten over dit idee.
 - Hoe kijken jullie tegen dit plan aan?
 - Wat zou het resultaat zijn wanneer jullie de basisaanpak eenduidig maken per niveau per jaarlaag?
- Docenten geven in de enquête aan dat ze zichzelf competent genoeg vinden om leerlingen met een zorgvraag te begeleiden. Ze geven echter ook aan hier onzeker over te zijn of handvaten in te missen.
 - Welke tools geven jullie allemaal aan docenten om om te leren gaan met leerlingen met een zorgvraag?
 - Wat vinden jullie momenteel van de begeleiding die docenten in de klas bieden aan zorgleerlingen?
 - Wat zou hierin nog verbeterd kunnen worden?
 - Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de docenten die zich nog niet zeker genoeg voelen, worden geholpen?
- Docenten geven aan dat ze leerlingen met een zorgvraag extra goed in de gaten houden en met deze leerlingen in gesprek gaan wanneer dit nodig is.
 - zien jullie dit ook terug?
 - Wat zou hierin nog verbeterd kunnen worden?
- Docenten geven aan dat leerlingen met lastig gedrag voornamelijk gestraft worden op dit moment. Op het Elzendaalcollege in Gennep wordt gebruik gemaakt van PBS. In Boxmeer wordt dit ook gebruikt maar in mindere maten.
 - Hoe kijken jullie aan tegen de werkwijze van PBS?
 - Hoe kijken jullie aan tegen 'lastig gedrag' van leerlingen?
 - Zou PBS in Boxmeer meer onder de aandacht moeten worden gebracht bij docenten en leerlingen?
 - ja; welk effect zou dit hebben?
- Aan de leerlingen is gevraagd wat een docent kan doen om de kwaliteit van de lessen te verbeteren. Leerlingen gaven hierbij verschillende dingen aan.

→ Ze zouden graag meer ruimte willen voor het stellen van vragen en het krijgen van extra uitleg.

→ Ook willen ze graag meer orde

→ meer uitleg door filmpjes en Kahoot

Denken jullie dat dit haalbaar is binnen een les?

Wat denken jullie dat dit zou opleveren?

Wat zouden jullie hierin kunnen betekenen?

- Wat hierbij interessant is, is dat docenten aangeven de kwaliteit van de relatie tussen leerlingen en docent het belangrijkste te vinden tijdens de les. Terwijl leerlingen en ouders het gevoel hebben dat kennisoverdracht voorop staat.
 - Hoe zou het kunnen dat dit zo verschillend wordt bekeken?
 - Wat kan er gedaan worden zodat ook leerlingen en ouders het gevoel hebben dat die relatie het belangrijkste is?
- Ouders geven aan dat wanneer ze vragen hebben ze graag een gesprek met de mentor willen, eerlijke antwoorden willen en expertise. Daarnaast is contact via de mail, whatsapp of persoonlijk fijn. Naast het contact met de mentoren geven ouders van leerlingen met extra ondersteuning ook aan dat ze graag meer contact willen met de begeleiders, dus met jullie.
 - Hoe zou er meer contact met ouders kunnen worden onderhouden?
- Daarnaast benoemde één ouder dat het goed zou zijn om de vertrouwenspersoon bij leerlingen meer in beeld te brengen en dat dit vaak een drempeltje heeft om naar toe te gaan.
 - Hoe worden de leerlingen momenteel op de hoogte gebracht over de vertrouwenspersoon?
 - Hoe zouden we er voor kunnen zorgen dat deze drempel wordt verlaagd?

Bijlage 19: Geheimhoudingsverklaring onderzoekers

Verklaring geheimhouding en zorgvuldige omgang met persoonsgegevens door studentonderzoeker

Onderzoek bij mensen of verzamelen van gegevens van mensen vereist bijzondere zorgvuldigheid. Om de privacy van betrokkenen te waarborgen, dien je als studentonderzoeker altijd vertrouwelijk en zorgvuldig met die informatie om te gaan.

Deze geheimhoudingsplicht geldt voor alle medewerkers in zorg en welzijn. Je verbindt je aan geheimhouding door het ondertekenen van deze verklaring.

In te vullen door student:

Studentnummer	530243
Naam	Sabina Hamzic
Opleiding	Pedagogiek
Geboortedatum	31-08-1992
Geboorteplaats	Den Bosch

Hierbij verklaar ik dat:

- ik op de hoogte ben van de informatie en werkwijze zoals vastgelegd is in deze Gedragscode. Ik begrijp de informatie en werkwijze en zal me eraan houden zolang ik studeer aan de HAN;
- ik in dit kader aan niemand identificeerbaar zal openbaren wat mij tijdens het onderzoek is verteld of wat ik op een andere manier te weten ben gekomen;
- ik zorgvuldig en verantwoord omga met de onderzoeksgegevens en met de aan mij verleende toegang tot digitale gegevensdragers.

Datum	11-02-2019
Handtekening	

Verklaring geheimhouding en zorgvuldige omgang met persoonsgegevens door studentonderzoeker

Onderzoek bij mensen of verzamelen van gegevens van mensen vereist bijzondere zorgvuldigheid. Om de privacy van betrokkenen te waarborgen, dien je als studentonderzoeker altijd vertrouwelijk en zorgvuldig met die informatie om te gaan.

Deze geheimhoudingsplicht geldt voor alle medewerkers in zorg en welzijn. Je verbindt je aan geheimhouding door het ondertekenen van deze verklaring.

In te vullen door student:

Studentnummer	569632
Naam	Yara Reusen
Opleiding	Pedagogisch
Geboortedatum	01-02-1997
Geboorteplaats	Arnhem

Hierbij verklaar ik dat:

- ik op de hoogte ben van de informatie en werkwijze zoals vastgelegd is in deze *Gedragcode*. Ik begrijp de informatie en werkwijze en zal me eraan houden zolang ik studeer aan de HAN;
- ik in dit kader aan niemand identificeerbaar zal openbaren wat mij tijdens het onderzoek is verteld of wat ik op een andere manier te weten ben gekomen;
- ik zorgvuldig en verantwoord omga met de onderzoeksgegevens en met de aan mij verleende toegang tot digitale gegevensdragers.

Datum	11-02-2019
Handtekening	